

Jaroslav Malina a kolektiv

KRUH PRSTENU

SVĚTOVÉ DĚJINY SEXUALITY, EROTIKY A LÁSKY
OD POČÁTKŮ DO SOUČASNOSTI

V REÁLNÉM ŽIVOTĚ,
KRÁSNÉ LITERATUŘE,
VÝTVARNÉM UMĚNÍ A DÍLECH ČESKÝCH MALÍŘŮ A SOCHAŘŮ
INSPIROVANÝCH OBSAHEM TĚTO KNIHY

1

„Celý svět“ kromě euroamerické civilizace

AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM
NAKLADATELSTVÍ A VYDAVATELSTVÍ NAUMA
BRNO

Adolf Born, *Kruh prstenu*, 1999, tuš na papíře, 14,5x10 cm; grafický emblém projektu *Kruh prstenu* (uvnitř knihy a na zadní desce).

Ilustrace na přebalu: Jiří Kolář, *Vyhánění z ráje*, 1985, koláž z reprodukcí slavného obrazu italského malíře Masaccia (1401–asi 1428), zakladatele rané renesance v Toskánsku a tvůrce lidské postavy jako individualizované bytosti, 26,5x33,5 cm.

Ilustrace na přední předsádce: Anonym, *Čtvrti zábavy a prodejné lásky v Kjótu*, 17. století, tuš, barvy a zlato na papíře, poslední tři pole šestidílného paravánu, 140,3x358,2 cm (celý obraz).

Ilustrace na zadní předsádce: Isoda Korjúsai, „*Milování pána a kmána*“, asi 1770, barevný dřevořez, 19x25 cm.

Ilustrace na straně 4: Lefteris Joanidis, *Kruh prstenu I*, 2003, náramek a prsten, kovaná a tepaná měď, postříbřeno, průměr náramku 7 cm, průměr prstenu 2,5 cm.

Text © Jan Filipický, Helena Honcoopová, Blahoslav Hruška, Josef Kandert, Oldřich Kašpar, Josef Kolmaš, Miroslav Králík, Adéla Křikavová, Olga Lomová, Miriam Löwensteinová, Klára Macúchová, Giuseppe Maiello, Jaroslav Malina, Jakub Maršálek, Jaroslav Oliverius, Lucie Olivová, Jaroslav Skupnik, Jiří A. Svoboda, Hana Třísková, Břetislav Vachala, Václav Vančata, Marina Vančatová, František Vrhel, Jaroslav Zvěřina, 2007.

Editor © Jaroslav Malina, 2007.

Obálka, vazba a grafická úprava © Jan Jordán, 2007.

Sazba Martin Čuta – Tomáš Mořkovský, 2007.

Ilustrace © Jiří Anderle, Nikos Armutidis, Tomáš Bím, Adolf Born, František Burant, Tomáš Císařovský, Olga Čechová, Karel Demel, Vladimír Drápal, Oldřich Eichler, Jaromír Gargulák, Kurt Gebauer, Stanislav Hanzík, Jiří Hlušička, Helena Hlušičková, Ladislav Hodný, Zdena Höhmová, Miroslav Hudeček, Petr Jedlička, Josef Jíra, Boris Jirků, Lefteris Joanidis, Jiří Kašpar, Igor Kitzberger, Daniel Klose, Milan Knížák, Jiří Kolář, Vladimír Komárek, Valér Kováč, Jaroslav Krátký, Oldřich Kulhánek, Sylva Lacinová, Josef Liesler, Zdeněk Lindovský, Zdeněk Macháček, Zdeněk Makovský, Jaroslav Malina, Miroslav Malina, Jiří Marek, Dana Marková, Zdeněk Mézl, Alois Mikulka, Jiří Netík, Miroslav Netík, Ladislav Novák, Hana Novotná, Peter Orišek, Petra Orišková, Eduard Ověčáček, Jan Antonín Pacák, Arnošt Paderlík, Josef Paleček, Veronika Palečková, Jaroslava Pešicová, Vladimír Preclík, Vladimír Renčín, Michael Rittstein, Ludmila Seefried-Matějková, Jaromír Skřivánek, Jiří Slíva, Vladimír Suchánek, Jiří Suchý, Jan Svoboda, Jaroslav Svoboda, Vladimír Svoboda, Jiří Šalamoun, Jaroslav Šerých, Jan Šimek, František Štorek, Libuše Šuleřová, Marta Tabery, Marta Taberyová, Josef Vajce, Aleš Vašíček, Jindra Viková, Antonín Vojtek, Roman Wenzel, Vlastimil Zábranský, Olbram Zoubek, 2007.

Fotografie © Irena Armutidisová, Pavel Baňka, Michal Bartoš, Miloslav Bouška, British Library, Jan Filipický, Jitka Havlová, Olga Hudečková, Eva Krásenská, Kyoto National Museum, Jiří Marek, Mita Arts Gallery, Tomáš Mořkovský, Museum of Fine Arts, Nadace Universitas, Národní galerie v Praze, Karel Neubert, Radek Plíhal, Martin Polák, Kamil Voděra, Miroslav Vojtěchovský, Milan Zemina a archiv autorů, 2007.

Translation © Nora Obrtelová (francouzština), Alena Opletalová (němčina), Ivo Pospíšil (angličtina), 2007.

Vydaly © Akademické nakladatelství CERM v Brně, Nakladatelství a vydavatelství NAUMA v Brně, 2007; 1. vydání.

Tisk Tiskárna Expodata-Didot, spol. s r. o., Výstaviště 1, 648 75 Brno.

Tato kniha ani jakákoli její část nesmí být přetiskována, kopírována či jiným způsobem rozšiřována bez výslovného povolení vydavatele.

ISBN 978-80-7204-494-8

ISBN 978-80-7204-493-1 (soubor) (Akademické nakladatelství CERM)

ISBN 978-80-86258-71-3

ISBN 978-80-86258-70-6 (soubor) (Nakladatelství a vydavatelství NAUMA)

PŘEDKOLUMBOVSKÁ AMERIKA

Oldřich Kašpar – Jaroslav Malina

OBSAH

Historie a kulturní tradice	
Mezoamerické civilizace	
Andské civilizace	
1022	
Sexualita, erotika a láska v reálném životě	
Mezoamerické společnosti	
Incko-kečuánská společnost	
1046	
Sexualita, erotika a láska ve výtvarném umění předkolumbovské Ameriky	
1052	
Sexualita, erotika a láska v krásné literatuře	
Mezoamerická literatura	
Mayská literatura	
Aztécká literatura	
Incko-kečuánská literatura	
1054	
Literatura	
1069	

Historie a kulturní tradice

V klimaticky příznivých oblastech mexické náhorní plošiny, na poloostrově Yucatánu, v přilehlých oblastech a ve středních Andách se rozvíjely nejvyspělejší americké kultury. Měly celou řadu společných znaků: intenzivní zemědělství, husté zalidnění, zakládání měst, stavby monumentálních chrámů, organizované vojsko a silně diferencovanou společnost. Andské a středoamerické kultury byly nepochybně vzájemně spjaty (mimo jiné to dokládá všem společné pěstování kukuřice, bobů a dýní), kulturní výměna tu však probíhala v raných, formativních fázích vývoje.

Přisoudíme-li (podle úvah některých archeologů a historiků) Aztékům – „Germánům Ameriky“ – třetí místo, budou se o nejvyšší příčky na pomyslném žebříčku vyspělých indiánských civilizací této „Ameriky civilizačního jádra“ ucházet Mayové – „Řekové Nového světa“ – a Kečuové – „Římané Ameriky“. Je obtížné a nejspíše i nesmyslné rozhodovat, kterým z nich přiznat vítězství; amerikanisté kladou na čelné místo to či ono etnikum, obvykle podle specializace badatele. Jihoameričtí Kečuové v Peru a přilehlých oblastech patrně dosáhli ve své původně mnohonárodnostní říši vrcholu jednotné státní správy a organizace veřejného života. Kečuové byli v tomto ohledu možná o poznání úspěšnější než Mayové. Mayoové i Aztékové v Mezoamerice však zase dokonaleji usoustavnili náboženský rituál, jeden z nejzákladnějších projevů staré americké společnosti. A Mayové propracovali pečlivěji než kterýkoliv jiný národ, a to v celosvětovém měřítku, matematiku a vědu o kalendáři na základě astronomických znalostí, které stavějí jejich výkony, a tím

1 Anonym, „Tanečnice“, 1200–500 př. n. l., předklasické období, malovaná keramika, výška 10 cm, naleziště: Tlatilco, vysokohorská oblast Mexika, uloženo: Soukromá sbírka, Mexico, D. F., Mexiko.

Oděv mladé ženy tvoří pouze krátká sukně a jako u všech hliněných plastik z předklasického období je její účes vypracován se zvláštní pečlivostí.

i celou civilizaci velmi vysoko. Teprve novověká Evropa dokázala překonat své předchůdce z dob, kdy o celém západním světadíle neměli lidé Starého světa ani tušení. (O Americe mimo tyto oblasti vyspělých kultur a civilizací je pojednáno v kapitole Svět „přírodních“ národů.)

Mezoamerické civilizace

K nejvyspělejším mezoamerickým civilizacím patřili *Mayové*, kteří obývali poloostrov Yucatán, jihovýchodní Mexiko, Guatemalu, zčásti Salvador a Honduras. V tomto prostoru zakládali své městské státy a pěstovali kukuřici, která byla jejich základní obživou. Měli vlastní hieroglyfické písmo, jehož luštění doznalo od přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století závatných výsledků, umožňujících konstruovat dynastické dějiny mayských měst „zvnitřku“. Z poměrně bohaté mayské literatury zůstaly po ničivém působení španělských kněží v údobí bezprostředně po conquistě jen tři takzvané *kodexy*, uložené

nyní v Drážďanech, Paříži a Madridu. *Drážďanský kodex* je bezesporu nejhodnotnější, zahrnuje 39 listů s textem po obou stranách a obsahuje převážně astronomická data. Pařížský *Codex Peresianus* má rituální obsah; byl nalezen náhodně roku 1860 v Národní knihovně v koši mezi makulaturou s nápisem *Pérez*. Madridský *Codex Trocortesianus*, objevený ve Španělsku rovněž v roce 1860 na dvou různých místech, obsahuje 56 listů a většinou astrologickou náplň. Nověji se objevuje čtvrtý mayský kodex, zvaný *Grolier*.

Františkánský mnich a pozdější biskup Diego de Landa, jehož *Relación de las cosas de Yucatán*

2 Anonym, „*Pár tanečnic*“, 1200–500 př. n. l., předklasické období, keramika se zbytky načervenalé, žluté a bílé polychromie, výška 16,5 a 15,5 cm, naleziště: Tlatilco, vysokohorská oblast Mexika, uloženo: Soukromá sbírka, Mexico, D. F., Mexiko.

Mezi mnoha hrobovými nálezy v Tlatilku jsou obě tyto „*Krásné ženy*“ („*Pretty Ladies*“ – termín užívaný některými amerikanisty) jediné, jež byly záměrně vyrobeny do páru a uloženy společně v jediném hrobě. Jejich oděv charakterizují takzvané biskupské mitry a kalhotové sukně, na nichž jsou (okolo stehen) zřetelné dvě řady vyšitých poutek.

3 Anonym, „Sedící matka s dítětem“, 1000–200 př. n. l., předklasické období, keramika, výška 14 cm, naleziště: Tlapacoya, vysokohorská oblast Mexika, uloženo: Soukromá sbírka, Mexico, D. F., Mexiko.

Tato terakotová plastika byla nalezena ve známé lokalitě Tlapacoya, ležící naproti Tlatilku na druhém břehu jezera Texcoco. Slohově jsou tato a další tlapacoyské plastiky podobné tlatilskému stylu, nedosahují však jeho úrovně.

z poloviny 16. století je základním pramenem pro pozdní mayské dějiny, měl ještě možnost seznámit se s obsahem stovek mayských kodexů. V roce 1562 však podepsal rozkaz, aby byly všechny veřejně spáleny na hranici. Píše o tom: „*Nášli jsme velké množství knih ... (...) a neobsahovaly nic než pověry a ďábelské lži, a tak jsme je všechny spálili, čehož oni (Mayové) nad očekávání litovali a zřejmě tím velice trpěli.*“

Hlavní důkazy o mayské minulosti přinášejí zachované stavby, sochy, nástěnné malby a keramika. I tyto pozůstatky však byly objeveny až v moderní době. Po dobytí Mexika zaměstnáva-

la Španěly téměř výlučně fascinující aztécká kultura, možná také proto, že v aztéckých chrámech (na rozdíl od mayských svatyní) bylo možno získat zlato. Zatímco v aztécké oblasti existuje vlastně jen jedna monumentální stavba – zřícenina Xochicalca, na území Mayů jich bylo objeveno několik set.

Každé z mayských měst se vyznačovalo vlastní, specifickou architekturou. Dodnes nebylo jednoznačně objasněno, proč mayská města (například Tulum, Uxmal, Chichen Itzá, Copán, Tikal, Mayapán nebo Palenque) existovala vždy jen po několik století – a pak byla náhle opuštěna. V roce 1956 bylo objeveno doposud neznámé středisko Dzibilchaltun ve vzdálenosti šestnáct kilometrů od Méridy na poloostrově Yucatánu, jehož archeologický průzkum přinesl překvapení: Dzibilchaltun byl založen kolem roku 2000 př. n. l. a nepřetržitě obýván třicet sedm století, tedy ještě po španělské conquistě.

Otázkou přechodného obývání mayských měst se zabývali mnozí vědci, kteří se na ni pokoušeli odpovědět různými hypotézami: města byla opuštěna pro morové epidemie, pro nedostatky vody, válečné zpusťování nebo proto, že některá z nich byla založena a po určitou dobu udržována jen z náboženských důvodů ... Je nesporné, že dnešní impozantní zbytky mayské architektury nesloužily nikdy jako obydlí prostých lidí. Byly zasvěceny panteonu rozmanitých božstev pod péčí vládnoucí kněžské aristokracie.

V 11. století pronikli na mayské území *Toltékové* ze středního Mexika a dobyli je. Mayský kulturní vliv tím však nebyl nijak výrazně narušen. Vzájemné doplňování obou kultur vedlo k jakési *maysko-toltécké renesanci*. Umění a architektura opět kvetly, obohaceny o toltécké motivy. Hlavním dekorativním prvkem bylo zobrazení Cuculcána čili Quetzalcóatla v podobě Opeřeného hada.

Ve 12. století došlo z neznámých důvodů k občanské válce mezi mayskými městy Mayapán a Chichen Itzá. Z bojů vyšel vítězně Mayapán, a ovládl tak většinu poloostrova Yucatánu, avšak v roce 1441 byl sám napaden potomky toltéckých vetřelců. Obyvatelé města přitom buď zahynuli nebo uprchli, město bylo vypleněno a zničeno. Země se rozdrobila na množství znepřátelených útvarů. Přírodní katastrofy v roce 1467 pak způsobily obrovské ztráty a smrt desetitisíců lidí. Prv-

4 Anonym, „*Sedící muž (?) s dítětem*“, 800–200 př. n. l., olmécká kultura, předklasické období, jadeit, výška 55 cm, šířka 42 cm, naleziště: Las Limas, Veracruz, Mexiko, uloženo: Museo Regional de Jalapa, Veracruz, Mexiko.

Sousoší vzdáleně připomíná evropské křesťanské madony a je zajímavé, že takto bylo uctíváno ve vesnickém kostele poblíž místa, kde bylo nalezeno. Původní tvůrci, jak vyplývá z dosavadních znalostí jejich filozofie a mytologie, zobrazili kněze (kněžku?), který na svých rukou drží jaguárodla (zvláštní pololidskou a polozvířecí bytost, která vzešla ze spojení ženy a jaguára, posvátného zvířete olmécké mytologie) nebo boha deště.

ní kontakt se Španěly počátkem 16. století přinesl další smrtonosnou pohromu – epidemii neštovic. Yucatánský poloostrov si však Španělé podrobili až po těžkých bojích poměrně pozdě – v roce 1546.

Jednu z prvních civilizací, jež vyrůstá z rurálního světa předkolumbovské Ameriky a začíná budovat prvotní městská centra, představují vedle Mayů nepochybně *Olmékové*. Kultura, která se zrodila na převážně rovinatém území dnešních

5 Anonym, „Pár sedící na lavičce“, asi 200–800 n. l., styl Colima, kultura severozápadního pobřeží, keramika, výška 12 cm, naleziště: Colima, Mexiko, přesné místo není známo, uloženo: Sběrka dr. Kurta Stavenhagena, Mexico, D. F., Mexiko.

Zatímco muž (vpravo) má pouze pás přes rameno a penisovou pásku, žena je oděna v sukničce, která jí sahá od boků až k patám, oba mají stejné náušnice, ale řetěz se zřetelným pektorálem (který obvykle označoval mužského hodnostáře) má v tomto případě na sobě jen žena.

mexických států Veracruz a Tabasco (na ploše zhruba 18 000 čtverečních kilometrů), zahrnovala kolem 350 000 obyvatel; její název *olmécká* je odvozen od označení *Olmeca*, „Obyvatelé země kaučuku“. Hlavní epocha rozkvětu říše Olméků spadá do období 1200 až 500 let př. n. l., a to především ve střediscích La Venta, Tres Zapotes a San Lorenzo. Zánik této kultury („tvůrců obřích hlav“

z kamene) je nejasný. Jisté je pouze to, že na jejich troskách vzniká celá řada dalších civilizací, jejichž jádro se kolem roku 400 př. n. l. soustřeďuje (hlavně po zničení Cuicuilka vyvělou lávou ze sopky Xitle) do oblasti, které zhruba od roku 350 n. l. do roku 650 n. l. dominovalo nejvýznamnější kultovní středisko předkolumbovského Altiplana – *Teotihuacán*, „Místo zrození bohů“, jak je později

6 Anonym, „*Sedící milenci*“, asi 200 až 800 n. l., styl Colima, předklasické období severozápadního pobřeží, hnědočerveně malovaná keramika, výška 12 cm, naleziště: severozápadní pobřeží Colimy, Mexiko, přesné místo není známo, uloženo: Sbírnka dr. Kurta Stavenhagena, Mexico, D. F., Mexiko.

Muž má paži jemně ovinutou kolem ramen ženy. Oba jsou oděni podobně, pouze slavnostní pokrývkou hlavy; muž se od ženy liší dvojřadým vzácným řetězem kolem krku.

nazývali Aztékové. Městské centrum dosáhlo svého kulminačního bodu kolem roku 650, kdy mělo asi 200 000 obyvatel. Pak nastává období úpadku, trvající zhruba sto let. Teotihuacán byl dobyt a vypleněn; dodnes není přesně známo kým, a na mexické scéně se objevují již zmínění *Toltékové*. Kultura, jež tak výrazně zasáhla do mayských dějin, měla své krystalizační centrum v Tule-Tollanu

a přinesla mezoamerickým civilizacím (kromě jiného) především postavu boha-kulturního hrdiny Quetzalcóatla (patrně to byl jeden ze zbožněných toltéckých vládců).

Toltékové pěstovali kukuřici, boby, pepř a bavlnu. Vytvořili piktografické písmo, jímž zachycovali významné události. Toltéctví kněží se zabývali astrologií a kosmogonií. Užívali kalendář, známý

7 Anonym, „Žena sedící na klíně druhé ženy“, asi 200–1000 n. l., styl Jalisco ze severozápadního pobřeží, keramika se zbytky červené a černé polychromie, výška 49 cm, naleziště: oblast Barrancas, Jalisco, Mexiko, uloženo: Stendahlova sbírka, Los Angeles, USA.

Sousoší pravděpodobně zachycuje porodní bábu vyšetřující těhotnou ženu.

rovněž Mayům: ceremoniální o 13 měsících po dvaceti dnech, s cyklem 52 let a běžný o 18 měsících po 20 dnech s pěti volnými dny koncem roku. Je pozoruhodné, že architektura toltéckého hlavního města Tuly vykazuje stejné prvky jako mayská města Chichen Itzá a Mayapán. Současně s Tulou bylo patrně vybudováno Xochicalco se slavným chrámem Quetzalcóatla. Sloužilo jako náboženské a administrativní centrum všech kmenů usídlených v této oblasti. Na hlavní náměstí vedly silnice ze čtyř světových stran.

V době úpadku toltécké říše ve druhé polovině 12. století se do hustě zalidněného toltéckého Anahuaku přistěhoval ze severu malý, do té doby bezvýznamný kmen kočovníků. Nově příchozí si říkali Tenochkové nebo Mexikové, později však prosluli pod jménem *Aztékové*. Jejich původní počet v průběhu migrace nepřesahoval 5 000 osob. Přicházeli v údobí, kdy mnohé středoamerické

kultury již skončily nebo zanikaly a stávaly se pouhou legendou, zatímco kultury jiných etnik – Zapotéků, Mixtéků, Totonaků, Tarasků či Huastéků – prožívaly překotný rozvoj. Prvním sídlem Aztéků se stal Chapultepec čili „Hora lučních kobylek“, kde zůstali asi do poloviny 13. století. Pak se pod tlakem vnějších okolností (ohrožení sousedy) usadili na bahnitěm ostrůvku jezera Texcoco a založili *ostrovní osadu*, které dali jméno *Tenochtitlán*. V průběhu následujících staletí se Tenochtitlán stal nejen *hlavním městem* říše Aztéků, ale v širším slova smyslu spojení Tenochtitlán-Mexico označovalo celý aztécký *státní útvar*. Ten ovšem nikdy nebyl pevným státem, nýbrž konglomerátem různých oblastí se silně odstředivými tendencemi, jichž nakonec dokázal mistrně využít španělský conquistador Hernán Cortés (1485–1547).

Po svém příchodu do Mexického údolí se Aztékové stali vazaly vládce z Azcapotzalka. Jako jejich

8 Anonym, „Hlava dívky“, asi 600–1000 n. l., tajnánská kultura středního pobřeží Mexického zálivu, keramika, výška 17,5 cm, naleziště: střední Veracruz, snad lokalita Ignacio de la Lave, uloženo: Museo Regional de Jalapa, Veracruz, Mexiko.

Téměř tisíc let od sebe dělí kultovně zaměřené umění Olméků a realistickou tvorbu tajnánských Totonaků. Tato z hlíny modelovaná podoba mladého děvčete s jemným výrazem v obličejí ukazuje na typ, s nímž se lze v Mexiku setkat dodnes.

9 Anonym, „Bohyně země Coatlicue“, mezi lety 1450–1519, aztécká kultura, andezit, výška 252 cm, naleziště: Tenochtitlán, Mexico, D. F., Mexiko, uloženo: Museo Nacional de Antropología, Mexico, D. F., Mexiko.

Umělec působivě vyjádřil v „tvrdém kamení“ filozofii aztécké sveřeposti a válečnické náruživosti, kterou Aztékové považovali za prostředek k nastolení řádu a harmonie – byli přesvědčeni, že srdce a krev obětovaných zajatců zajistí harmonický běh světa a vesmíru. Socha Coatlicue je vytesána z velkého andezitového bloku a nese řadu atributů, které provázejí i jiná aztécká sochařská díla: hlavu v čelním pohledu tvoří dvě z profilu zobrazené hlavy chřestýšů s vyceněnými zuby; na krku jí visí náhrdelník z lidských srdcí a rukou; je oblečena v krátké sukničce z hadích těl. Dlaně rukou na náhrdelníku působí tak opravdově, až se zdá, že v každém okamžiku uchvátí svou oběť.

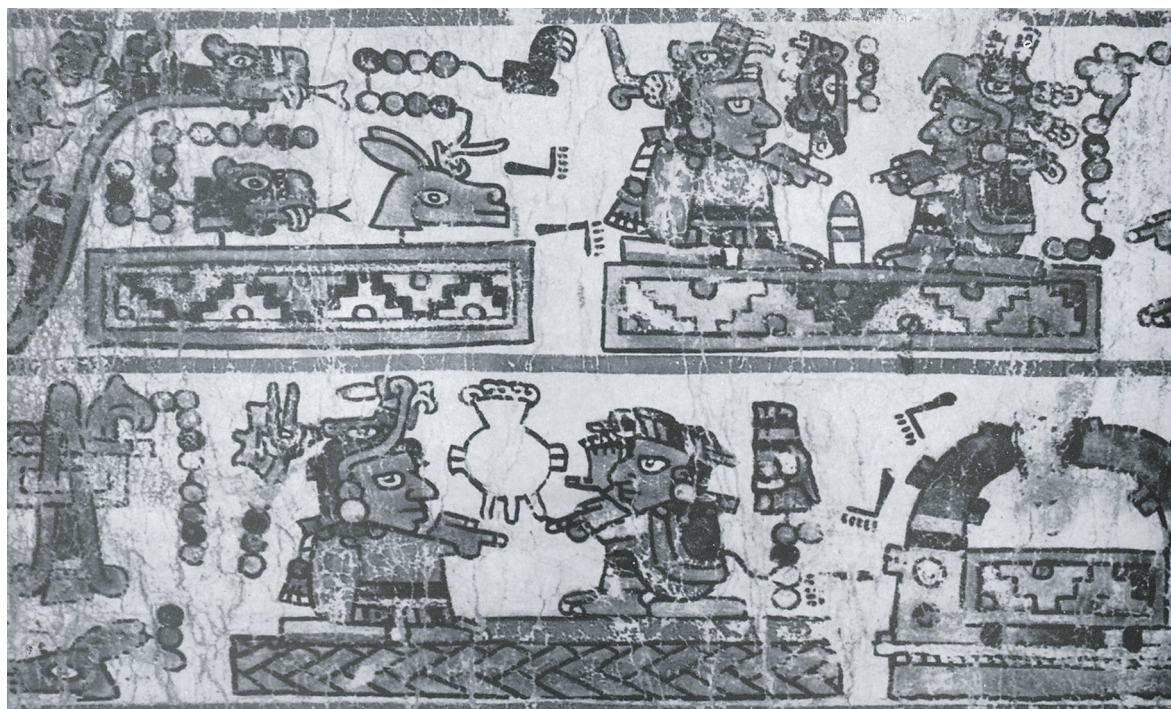

10 Anonym, „Rodící bohyně“, asi 1450–1521 n. l., aztécká kultura, apalit, výška 21 cm, naleziště: Mexiko, přesné místo není známo, uloženo: Sbírka Robert Woods Bliss, Dumbarton Oaks.

Socha expresivně zachycuje rodící bohyni Tlazoltéotl, božstvo země a zrození.

první vladař je v *análech* připomínán Acamapichtli (1376–1396), po něm nastoupili Hutzilihuitl, Chimalpopoca a Itzcóatl (až do roku 1440). Ze-

jména posledně jmenovaný byl výborným politikem a organizátorem. Aby vymanil Tenochtitlán z nadvlády Azcapotzalka, spojil se s *Nezahual-*

11 Anonym, „Svatební scéna“, cca 1500, mixtécká kultura, malba na jelení kůži, výřez z Codexu Bodley 2858, 29x26 cm, naleziště: Oaxaca, Mexiko, uloženo: Bodleian Library, University of Oxford, Oxford, Velká Británie.

Výjev zachycuje svatbu vladaře jménem „4. Aligátor“, syna jménem „8. Jelen“, jednoho z nejslavnějších panovníků mixtécké dynastie Tilantongo s princeznou zvanou „13. had, Opeřený had“.

cóytlem, vládcem Texcoca, zvítězil v boji s Azcapotzalkem a posléze založil trojalianci: Tenochtitlán, Texcoco a Tlacopan. Tento svaz tří měst pak byl po devadesát let základem politického dění v Mexickém údolí. Založením konfederace začíná tvrdá nadvláda Aztéků a jejich méně významných spojenců Texcoca a Tlacopan. Vojska trojspolku vedená Itzcóatlem postupně ovládla celé pobřeží jezera Texcoco. Města, která se vzpírala (například Xochimilco), byla zničena. Itzcóatlův nástupce Moctezuma I. Ilhuicamin („Nebeský lučištník“) převzal vládu nejen nad konfederací, ale i nad celým Mexickým údolím. Jediným soupeřem trojspolku, který v této době ještě vzdoroval, byl svaz jedenadvaceti měst v jižní části údolí v čele s Chalkem. I toto seskupení bylo rozbito a Moctezuma se soustředil na dobývání celého Mexika. Snažil se vnitrozemskému Tenochtitlánu otevřít cestu k moři. A tak vedl války proti Cholule a Tehuacánu, až se svými vojsky nakonec dosáhl pobřeží Mexického zálivu.

Aztékové vybudovali mohutnou říši na obrovské rozloze mezi dvěma oceány, od pustin severní-

ho Mexika až po dnešní Guatemalu. Jejím centrem se stal aztécký Tenochtitlán. Panovník Moctezuma II. se už věnoval pouze potlačování povstání podmaněných kmenů. Byl prvním knězem a vládcem říše v rozkvětu – a právě tehdy se v Novém světě objevili Španělé: španělská conquista smetla aztéckou říši a vedla k zhroutilí kultury i společenské organizace.

Základem prosperity aztécké civilizace bylo zemědělství: převažovalo pěstování kukuřice a z ostatních plodin hrály důležitou roli rajská jablčka, kakaové boby i tabák. Zemědělství bylo doplňováno lovem a rybolovem. Z domácích zvířat se choval pouze krocan a pes.

Z toho vyplývá, že hlavní masou aztéckého obyvatelstva byli rolníci – *macehualtin*. Rolník a jeho rodina žili na přidělené občinové půdě a jako její *nájemce* musel nejen platit daně, ale také vykonávat vojenskou službu a podílet se na kolektivních stavbách chrámů, silnic a na dalších rozsáhlých dílech. Na opačném, nejvyšším stupni aztéckého společenského žebříčku stáli páni – *tecuhтли*. V podstatě to byla aztécká *šlechta*, na kte-

rou se nevztahovala povinnost platit daně. Na rozdíl od řadových Aztéků zastávali její příslušníci vysoké státní funkce.

V čele aztécké říše stálo šest vládců, z nichž nejvyšší úlohu hrál ten, který řídil zahraniční politiku – *tlacatecuhtli*. Druhým nejdůležitějším úředníkem se stal jakýsi místokrál – *cihuacoatl*. Proto byl Moctezuma, ve skutečnosti *tlacatecuhtli*, prvními Španěly běžně nazýván císařem a jeho říše byla pokládána za impérium.

Další privilegovanou vrstvou aztécké společnosti byli obchodníci – *pochteca*. Měli v Tenochtitlánu vlastní čtvrť a uzavírali manželství pouze v rámci své společenské vrstvy. Panovník si jich vážil z důvodů ekonomických i proto, že obchodníci, cestující různými kraji, vykonávali zároveň jistý druh špionáže, když podávali cenné zprávy vojenského charakteru.

Poslední vrstvou aztéckého obyvatelstva byli otroci – *tlatlacotín*. Jejich postavení se však výrazně lišilo od údělu, který si běžně představujeme pod pojmem otrok. Aztécký otrok bydlel, oblékal se a živil jako každý jiný příslušník obce. Mohl se oženit se svobodnou ženou, jeho děti byly svobodné, a dokonce sám směl vlastnit další otroky. V diametrálně odlišném postavení se zpočátku nacházeli otroci, kteří se rekrutovali z řad válečných zajatců. Ti byli většinou obětováni na oltářích aztéckých božstev.

S ekonomicko-společenskou strukturou aztécké společnosti úzce souvisí kultura. Celý komplex aztéckého umění je možno rozdělit do několika kategorií: architektura, sochařství, malířství a drobnomalba, umělecká řemesla (zlatnictví a cizelérství), literatura, hudba a tanec.

Představu o aztécké architektuře si můžeme udělat pouze podle popisů a nákrešů soudobých zpravodajů, protože všechny stavby v Tenochtitlánu byly zničeny v roce 1521. Španělé současně s dobýváním systematicky bořili město a jeho troskami zasypávali kanály a laguny. Kromě zničeného Tenochtitlánu se dochovalo jen několik málo staveb vybudovaných Aztéky. Sakrální architektura měla nejčastěji formu pyramidy se svatyní na vrcholu, v profánní architektuře dominovaly honosné paláce, mnohdy obklopené překrásnými zahradami. Důležitou úlohu hrála také architektura vojenská – pevnosti, opevněné věže chránící důležité komunikace.

S aztéckou architekturou úzce souvisí sochařství. Celá řada aztéckých sochařských děl však byla zničena v období *conquisty* i v pozdějších státech. Díla, která se dochovala, udivují různorodostí a kvalitou uměleckého provedení. Bohatě bylo také rozvinuto umění inkrustace, úzce související se specifickým odvětvím sochařství – zhotovováním obličejových masek. Sochařských prací ve dřevě se zachovalo poměrně málo, jsou to hlavně reliéfní ozdoby na bubincích – *teponaztle*.

Malířství se u velkých klasických civilizací Mexika vyvíjelo dvojím směrem: jednak to bylo malířství nástěnné – vynikají mayské fresky z Bonampak nebo nástěnné malby ze zapotéckých hrobek v Monte Albánu, jednak psaní a iluminace knih – kodexů Mayů, Mixtéků a Aztéků. Iluminace a drobnomalbu aztéckých mistrů můžeme obdivovat v kodexech, které se dochovaly do současnosti – *Codex Borbonicus*, *Codex Mendoza* a další.

Rovněž aztécká umělecká řemesla jsou bohatě rozvrstvena. Rozvíjelo se zlatnictví a cizelérství, zpracovávalo se peří ptáka *quetzala*, tkala se bavlna. Umělecké zpracování nádherných aztéckých skvostů okouzlo nejen španělské conquistadory, ale i věhlasné umělce té doby. O aztéckých uměleckých předmětech se s obdivem vyjadřoval například německý malíř Albrecht Dürer, vzletné popisy aztéckých klenotů nalezneme i v dopisech Hernána Cortése a v dílech mnoha španělských kronikářů.

Důležitou součástí aztéckého umění byla literatura, přestože aztécká společnost na přelomu 15. a 16. století nedospěla ještě k vytvoření hláskového písma. Aztékové používali ve svých slovesných projevech spojení obrázkového písma s ústní tradicí. Kodexy jim sloužily pouze jako pomůcka, podpora paměti při memorování textů: aztécké písmo nezachycuje řeč a zvuk, ale pouze významy slov. Tento druh písma byl znám ve Střední Americe již kolem počátku našeho letopočtu. Sami Aztékové pokládali za jeho vynálezce boha *Quetzalcóatla* (Opeřený had). Ovšem písmo a kodexy převzali až ve 14. století od Mixtéků, kteří byli opravdovými mistry v jejich vytváření. Aztékové psali své záznamy buď na vydělanou jeleň kůži nebo na listy *papíru* vyrobeného z vláken agáve. Popsané listy se lepily k sobě – vznikla tím jakási leporela, dosahující délky až kolem deseti metrů (kodexy).

Výklad kodexů byl udržován ústním podáním ve školách (*calmecac*). Některé z textů byly po conquistě opatřeny vysvětlivkami psanými latinkou, ať již ve španělštině či *náhuatlu* (jazyce, kterým hovořili Aztékové a jim příbuzné kmeny patřící do yutoaztécké jazykové skupiny). Jak bylo naznačeno, důležitou úlohu pro uchování aztéckých textů sehrál *calmecac*. V aztéckém státě existovaly dva druhy škol: *calmecac* a *telpochcalli*. Obě se od sebe lišily obsahovou náplní. Zatímco *telpochcalli*, škola pro nižší vrstvy, zařazovala do svých učebních osnov hlavně nauku o zacházení se zbraní, řemeslech a zemědělství, osnovy *calmecaku* byly mnohem bohatší: čtení, psaní, astronomie, rétorika a další předměty. Jedním z vyučovacích předmětů v *calmecaku* byla i výuka v psaní veršů, dalo by se říci výuka praktickému básnictví.

Aztécká literatura zahrnuje tři hlavní útvary: První obsahuje *zprávy předků*, to znamená ústní tradici opřenou o rukopisy a přenášející z pokolení na pokolení náboženské záznamy, mýty, popis rituálních ceremoniálů, znalosti z medicíny a vzpomínky na historické události. Druhou skupinu tvořily *morálně-filozofické texty*, které Az-

tékové chovali ve velké oblibě. Třetí součástí aztécké literatury byla *poezie*, úzce spjatá s hudbou a tancem. Básně se často přednášely za zvuku rytmických hudebních nástrojů. Básníka a zpěváka označuje slovník náhuatlu stejným slovem *cuicani*, což je jasným dokladem toho, že tato umění spolu souvisela. Právě v poezii se výrazně uplatnilo poetické nadání Aztéků. Aztécká literatura nezahynula s pádem Tenochtitlánu v roce 1521, stejně tak jako nezahynuli Aztékové. Zůstala zachována péčí španělských misionářů, kteří za pomoci dnes již mnohdy anonymních indiánských informátorů sbírali a shromažďovali dostupné aztécké texty a zároveň vzdělávali první představitele indiánské inteligence.

Kvetoucí hlavní město, nádherné paláce a chrámy, rozsáhlé náboženské slavnosti spojené s krutým obětním ritem, imaginativní náboženství stojící na hrozivých katastrofických základech, zjemnělá křehká poezie ... až do těchto krajních úvrátí dospěli Aztékové ve svém prudkém expanzivním růstu. A pak se objevila první znamení příchodu něčeho nového, neznámého – vpadli sem Španělé ...

Andské civilizace

Tam, kde výškový rozdíl mezi nebetyčnými vrcholy hor a bezednými hloubkami v jejich těsné blízkosti je na celé zeměkouli největší, se souběžně se slavnými civilizacemi Starého světa od pravěku a starověku úspěšně rozvíjela lidská společnost. V nepříliš příznivých, či dokonce krutých přírodních podmínkách rostla způsobem v mnoha ohledech svébytným, a přesto dosáhla jednoho z vrcholů lidského úsilí v celé dosavadní historii.

12 Anonym, „Žena a muž“, 400–100 př. n. l., salinarská kultura, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika se zbytky nánosu tmavohnědé barvy, výška 20,5 cm, naleziště: Salinar, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 032–008), Lima, Peru.

Klečící nahý muž a klečící nahá žena, který ji levou rukou drží kolem ramen; žena je o trochu větší a zdá se, že hraje aktivní roli – pravou rukou se dotýká mužova pohlaví. Tato scéna bývá obvykle vykládána jako předehra. Výraz obličeje, okrasa dolní čelisti, ale především poloha volných rukou jako by spíše naznačovala rituální záměry. Možná je zde znázorněna počínající masturbace, která ženiným přičiněním vyvolá výron životodárného semene.

13 Anonym, „Vaginální styk mezi mužem a ženou“, 400–100 př. n. l., salinarská kultura, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná světle hnědou barvou, výška 19 cm, naleziště: Salinar, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 032–006), Lima, Peru.

Mužova pravá ruka a ženina levá ruka jsou přeloženy přes sebe, jejich druhé paže spočívají souběžně. Mužův pohled je odvrácen. U obou postav je naznačen anální otvor.

Na svazích středních And, především v jejich údolích, v úzkých povodích krátkých sezonních horských říček navzájem oddělených pustinou, ale i na suchém a chladném pobřeží v sousedství jedněch z nejrybnatějších vod světa, v dnešní vnitrozemské Bolívii a v přímořském Peru, též v Ekvádoru a v severním pouštním Chile vznikaly a zanikaly kultury a civilizace jako výsledek důmyslného využívání místních zemědělských zdrojů. Byla to společnost zeměpisnou rozlohou většinou tak malá, že existovala natěsnána vedle sebe, aniž se ovšem příliš ovlivňovala či vůbec dotýkala. Těch drobných bylo daleko více, než kolika zde můžeme být i jen ve stručném přehledu věnovat pozornost.

Snad čtyři a půl tisíce let je v naší době raněmu zemědělskému osídlení v *Huaca Prieta*. V 9. až 1. století př. n. l. se *Chavín de Huantár* v horách vyznačoval vedle impozantních staveb z kamene

14 Anonym, „Soulož muže a ženy na pokrývce“, 400 př. n. l. až 0, gallinazská kultura (dřívější název virúská kultura), antropomorfní nádoba s uchem a hubicí, keramika, po vypálení malovaná červenohnědou a tmavošedou barvou, obličej obou postav jsou pomalovány bílou barvou, výška 13,7 cm, naleziště: Virú, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 033–002), Lima, Peru.

Žena leží na zádech, nohy má položeny na mužových bocích, takže její pánev je trochu zvednuta; obličej obou postav jsou pomalovány bílou barvou, na mužově hlavě je nakresleno sedm křížů. Lze se domnívat, že jde o anální styk.

také zlatými ozdobami, jakož i reliéfně provedenými pumami, kondory nebo hady. Pouze o několik století mladší jsou nálezy z poloostrova *Paracasu* – dobře zachované mumie v jeskyních oděné do kvalitně tkaných a bohatě zdobených látek.

V průběhu 1. tisíciletí našeho letopočtu andský člověk zcela ovládl pobřeží i vysoké hory. Na pobřeží v severním Peru vynikla *mochická kultura*: vysokou úroveň vykazovala v mnoha řemeslných oborech i v uměleckém projevu. Jejím nositelům Mochikům dali jméno Španělé – odvozením od názvu řeky Moche. Tato civilizace se zrodila a rozvíjela v uvedené oblasti v prvních deseti stoletích našeho letopočtu. Představovala klasickou kulturu městského typu s rozvinutým zemědělstvím, silně militarizovanou a otrokářskou. Výnosy z dosti úrodné půdy dokázali ještě zvýšit důmyslným systémem zavlažování a hnojením *guanem*, zatímco města šetrně budovali v neúrodných čás-

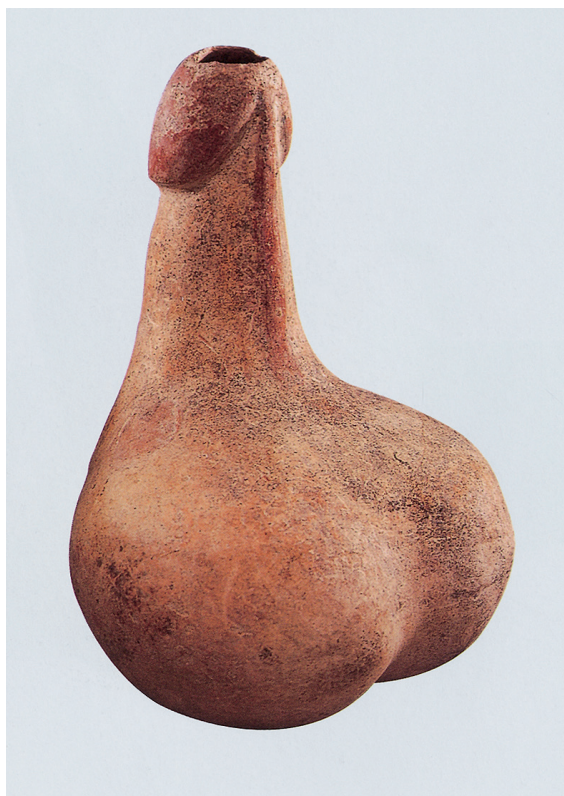
tech země. Maso získávali nejen z domestikovaných zvířat a ptáků (hlavně lam a krocanů), ale také lovem a rybolovem.

V údolí řeky Moche nedaleko dnešního peruánského města Trujillo se nalézají významné archeologické památky – Chrám slunce (Huaca del Sol) a Chrám Měsíce (Huaca de la Luna). Základna první stavby má rozměry 228x136 metrů a do výšky 18 metrů se pne v pěti terasových stupních. Byla vybudována ze 130 milionů nepálených cihel sušených na slunci (*adobe*) a spojovaných cihlářskou hlinou. Druhý z těchto významných architektonických skvostů stojí na mnohem menší bázi (80x60 metrů). Uvnitř byly objeveny fresky zobrazující zajímavou legendu o vzpouře zbraní proti lidem. Stejně jako u mnoha obdobných staveb či hrobů v Egyptě byly pyramidy citelně poškozeny lupiči, ale tak jako v Egyptě existuje jediný doklad nevyloupené hrobky faraona Tutanchamona, známe podobný příklad bohaté hrobky významné osobnosti mochické kultury, která byla objevena v roce 1987 u Sipánu poblíž Lambayeque; tento snad nejbohatší hrob Nového světa bude možná po zhodnocení všech aspektů mít pro předkolumbovskou archeologii podobný význam jako Tutanchamonova hrobka pro egyptologii.

Mochikové obývali řadu údolí na severním pobřeží dnešního Peru. Dodnes lze také obdivovat mnoho pozůstatků, dalo by se říci mochických technických staveb, především zavodňovacích systémů nebo akvaduktů i architektonických děl, například pyramid s barevnými freskami, které zachycují válečné scény. Mochikové dávno před Inky stavěli důkladné silnice, sloužící k přesunům *rychlých posílů* (*chasqui*) se zprávami, malovanými znaky – *pallares*.

Obdivuhodné úrovně dosáhli Mochikové v keramice, která v duchu „naivního realismu“ podává působivé svědectví o jejich každodenním životě. Z mochické keramiky poznáváme, jak se lidé milovali, jak vypadali kněží, lékaři nebo válečníci, vidíme, že příslušníci vysokých vrstev společnosti si malovali tváře, tělo i chodidla, zdobili uši a nosy ...

Současníci tvůrců mochické kultury, lidé *nazcaské kultury*, žijící ovšem na opačném konci peruánského pobřeží, vynikali zvláště v tkalcovství a v keramice, tvarově velice rozmanité a pestře polychromně zdobené, avšak především prosluli

15 Anonym, „Skrotum a penis“, 400 př. n. l.–300 n. l., vicúská kultura, antropomorfní vázovitá nádoba, keramika, po vypálení malovaná krémovou barvou, žalud a raphe jsou červeno-hnědé, výška 16 cm, naleziště: Vicús, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 034–006), Lima, Peru.

Skrotum (šourek) slouží jako nádržka na tekutinu a penis jako hubice. Vyprazdňování tekutiny připomíná ejakulaci, což vede k domněnce, že nádoba byla používána v rituálním kontextu.

vytvářením obrovitých obrazců na planině El Ingenio.

Teprve v našem století začali archeologové zkoumat a na pravé místo zařazovat tyto starobylé kultury, které o tolik staletí, či dokonce tisíciletí předcházely známou klasickou dobu incké říše.

Vývoj se nezastavil ani v severním Peru, kde se zaskvěla, již v minulém tisíciletí, *chimúská říše* (stát dovedných zemědělců, chovatelů, stavitelů chrámů i měst a tvůrců velice krásné keramiky) s výstavným hlavním městem Chan-chanem. Chimúové byli obyvateli chimúské říše (nazývané také „Království Chimor“) (1250–1465), která vyrostla na území Mochiků pod silným vlivem kultury Huari a Tíwanaku. Podle legendy připíchl první chimúský vládce Naymlapa se svým dvorem po

16 Anonym, „Anální styk mezi stojícím mužem a ženou“, 1. století, I. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná krémovou a tmavočervenou barvou, výška 18 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 004–005), Lima, Peru.

Anální styk mezi mužem a ženou. Ženy vlasy a ochlupení obou jsou provedeny červenou barvou. Vlnité vlasy mají metaforickou souvislost s vodou, krví a plodností. I když se tento výjev týká anální oblasti, ženské pohlaví je zřetelně vypracováno. Malé stydké pysky jsou provedeny v červené barvě. Hlava ženy je otočena doprava. Mužova hlava je ozdobena kruhy, jejichž význam neznáme, možná však poukazují na tekutinu (voda, krev, *chicha* čili kukuřičné pivo) nebo semeno (plodnost). Obě postavy mají pomalované obličej.

moři ze severu, snad z Mezoameriky. Pod vedením panovníka Nansena-pinka Chimúové ovládli mochické území a malé panství Lambayeque. Za vlády Minchana-samana opanovali všechna pobřežní údolí od Túmbezu až po dnešní Limu v celkové délce asi tisíc kilometrů. Nejjižnější pevnost říše představovala stupňovitá pyramida Paramonga. Chimúská města, postavená na neúrodné půdě a chráněná silnými zdmi, spojovaly až šest met-

rů široké silnice, sloužící (stejně jako u Mochiků a později u Inků) poslům. Chimúové prosluli obchodováním s pobřežními osadami jižního Peru a severních And. Obchodníci se plavili na balzových vorech s plachtami, zatímco k mořskému rybolovu stačily rybářům totorové čluny. Chimúská říše byla dobytá Inky v roce 1465.

Půda u Chimúů, stejně jako u Mochiků či Inků, patřila vládci a byla přidělena jednotlivým

17 Anonym, „Erotická scéna mezi manželi“, 200–400, raná fáze mochické kultury, fragment antropomorfní nádoby s třmenovou hubicí, keramika, výška 14 cm, naleziště: severní pobřeží Peru, přesné místo není známo, uloženo: Milwaukee Public Museum, Milwaukee, USA.

Výjev zachycuje pohlavní styk mezi manželi, přičemž k ženě se choulí spící dítě. Erotické scény heterosexuální i homosexuální jsou častým námětem mochických umělců a dokumentují, že tato kultura byla v oblasti sexuality neobyčejně tolerantní.

rodinám. Zemědělci zúrodnili pobřežní pouště pomocí zavlažovacích kanálů a pěstovali tam kuřičku, tykev, fazole, maniok, ananas a další rostliny. Moře bylo zdrojem ryb, chaluh, měkkýšů a také soli. Řemeslníci vyráběli vedle drahocenných tkanin i ozdoby z perli, odlévali a tepali ze zlata, stříbra a mědi šperky, obličejové masky, obřadní nože (*tumi*) a v Lambayeque je nádherně vykládali smaragdy a tyrkysy. Nejmocnějším chimúským božstvem byla bledá luna *Si*. Inkové nazývali obyvatele Chimoru Yunky (kečujsky *Yunca*).

Ve vnitrozemí vznikaly rovněž první státy. K nejvýznamnějším a z hlediska přírodního prostředí nejpozoruhodnějším patřila *tíwanacká říše* s hlavním městem Tíwanaku, ležícím 16 kilometrů na jih od jezera Titicaca ve výši téměř 4 000 metrů nad mořem. Civilizace tíwanacké říše se rozvíjela zhruba 1 500 let, od 5. století př. n. l., největšího rozmachu dosáhla ve 4. až 8. století. Prosperita byla zajištěna neobyčejně racionálně rozvi-

18 Anonym, „*Felace*“, 2.–4. století, II./III. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná krémovou, červenou a oranžovou barvou, výška 20 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 013–004), Lima, Peru.

Mezi stojícím mužem a ženou, která klečí na pokrývce, dochází bezmála k felaci. Muž drží ženu za hlavu a dívá se přes ni do dálky, což je pravděpodobně dokladem rituálního charakteru tohoto ztvárnění. Žena má přehoz, náramky, kolíčky v uších; hlavu mírně odvrací. Kolíčky v nosní přepážce nebo v uších byly znakem vysokého společenského postavení nejen u andských kultur, ale také u mezoamerických civilizací (Moctezuma).

nutým zemědělstvím, které (na základě poznatků z nedávno provedených experimentů) převyšovalo dnešní úroveň agrikultury v této jinak málo výnosné a pro život drsné vysokohorské oblasti. A tak měli *tíwanackí Aymarové* dobré hospodářské podmínky a zázemí i pro organizování velkolepých megalitických stavebních projektů, které se uskutečnily zejména v Tíwanaku.

Zrod a následný prudký a expanzivní růst *incké říše* představuje ve vývoji civilizačních center v jihoamerické andské oblasti závěrečnou epochu, v níž Inkové navazují na dlouhý sled předcházejících kultur. Počátky jejich pozdějšího mocného impéria jsou velmi skromné. Zdá se, že na přelomu 12. a 13. století tvořili skupinu jedenácti občin (*ayllu*) kolem svého kulturního centra Cuzka. Stejně jako u mezoamerických Mayů a Aztéků, také u Inků bylo základem ekonomiky zemědělství, v tomto případě založené především na pěstování brambor, chovu lam a alpak. V incké říši rovněž

19 Anonym, „*Sedící milenci*“, 200–800, mochická kultura, antropomorfní nádoba s třimenovou hubicí, malovaná keramikou, výška 19 cm, naleziště: severní pobřeží Peru, přesné místo není známo, uloženo: Textile-Museum, Washington, D. C., USA.

20 Anonym, „*Penis a skrotum*“, 4. století, III. fáze mochické kultury, antropomorfní vázovitá nádoba, keramika, po vypálení malovaná krémovou a červenou barvou, výška 16 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 002–005), Lima, Peru.

Mužský pohlavní orgán je zobrazen jako symbol plodnosti; na rozdíl od podobných nádob peruánských kultur zde penis neslouží jako hubice s otvorem k vylévání.

21 Anonym, „*Dřepící žena s velkou vulvou*“, 4. století, III. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba, keramika, po vypálení malovaná krémovou a hnědou barvou, dodatečně pomalována tmavě hnědou barvou, výška 30,6 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 030–001), Lima, Peru.

Žena má výrazně vyznačenu velkou vulvu, klitoris a ochlupení, zatímco prsa a pupek jsou jen naznačeny. Jestliže pití z nádoby ve tvaru penisu je považováno za umělou felaci (sání či dráždění mužských pohlavních orgánů ústy nebo jazykem), pak pití z vulvy, která je zároveň hubicí, bývá interpretováno jako cunnilingus (lízání či sání ženských pohlavních orgánů). Tuto sexuální techniku však, na rozdíl od felace, v ikonografii mochické kultury nenacházíme. Jedná-li se u felace spíše o výron životodárného semene, u cunnilingu se nenabízí zřejmě žádný jiný výklad než sexuální uspokojení. Protože takové profánní počínání se v ikonografii mochické kultury nevyskytuje, tato teze asi potvrzuje, že většina keramiky se sexuálními a erotickými motivy měla rituální význam.

22 Anonym, „Anální styk mezi mužem a ženou na pokrývce“, 4. století, III. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná krémovou a tmavočervenou barvou, dodatečně pomalovaná tmavě hnědou barvou, výška 20 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 009–003), Lima, Peru.

Anální styk mezi mužem a ženou probíhá na pokrývce s poduškou ve tvaru válečku. Žena leží na břiše a dívá se přítom doprava, její vulva je zřetelně znázorněna. Muž je v podřepu za ženou; halenu s motivem stupínek často nosili muži a bůh hor. Motiv vlnek na nádobě symbolizuje tekutinu a plodnost.

23 Anonym, „Anální styk mezi mužem a ženou pod pokrývkou“, 4. století, III. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná krémovou a tmavočervenou barvou, výška 16,5 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 005–003), Lima, Peru.

U obou postav nejsou přikryty hlavy a spodní části těla. Tak lze rozpoznat, že žena si zavádí penis do análního otvoru. Je „aktivní“, na rozdíl od jiných zobrazení „neaktivních“ žen – není jasné, zda to poukazuje na nějaký významný rozdíl. Vulva je propracovaná, stejně jako mužův anální otvor. Oba mají zvednutou hlavu a obvyklý strnulý pohled.

existovala povinnost účastnit se veřejných prací, především při budování silnic, chrámů nebo pevností.

První inčtí panovníci – Manco Capac, Sinchi Roca, Lloque Yupanqui, Mayta Capac, Inca Roca, Yahuar Huacac – mají zčásti mytický charakter. Jejich vláda pokrývá poměrně dlouhé období od počátku 13. století do třicátých let století patnáctého. Ani jeden z nich nepodnikal válečná tažení, aby rozšířil vlastní državy. Jednotlivá města sice čas od času organizovala nájezdy a vítězové pak vybírali tribut od poražených, ale není možné hovořit o žádném politickém sjednocování, jež by směřovalo k založení centralizovaného státu. Základy k němu položil teprve na počátku 15. století Wiracocha Inca, který upevnil svou moc na území sahajícím do vzdálenosti asi půl stovky kilometrů

od Cuzka. Se systematickou expanzí začal až jeho syn Pachacuti (1438–1471). Dobře organizovaná armáda Inky Pachacutiho, jejíž vojáci se rekrutovali především z příslušníků porobených kmenů, okupovala nejdříve aymarskou oblast v okolí jezera Titicaca, na severu dospěla až k rovníku a obsadila území dnešního Ekvádoru a část jižní Kolumbie. Pod vládu Inků se dostalo rovněž celé peruánské pobřeží a po tvrdých bojích byla dobytá i významná chimúská říše. Pachacuti dal kolem poloviny 15. století vystavět obrovské pevnosti Sacsahuamán a Machu Picchu v oblasti Cuzka, které dodnes udivují svou obdivuhodnou architekturou. Sacsahuamán sloužil zřejmě i jako úkryt pro obyvatelstvo v době válečného ohrožení.

Inka Tupac Inca Yupanqui (1471–1493) se pokusil proniknout do tropických pralesů Bolí-

24 Anonym, „Scéna porodu“, 4. století, III. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná krémovou a červenohnědou barvou, výška 20 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 029–004), Lima, Peru.

Statná žena s poprsím má hlavu zvrácenou nahoru a zavřené oči. Zezadu je podpírána druhou ženou, jejíž hlava je odvrácena. Před rodičkou se nachází menší žena, porodní asistentka, která bere dítě právě přicházející na svět. Diference ve velikosti žen svědčí patrně o rozdílném statusu. Na povrchu nádoby uprostřed a na pravé straně se nachází několik neidentifikovatelných malovaných objektů, které mají pravděpodobně vztah k porodu.

vie, brzy však byl nucen se stáhnout a potlačit ay-marské povstání. Pak se zaměřil na expanzi jižním směrem. Jeho vojsko překročilo poušť Atacama a vpadlo do Argentiny, kde porazilo bojovné Araukány. Huayna Capac (1493–1527) pak dovršil expanzi v jižních Andách a upevnil celou říši. Po jeho smrti vzplanul prudký boj o trůn mezi jeho legitimním synem Huáscarem a levobočkem Atahualpou. V občanské válce posléze zvítězil Atahualpa, který měl k dispozici zkušenější vojenské oddíly a zároveň oba nejlepší generály tehdejší říše Inků – Quisquise a Chalcuchimu. Vítězství dosáhl v roce 1532, v době kdy se španělští dobrodruzi

v čele s Franciskem Pizarrem vylodili na peruánském pobřeží. Uprostřed mírového vyjednávání upadl Atahualpa do španělského zajetí a 29. srpna 1533 byl zardoušen. Jeho smrt znamenala konec andské veleříše.

Zdá se, že říše Inků byla jedním z nejlépe organizovaných státních útvarů v tehdejší světě. Bezchybně fungující administrativní hierarchie se vyznačovala jednoduchostí. Říše byla rozdělena do čtyř provincií: severozápadní (Ekvádor, severní a střední Peru), jihozápadní (jižní Peru), východní (východní Peru) a jihovýchodní (náhorní plošina, jezero Titicaca, převážná část Bolívie, se-

25 Anonym, „*Koitus mezi dvěma myšmi*“, 5. století, IV. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s uchem, keramika, po vypálení malovaná krémovou a červenou barvou, výška 22 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 022-002), Lima, Peru.

Koitus je zachycen plasticky: sameček spočívá na samičce, která ještě našla čas zabývat se ořechem. V malbě jsou provedeni patrně jen myši samečci, ovoce a burské ořechy. Zobrazení většího počtu myši poukazuje na velkou reprodukční schopnost těchto zvířat a plody jsou spjaty s úrodností.

verozápadní Argentina a severní Chile). Toto rozdělení vyjadřoval i oficiální kečuánský název inkého státu – *Tahuantinsuyu*, „Země čtyř částí“. V hlavním městě každé provincie sídlil guvernér, spřízněný s panovníkem. Čtyři guvernéri tvořili nejvyšší státní radu, která se scházela v hlavním městě Cuzku a předkládala panovníkovi své návrhy. Guvernérům byli podřízeni náčelníci – *kurakové*. Svou funkci dědili a jejich význam závisel na počtu obyvatel (10 000, 5 000, 1 000 a 100), jež měli pod svou vládou. Na dolním stupni správního žebříčku stáli předáci pro 50 a 10 lidí; jejich

funkce nebyla dědičná. Na vrcholu celé sociální pyramidy měl své místo panovník – *Inka*. Od mládí mu kněží vštěpovali, že je přímým potomkem Slunce a že vládne na zemi jako živý bůh. Inka měl absolutní moc a jeho postavení bylo natolik výlučné, že se směl oženit pouze s vlastní sestrou.

Organizovanost byla výrazným rysem historického údobí říše Inků. Územní expanzi doprovázela důsledná akulturace podmaněného obyvatelstva, jemuž byl vnucen nejen jazyk dobyvatelů, ale i náboženství a zvyky. Tento systém byl v některých ohledech téměř dokonalý a inký stát v té

26 Anonym, „Soulož na dece“, 5. století, IV. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná krémovou a červenohnědou barvou, dodatečně pomalována tmavohnědou barvou, výška 17,5 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 007–001), Lima, Peru.

Soulož probíhá na pokrývce s poduškou ve tvaru válečku; žena leží na boku, muž je za ní v podřepu. Možná probíhá anální styk. Mužův pohled ženu přehlíží, žena se dívá jiným směrem a kojí dítě. Její vlasy, prodloužené bavlněnými stužkami, spadají přes okraj nádoby. Pomalování ženina obličeje odpovídá vzhledu jiných žen. Motivy vln na nádobě poukávají na tekutinu a na plodnost.

době měl jako jediný na světě jasný sociální program: obecný lid v říši – *hatunruna* – byl rozdělen do dvanácti věkových tříd. Poslední z nich, lidé starší šedesáti let, byli zproštěni jakékoli práce, lidé nad padesát let pracovali podstatně méně. Kdo nemohl pracovat vůbec – nemocní, vdovy, stejně jako již zmínění „*důchodci*“ –, dostával od státu veškeré zaopatření, zejména stravu a oděv. Paralela s utopickým socialismem je nasnadě.

Přísná společenská stratifikace se odrážela v rudimentárním školství, podobně jako u Aztéků. Pouze děti nobility směly navštěvovat jedinou školu v Cuzku. Během čtyřletého studia se žáci v prvním roce učili jednotnému státnímu jazyku *kečua*, v druhém roce studovali náboženství a rituály, v třetím se seznamovali s mnemotechnickou pomůckou *quipu*, poslední rok byl věnován studiu historie, mravů, především však vedení záznamů s pomocí *quipu*. *Quipu* byly provazce s množstvím dalších bočních provázků, na něž se

27 Anonym, „Soulož muže s kojící ženou“, 5. století, IV. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná krémovou a tmavohnědou až červenohnědou barvou, výška 19,4 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 008–009), Lima, Peru.

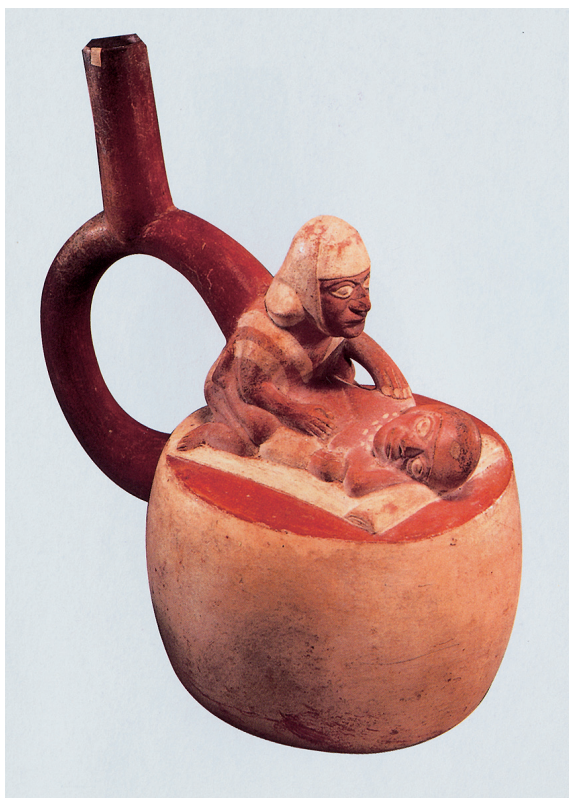
Na kojící ženě spočívá o něco menší muž. Jeho bederní rouška je odhrnuta, takže je mu vidět pohlaví. Žena pravou rukou zavádí penis. Zobrazen je pravděpodobně anální koitus. Obě postavy však zřejmě soustřeďují svou pozornost na něco jiného, jako by jednání bylo zaměřeno na určitý cíl.

v určitých vzdálenostech navazovaly uzly; velkou důležitost pro správné čtení měla zřejmě i různobarevnost.

Justiční systém přihlížel k původu viníka: čím bylo jeho postavení nižší, tím byl vyšší trest. Spravedlnost byla vždy velmi přísná, často krutá. Velkým proviněním byla vražda, ovšem takřka na stejné úrovni byla i lenost. Rozsudky odsuzovaly, zvláště v případech recidivy, téměř vždy k smrti.

Jedním ze základů hladkého fungování administrativního systému Inků byly dokonale udržované silnice. Hlavní z nich spojovaly Cuzco s pobřežím a s náhorní plošinou.

Říční údolí a horské strže byly překlenuty visutými mosty o šířce dvou až tří metrů, upletenými ze silných vláken aloe. Po silnicích dopravovali zvláštní kurýři dnem i nocí zprávy, zaznamenané v *quipu*. V pravidelných intervalech byly u silnic vybudovány jakési *poštovní stanice*, kde čekali čerství běžci k plynulé výměně.

28 Anonym, „Soulož kněze s kojící ženou“, 5. století, IV. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná krémovou a červenou barvou, výška 23 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 009–011), Lima, Peru.

Ozdobná pokrývka hlavy prokazuje, že muž je knězem. Dotýká se ženiných prsou a ramen. Žena pokládá svou pravou ruku na jeho levou nohu. I když to nelze rozpoznat, mohlo by jít o anální styk, soudě mimo jiné podle pokrývky a podušky ve tvaru válečku, které, jak se zdá, patří ke kánonu análního koitu. V kulturách staré Ameriky zřejmě platil zákaz vaginálního koitu během laktačního období ženy, které tam trvalo první tři roky věku dítěte. Normální koitus během této doby byl přísně trestán, dokonce i smrtí; proto se obyvatelé předkolumbovské Ameriky zřejmě uchýlovali k análnímu styku, který se pak odráží i v častém uměleckém ztvárnění.

Silnice také sloužily k rychlé přepravě vojenských oddílů i státních úředníků v nosítkách.

Stejně jako Aztékové, rovněž Inkové byli vynikajícími architekty, připomněli jsme již impozantní stavby pevností, dokonalé dálnice, opomenout však nelze ani paláce nobility. Megalitické stavby, dokonalé spojování kamenných bloků na sucho a tvarování kamenných monolitů jednoduchými nástroji představují vrchol kamenické-

29 Anonym, „Anální styk mezi stojícím mužem a ženou ležící na břiše“, 5. století, IV. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná krémovou a červenou barvou, hubice tmavě hnědou barvou, výška 18,5 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 003–002), Lima, Peru.

Mezi ženou ležící na břiše a mužem stojícím za ní probíhá možná anální styk; jsou na pokrývce s poduškou ve tvaru válečku. Pokrývka hlavy značí, že muž je kněz. Žena má odvrácenou hlavu. Vlasy jí spadají po straně nádoby, jsou prodlouženy bavlněnými stuhami.

ho umění. Nejlepší ukázky incké architektury se nacházejí na území Peru v Cuzcu (Coriancha, Sacsahuamán, Tambomachay), v údolí řeky Urubamby (Pisac, Ollantaytambo, Machu Picchu), ale také v Ekvádoru (Inca-Pirka) nebo Bolívii (Incalacta). Více než v sochařství vynikali obyvatelé And v keramice, která udivuje různorodostí tvarů i zdobného dekoru, stejně jako pečlivostí zpracování. Podobnými charakteristikami vyniká i incké tkalcovství. Remeslná výroba se soustřeďovala do měst, kam byli sváženi význační řemeslníci a umělci z celého rozlehlého území Tahuantinsuyu.

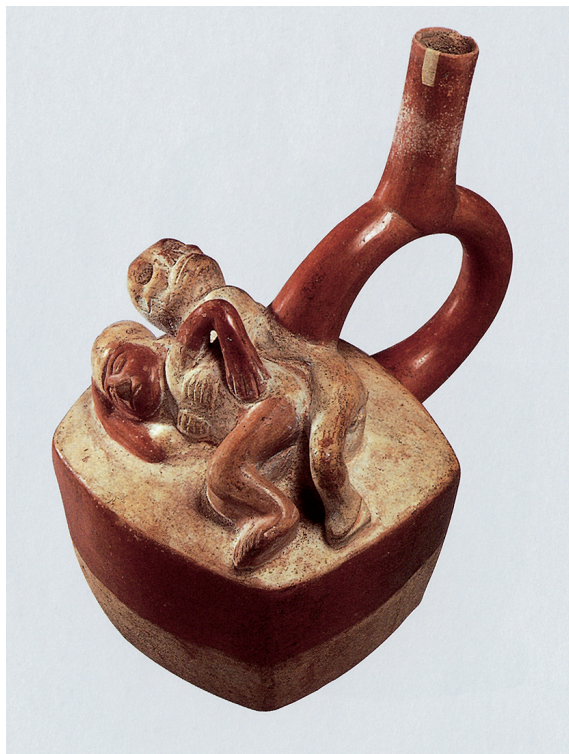
V chrámech Cuzka a celé říše uctívali Inkové řadu bohů přísně hierarchicky seřazených. Nejvyšším z nich byl Con Ticsi Viracocha, stvořitel světa a ostatních bohů. Mezi těmi, které Viracocha stvořil, byl i bůh Tahuantinsuyu, k němuž se

30 Anonym, „Anální koitus mezi knězem a ženou“, 5. století, IV. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba, keramika, po vypálení malovaná krémovou a tmavě okrovou barvou, výška 19,9 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 011–003), Lima, Peru.

Oba aktéři análního koitu upřeně zírají dopředu. Muž má ozdobu hlavy a halenu, obojí často nosí kněží v určitých scénách. Mužova bederní rouška je vzadu odhrnuta, aby byl vidět jeho anální otvor; ženina vulva je dobře znatelná. Žena má náušnice, což zdůrazňuje její urozený stav.

věřící bezprostředně obraceli – Inta („Zlaté Slunce“), legendární božský předek panující dynastie. Můžeme předpokládat, že z jména tohoto zlatého boha je odvozen i název dynastie Inka. V pořadí důležitosti se za Intu řadil Illapa – bůh počasí, hromu a blesku. Lidé jej žádali zejména o déšť. Ženou Inty byla Mama Quilla – bohyně měsíce. A stejně byla uctívána Venuše a mnoho dalších hvězd a souhvězdí.

31 Anonym, „Sexuální styk s ‚živou‘ mrtvolou“, 5. století, IV. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná krémovou a červenohnědou barvou, výška 19,8 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 018–001), Lima, Peru.

Plastika zachycuje sexuální vztah mezi takzvanou živou mrtvolou a ležící postavou, kterou mrtvý oběma rukama drží za prsa. Je to jeden z mála případů, kdy je znázorněna soulož s živou mrtvolou. Živoucí mrtvý odvrací hlavu, jako by se soustředil na duchovní pozadí tohoto rituálního počínání. Jeho skrotum a anální otvor jsou zřetelně rozeznatelné. Postava, která leží před ním, má na rozdíl od jiných zpodobení pohlavního aktu zavřené oči, možná je to upozornění na přítomnost smrti. Nedá se vyloučit, že tato osoba spí, vzhledem k uvolněné poloze její levé ruky pod hlavou. Avšak bílá barva, které je u ní použito, vzbuzuje asociace na smrt a na kněžství. Ozdoba hlavy také připomíná kněžské ozdoby a symboly, takže se může jednat o muže, možná kněze. V úvahu připadá i alternativa obřadného setkání kněze (který se nachází v extatickém vytržení) s živoucí mrtvolou. Avšak rituální vztah mezi ženami a kněžkami ve společnosti mochické kultury by zde mohl být vysvětlením pro spíše ženskou roli domněle mužského kněze a nemusí být nezbytně interpretován jako homofilie či nekrofilie. Nadto styk mezi živým a mrtvým zřejmě souvisí s filozofií existence posmrtného života a jeho propojení s životem reálným, kterou sdílela větší na společnost pravěkého a starověkého světa.

32 Anonym, „*Muž trpící pohlavní chorobou*“, 5. století, IV. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, po vypálení malovaná krémovou a hnědou barvou, výška 15,5 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 015–009), Lima, Peru.

Zobrazení zachycuje muže trpícího asi pohlavní chorobou: leží na levém boku, pravou rukou si drží hýždě, chybí mu penis.

Sexualita, erotika a láska v reálném životě

Obecně lze říci, že Indiáni předkolumbovské Ameriky přikládali sexu a erotice mnohem menší význam než obyvatelé Starého světa (především Evropy, zvláště Asie, a dokonce i Afriky). Až teprve nálezy mochické antropomorfní keramiky

s erotickými a sexuálními motivy a tématy způsobily obrat v tradičním nazírání části odborné veřejnosti – zvláště americké; ta dokonce po dosti dlouhou dobu vnímala Indiány jako nedostatečně sexuální.

Mezoamerické společnosti

Základem mravního kodexu všech hlavních mezoamerických společností byla naprostá podřízenost náboženskému kultu, který mohl oscilovat od poměrně primitivních mytologických představ přes složité polyteistické komplexy (někdy s výrazným katastrofickým podtextem) až k náznakům monoteismu a počátkům filozofického myšlení v evropském pojetí (*Nezahualcōyotl*). V maysko-toltécko-aztéckém okruhu hrálo nesporně určující úlohu i uctívání boha – kulturního hrdiny *Quetzalcóatl*a (u Mayů *Cuculcána*), důsledného odpurce krvavých lidských obětí.

Modelově tato pojetí ukážeme zejména na příkladech snad nejvýraznějších mezoamerických civilizací – aztécké a mayské.

Celé aztécké myšlení bylo ve své podstatě podřízeno katastrofickému schématu – jejich „současný svět“ byl již čtyřikrát zničen, čekala ho katastrofa pátá. Toto pojetí bylo zformulováno v mýtu *Čtyři kosmogonická Slunce*, jenž byl úhelným kamenem aztécké mytologie i světonázoru. Aztékové, ale i další předkolumbovské mezoamerické národy tedy věřili, že svět byl již čtyřikrát zničen a opět znovu stvořen. Jejich současný svět byl podle této víry pátým v pořadí – *Tonatiuh* (*Nahui*) *ollin* neboli „Slunce otřesů či pohybu“. Jemu před-

cházely tyto světy: *Nahui Ocelotl* („Čtyři Jaguáři“), *Nahui Ehecatl* („Čtyři větry“) a *Nahui Atl* („Čtyři vody“). Páté katastrofě by snad bylo možno zabránit *dodáváním síly a pohybu* bohům, kteří jsou za chod univerza zodpovědní. Sílu dávala nejcenější tekutina světa a božstvům milá potrava – lidská krev, zdrojem samopohybu bylo tepající lidské srdce. Aztékové se sami pokládali za vyvolený národ, který je předurčen ke spolupráci s pátým Sluncem, jíž by snad bylo možno zabránit páté katastrofě. Z těchto idejí vychází na první pohled nesmyslný krvavý rituál vytrhávání lidských srdcí *zaživa* z těl obětí a jejich obětování bohům (obr. 9). Zjednodušeně lze usuzovat, že v tomto mýtu se zřejmě vzdáleně odrazily i některé přírodní jevy – sopečná a tektonická činnost, uragány, záplavy.

Tolik ve velmi zjednodušujícím náčrtu o skutečnosti, jež poznamenala aztécké myšlení a konání tak silně, že v něm zůstalo jen velmi málo prostoru pro cit nejvznešenější – lásku. Přesto však erotika a láska hrála v aztécké společnosti velkou roli, a to láska milenecká a manželská, láska mezi rodiči a dětmi, láska *romantická* i *tělesná*. Polariu vztahu k ženě v aztécké společnosti je možno dokumentovat dvěma základními skutečnostmi: jednak existencí *prostitutek*, zvaných *ahuianime*

(prakticky v klasickém modelu vnímání Starého světa), jednak velkou úctou aztécké společnosti k ženám, jež zemřely při porodu – ta se pak promítla do zcela konkrétních představ o jejich zvýhodnění v posmrtném životě.

U Aztéků (na rozdíl od Mayů) existovala jistá, byť omezená volnost v sexuálním životě. Vyjadřuje ji oficiální existence prostitutek (*ahuianime*) a homosexuálů (*cuiloni*), o nichž největší znalec aztécké kultury 16. století Bernardino de Sahagún říká, že „*napodobovali ženy a hovořili ženským hlasem*“. Oběma těmito skupinami ovšem společnost opovrhovala, ne tak jako Inkové homosexuály (kde byla tato sexuální orientace, pokud vyšla najevo, trestána smrtí: zřejmě ani ne tak z morálních, jako ekonomických důvodů – homosexuál neměl děti, důležitou pracovní sílu státu).

Nerovnováha ve vztazích mezi oběma pohlavími spočívala u Aztéků ve skutečnosti (opět známé u mnoha dalších kultur), že sexuální morálka vyžadovala od ženy až do sňatku panenství a po svatbě manželskou věrnost, zatímco muž překročil povolené hranice jen za těch okolností, když měl poměr s vdanou ženou, mohl mít též konkubíny a využívat oficiálně tolerované prostitute.

Pokud se týká vlastního sňatku a následné instituce manželství, mladý muž se mohl ženit ve věku dvaceti let, dívka se mohla vdát v šestnácti letech. Sňatek smlouvali rodiče, ovšem se souhlasem obou mladých lidí. Existoval zákaz incestu a spojení mezi příslušníky téhož klanu.

V den svatby odnesla jedna z *dohazovaček* na zádech nevěstu do ženichova domu. Tam svatebčané vedli květnaté projevy, potom byly cípy přehozeny (*serape, huipil*) ženicha a nevěsty svázaný jako symbol jejich spojení. Načež starší muži a ženy rozvláčně pronášeli různé rady. Následovala hostina s hojností *pulque*. Novomanželé se po této zdlouhavé a únavné proceduře uchýlili do ústraní, kde se po čtyři dny káli a postili. Teprve po uplynutí této doby mohlo být manželství plně realizováno pohlavním stykem.

Svévolné opuštění rodiny se považovalo za nevhodné, ale za určitých podmínek mohl soud povolit rozvod. Muž měl právo zapudit ženu, když byla „*neplodná, zlostná a popudlivá nebo zanedbávala domácí povinnosti*“.

Žena měla také svá práva: směla odejít od manžela, pokud se nestaral o výchovu dětí nebo jí fyzicky ubližoval. Pojem duševní týrání však Aztékové neznali.

Mayové kontrolovali sexualitu a erotické projevy mnohem přísněji než Aztékové. Do tří až čtyř let vychovávala děti matka. Když bylo mayskému chlapci kolem pěti let, upevnili mu na temeni hlavy malou bílou kuličku. Děvčeti v obdobném věku uvázali kolem pasu provázek, na němž byla upevněna červená lastura jako symbol panenství. Odnětí lastury nebo kuličky před iniciačním obřadem považovala mayská společnost za velmi potupné.

Když chlapci vyrostli, žili zprvu v domě postaveném zvlášť pro mladé neženaté muže obce. Scházeli se v něm ke svým zábavám a obvykle tu společně nocovali až do svatby. Dokud se neoženili, pomalovávali se černě.

Jinak mládenci setrvali stále se svými otci. Velký znalec kultury Mayů biskup Diego de Landa o tom již v 16. století napsal: „*Provázeli své otce vždy a všude a ve všech záležitostech, takže se z nich stávali stejní modláři jako jejich otcové; vydatně jim pomáhali v jejich lopotě.*“

Dívky se po iniciačním obřadu staly zralými pro manželství. Byly vychovávány ve skromnosti a pokoře: kdykoliv potkaly muže, obrátily se k němu zády a nechaly ho projít; když mu dávaly napít vody, klopiley cudně oči. Matky je učily, jak péci *tortilly*, což bylo zaměstnání zabírající velkou část dne.

Ženy vedly domácnost, vařily, předly a tkaly. Pěstovaly drůbež a chodily na trh prodávat zboží, jež vyrobily. Když bylo třeba, nosily břemena po boku svých mužů a pomáhaly jim při setbě a obdělávání půdy.

33 Anonym, „Pohlavní spojení mezi božstvem a ženou“, 6. století, V. fáze mochické kultury, antropomorfní nádoba, keramika, po vypálení malovaná krémovou a tmavošedou barvou, obličej je červený, výška 14,5 cm, naleziště: Moche, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 003–003), Lima, Peru.

Koitus mezi nadpřirozenou bytostí či božstvem a ženou se odehrává symbolicky na vyvýšeném místě, na náhorní plošině nebo na vrcholu pyramidy, neboť na nádobě jsou reliéfně provedeny stupně. Oba leží na válcovitém podušku, která bývá často zobrazena u análního koitu; není však jisté, zda je zde znázorněn anální styk. Toto božstvo se podobá jiným bohům, kteří jsou zobrazeni na různých nádobách, jak praktikují vaginální styk se ženou ležící na zádech. Pozornost zasluhuje důležitost role ženy, která může udržovat sexuální vztahy s „živou“ mrtvolou v podsvětí, ale je také s to rituálně překročit hranici do vyššího světa a navázat kontakt s říší bohů. Nadpřirozená bytost, kterou lze identifikovat podle tesáků šelmy, dále podle ozdoby uší a podle velkých, okrouhlých očí, jako u nočních zvířat, je pravděpodobně ztvárněním boha hor, nejdůležitějšího boha mochické kultury. V ozdobě jeho hlavy se nachází vyobrazení sovy, nočního zvířete. Bůh hledí do dálky a pravou rukou otáčí hlavu ženy do směru, kterým se dívá on sám. Toto počínání, jehož příklady v mochické kultuře nalezneme mnoho, má zde zvláštní rituální význam, protože to provádí bůh. Výjevy, v nichž muži otáčejí ženě hlavu jiným směrem, mohou být chápány jako napodobení božského konání. Pozdější chimúská kultura přinesla podobné příklady, čímž je zvýrazněna dlouhá tradice zavedených reprodukcí, zřejmě určitého kánonu. V ikonografii mochické kultury se odvrací hlava lidské oběti, aby mohly být proříznuty krční tepny, nebo krk prokousne puma, s níž je asociativně spojován bůh hor. Zůstává nejasné, kam se bůh a žena dívají. Možnosti interpretace jsou – blízké hory, za nimiž vychází slunce a které jsou ve spojení s bohem hor, – a moře, které je dáváno do souvislosti s podsvětím.

Inko-kečuánská společnost

Projevy sexuality a erotiky v každodenním životě takzvaných *vrcholných civilizací* předkolumbovské Ameriky (Aztéků, Mayů a Inků) jsou výrazněji čitelné především u jihoamerických Inků. Inkové byly jedinou z uvedených kultur, kde byl běžný předmanželský pohlavní styk: stát, církev i společnost jej tolerovaly, protože panenství se nepokládalo za nic důležitého. Jedinou výjimkou byly *Panny Slunce* – *Aclla cuna*, jež představovaly pozoruhodnou inckou instituci související s náboženstvím. Tahuantinsuyu totiž žádalo od svých řadových občanů takřka všechno: muž dával říši a božskému Inkovi svou sílu, práci na polích, službu na

34 Anonym, „Žena s dítětem“, 700–1200, sicánská kultura, antropomorfní nádoba, keramika, po vypálení malovaná okrovou a tmavohnědou barvou, výška 19,5 cm, naleziště: Sicán nebo Lambayeque, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 174–005–015), Lima, Peru.

Sedící žena s pokrčenými nohama má na pravém kolenně dítě, které jí sahá na pravý prs. Žena má jednu ruku na svém levém prsu a druhou na hlavě dítěte. Na krku má náhrdelník a na hlavě šátek, jehož tři cípy jí spadají na záda. V týlu ženské postavy je připevněno ucho nádoby.

státních stavbách či ve vojsku, žena poskytovala krásu a půvab. A tak každým rokem navštěvoval incké vesnice státní úředník (odhadce) – *apopana* – a hodnotil všechna místní děvčata. Jak název *Panny Slunce* naznačuje, musely být všechny dívky až do návštěvy *apopanky* neposkvrněné. Proto byl výběr prováděn mezi děvčaty přibližně desetiletými. Státní odhadce rozdělil všechny dívky na dvě skupiny. Zvláště krásné a fyzicky dokonalé panny vybral – odtud také jejich kečuánské jméno *Aclla cuna* – „Vybrané panny“. Dívky, které nebyly vybrány, zůstaly až do svatby ve svazku otcova *ayllu* (občiny). Vybrané panny byly umístěny v *kláštorech* v hlavních městech čtyř provincií Tahuantinsuyu. Tam se čtyři roky na státní náklady učily domácím pracím – vaření, tkaní, předení a dalším činnostem (obr. 40). Když uplynuly čtyři roky, byly Vybrané panny znovu posouzeny. Některé byly dány státním úředníkům a zasloužilým důstojníkům za manželky nebo konkubíny, z ostatních se staly *Mama cuna* („Matky – služebnice boha Slunce“). Tyto „incké vestálky“ přísahaly, že budou žít ve věčné čistotě – ztráta panenství pro ně znamenala jistou smrt. Vykonyvaly různé *svaté práce*, například připravovaly jídlo a nápoje k obětním rituálům. V čele všech Panen Slunce stála velekněžka – *Coya pasca*. Absolutní nedotknutelnost Panen Slunce ovšem neplatila pro Inku, který si mezi těmito ženami vybíral své vedlejší ženy.

Oženit se a vdát se bylo v Tahuantinsuyu občanskou povinností. Muž měl při výběru partnerky relativně volnou ruku. Když si však muž do dvaceti let věku a dívka do osmnácti let nevybrali životního partnera sami, zasáhl opět všemocný incký stát. V určený den se museli všichni svobodní muži a svobodné dívky vymezené věkové kategorie dostavit do krajského města a příslušný úředník zvaný *tuki-ru-kuk* („ten, kdo všechno vidí“) podle vlastního uvážení vytvářel z doposud svobodných manželské páry. Proti takovému „vynucenému sňatku“ nebylo odvolání.

O formách uzavírání manželství ve vládnoucích vrstvách máme poměrně ucelené informace, zato o svatbě prostého občana je známo jen velmi málo. Spíše než láska byly pohnutkou k manželství (jako prakticky všude jinde na světě) důvody hospodářské. Vyhlédl-li si muž ženu, začal pravidelně navštěvovat dům jejího otce a pomáhat mu

35 Anonym, „Ležící muž a ležící žena“, 11.–15. století, chimúská kultura, antropomorfní nádoba s trmenovou hubicí, keramika, výška 24,5 cm, naleziště: Chimú, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 025–003), Lima, Peru.

Ležící muž má položenou ruku a nohu přes ležící ženu, má pozvednutou hlavu a odvrací pohled. Je možné, že dvojice souloží, i když v této pozici by to bylo umění. (Ale příslušníci chimúské kultury a říše v severním Peru byli neobyčejně kreativní v nejrůznějších činnostech: vynikli jako zemědělci, dovední stavitelé měst a chrámů i jako tvůrci vyspělé keramiky.)

s prací (totéž známe i u Indiánů v Severní Americe). Svatební obřad prostých Inků byl jednoduchý: snoubenci si podali ruce a pak následoval půvabný idylický zvyk vyměňování sandálů (žena ani v tomto nuzném životě nebyla jen bezprávnou konkubínou nebo otrockou služebnicí). Po svatbě žil prostý Indián v přísné monogamii, a protože žena připravovala potravu i nápoje, znamenala

36 Anonym, „Sedící muž se ztopořeným, do výšky zahnutým penisem“, 11.–15. století, chimúská kultura, antropomorfní nádoba, keramika, výška 22,5 cm, naleziště: Chimú, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 025–005), Lima, Peru.

V postavě sedícího muže jsou zdůrazněny: ztopořený, do výšky zahnutý penis s cévami vyznačenými rytím, široká ústa s odhalenými zuby, ozdobná pokrývka hlavy a hrb, který je zvýrazněn plastickou modelací žeber a páteře. Důraz na tělesnou deformaci souvisí s vírou mnoha amerických kultur (ale nejen amerických kultur), že takto „postižení“ lidé mají zvláštní schopnost zprostředkovat pomocí rituálů spojení mezi pozemským světem a světem nadpřirozených sil.

její smrt vždy pohromu. Polygamie se připouštěla jen ve vládnoucích vrstvách, sám Inka (*vyvolený*), jenž si bral kvůli udržení božského majestátu za manželku vlastní sestru, míval více než sedm set konkubín. Pro *vyvoleného* nebyla tedy smrt manželky takovým neštěstím; jeho vedlejší ženy však *hlasitě a vytrvale naříkaly*, protože doufaly, že tímto projevem soustrasti dosáhnou postavení hlavní manželky. Chlapci z vládnoucí vrstvy až do své svatby vyrůstali se stejně starými chůvami, které se stávaly jejich souložnicemi. Siroťci ze špičky společnosti žili často u bezdětných vdov, které je vychovávaly a zasvěcovaly do pohlavního života.

Nic takového ovšem nečekalo na *prostého* občana Tahuantinsuyu; ten našel ve svém monogamním životě velmi málo příležitostí k nějakým variacím na erotická a sexuální témata, a měl-li snad někdy nadměrné milostné touhy, pohltilo je téměř určitě vyčerpání z těžké, přísně kontrolované práce.

Je zřejmé, že v takto spleťtém systému má pojem lásky, vztahu obou pohlaví i manželství různě odstíněné charakteristické rysy. Vždycky však odráží (alespoň tak, jak nám to ukazuje slovesné umění, hlavně lyrická poezie) hlubokou milostnou touhu, lásku jako základní cit, jenž mnohdy konkuruje i náboženskému citění.

37 Anonym, „Muž a ležící žena“, 11.–15. století, chimúská kultura, antropomorfní nádoba s třmenovou hubicí, keramika, výška 17 cm, naleziště: Chimú, Peru, uloženo: Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera (č. 027–006), Lima, Peru.
Žena leží na břiše, za ní se nachází muž. Je možné, že jde o anální styk.

Sexualita, erotika a láska ve výtvarném umění předkolumbovské Ameriky

V literatuře i ve výtvarném umění byla sexuální, erotická a milostná tematika u předkolumbovských civilizací zastoupena poměrně chudě.

Dochované sochy, plastiky a reliéfy, stejně jako barevné iluminace kodexů obyvatel mexického Altiplana (Toltéků, Aztéků, Mixteků ...) či mayských umělců, přinášejí decentně stylizované výjevy zachycující především milenecké dvojice, obvykle cudně sedící vedle sebe. Objevují se také motivy tanečnic a pak již jen naturalistické scény porodů dětí a jejich prvního omývání; zvláště Aztékové si velmi potrpěli na osobní hygienu (obr. 1–11).

Výjimečnou a v dějinách umění předkolumbovské Ameriky naprosto neobvyklou stránkou jsou realistická, až naturalistická vyobrazení rozmanitých intimních scén (a technik) ze sexuálního života (včetně análního pohlavního styku heterosexuálního či homosexuálního) na antropomorfní keramice mochické kultury ze severo-peruánského pobřeží. V kulturách staré Ameriky asi platil zákaz vaginálního koitu během laktčního období ženy, které trvalo první tři roky věku dítěte. Normální koitus během této doby byl přísně trestán, dokonce i smrtí; proto se obyvatelé předkolumbovské Ameriky zřejmě uchýlovali k análnímu styku, který se pak odráží i v častém uměleckém ztvárnění. Dřívější badatelé hovořili přímo o „sexuálních zvrácenostech“. Nálezy tohoto typu keramiky způsobily ve své době poměrně velké překvapení, protože podobné artefakty, ovšem v mnohem menší míře, nacházíme pouze u mladší kultury chimúské, jež svým způsobem

na Mochiky navazovala, i když až po delším časovém úseku; obdobné nádoby se ojediněle vyskytnou u dalších kultur peruánského pobřeží, jež mochickou kulturu buď časově předcházely (například salinarská, vicúská a gallinazská kultura [dřívější název virúská kultura]), nebo s ní byly zčásti současné (například vicúská kultura), nebo byly mladší (například sicánská kultura) (obr. 12–38).

Novější pokusy o výklad artefaktů mochické antropomorfní keramiky (shrnutí problematiky viz: Bishop – Vitebsky 2001, s. 492–495) shledávají vcelku oprávněně základní možnou linii výkladu ve faktu, že objekty byly součástí pohřebního rituálu (obvyklá výbava zesnulých); odtud lze spekulovat o nutnosti pochopení významu smrti, plodnosti (na některých nádobách je žena penetrována, ať už vaginálně nebo análně, v blízkosti dítěte; jde snad o symboliku rituálně založené ochrany) a role předků v mochické kultuře.

A tak neskrývaná otevřenost, s níž Mochikové na jedinečných nádobách zachytili svůj sexuální život, činí z těchto artefaktů velkolepý unikát. Mnozí badatelé se domnívají, že rozsáhlou epikou šíří zobrazení kultury svých tvůrců předstihuje dokonce i řeckou černofigurovou a červenofigurovou keramiku. Dodnes se dochovaly desítky tisíc nádob této kultury (například jeden z nejvýznamnějších badatelů, kteří se jí zabývali, – Rafael Larco Hoyle – jich sám prostudoval kolem 30 000).

O sexualitě, erotice, manželství a jiných stránkách života v incké říši dávají názornou předsta-

38 Anonym, „Rodina ve svém domě“, asi 1200–1460, chimúská kultura, nádoba s třmenovou hubicí (detail), keramika, výška 26 cm, naleziště: severní pobřeží Peru, přesné místo není známo, uloženo: Soukromá sbírka, Švýcarsko.

Výjev z poklidného rodinného života: žena, uprostřed muž, který v rukou drží velkou nádobu a dítě.

vu zejména půvabné ilustrace neznámého autora ve vzácné rukopisné kronice Felipe Huamana Pomy de Ayaly (1526–1613) *El primer nueva coronica y buen gobierno* (*První nová kronika a dobrá vláda*), dokončené asi roku 1615. Tato kronika,

jejímž autorem je indiánský míšenec, je obsáhlým rukopisem o 1179 stranách, který upadl v zapomnění a byl objeven až v roce 1908 v Královské knihovně v Kodani. Tiskem vyšla poprvé v roce 1936 (obr. 39–43).

Sexualita, erotika a láska v krásné literatuře

Mezoamerická literatura

Milostná a erotická témata jsou v mezoamerické literatuře (mayskou nevyjímaje) zastoupena velmi zřídka; v próze takřka vůbec ne. Tato skutečnost souvisí s faktem, že – řečeno velmi zjednodušeně – *Mezoameričané* měli opravdu jiné, z jejich vlastního hlediska podstatně důležitější starosti. Přesto však věčný a nezničitelný lidský cit – láska, společný snad všem lidským bytostem, našel svůj odpovídající výraz i ve slovesnosti předkolumbovských etnik Ameriky, byť s různou intenzitou a v různých podobách. Mnohdy překvapí jímavé a vroucí milostné verše v ústech tvrdých a sveřepých (alespoň z pohledu Evropanů) bojovníků ze severu, stejně jako na druhé straně rela-

tivně málo zastoupená milostná poezie vrcholné kultury aztécké, jejíž *literární tvořivost* je ze všech předkolumbovských slovesností asi nejlépe doložena, zdokumentována a rozebrána.

Do milostné lyriky severoamerických indiánských etnik dal českému čtenáři možnost nahlédnout koncem 70. let minulého století básník, malíř a překladatel Ladislav Novák prostřednictvím sličného výboru *Zrození duhy* (1978).

Jeho *parafráze indiánské poezie* ukázaly na dvě základní charakteristiky severoamerických útvarů tohoto druhu – silný citový náboj a formální jednoduchost (viz kapitolu Svět „přírodních“ národů, s. 337).

Mayská literatura

Klasická *mayská literatura*, charakteristická pro tuto *vrcholnou civilizaci* předkolumbovské Ameriky, je reprezentována spíše anály (*Anales de los Xahil*, *Anales de los Cakchiqueles*) či sakrálními texty typu *Knihy Chilama Balama* (Balam je příjmení a znamená *jaguár*, podle věhlasného *pro-roka Jaguára*, žijícího přibližně v době španělské conquisty v Maní) a *Popol Vuh* (*vuh*, „knihá“;

pop může mít několik významů – „shromáždění“, v němž mohl zasedat jen významný člověk *ahpop*, popřípadě odvozeno od *popol*, což znamená cosi „významného národního“). Konečně nelze opomenout jedno ze dvou dochovaných dramát předkolumbovské Ameriky *Rabinal Achí* (*Muž z [města] Rabinalu*). Inscenace tohoto díla pokračovaly ještě tři století po španělské conquistě.

Anonym

Popol Vuh

(*Popol Vuh*, kolem poloviny 16. století)

Spis *Popol Vuh*, posvátná kniha mayských Quicheů, je považován za vrcholné epické dílo nativní Ameriky. Byl sepsán se vši pravděpodobností quichesky kolem poloviny 16. století a zapsán dobovou kastilskou ortografikou. Podle různých editorů bývá různě členěn. Základní kritická edice rozvrhuje látku do čtyř částí (stvoření), komponovaných do 47 kapitol; obvykle 1) stvoření světa a pokusy o stvoření lidí, zničení nepodařeného lidstva a nepravých božstev; 2) o vítězství světla nad tmou a činech božských reků v Xibalbě (říše mrtvých, smrti); 3) doba předků, čekání na světlo a putování z pravlasti; 4) líčení etnogeneze Quicheů a podrobení ostatních kmenů. Motivicky lze v díle najít tři časově oddělitelné vrstvy: mezoamerickou (motiv stvoření lidí z kukuřice), quichesco-toltéckou (cyklus o bratrech dvojčatech) a vlastní vrstvu maysko-quicheskou (prvky etnické historie). *Popol Vuh*, často nazývaný Guatemalašskou biblí, podle některých autorů anticipuje *lo real maravilloso* („reálné zázračno“) moderní iberoamerické literatury. Často se uvádí, že *Popol Vuh* – kniha bytostně ezoterická – je symfonií času, v němž se odehrává vznik a vývoj světa chápaný katastroficky. Základní tematické bloky nejsou v čase posloupné, nýbrž paralelní: každý z nich je vlastně rozdělen do čtyř kosmogonických epoch. Na rozdíl od autentického písemnictví mayských kodexů a patrně předhispánských aztéckých kodexů skupiny Borgia je *Popol Vuh* dílem sice *latinizovaným*, ale ve srovnání s jinými analogicky zprostředkovanými památkami nativní Ameriky je tematicky i konstrukčně dílem vrcholným. Je prokazatelně zakotven v předkolumbovské tradici.

Popol Vuh

(úryvek)

Toto je počátek starých příběhů o zemi zvané Quiché. Tady vypíšeme, tady začneme vyprávět staré příběhy, počátek a původ všeho toho, co se odehrálo ve městě Quiché, učiněno všemi kmeny Quiché. A zde také ukážeme, oznámíme a bu-

deme vyprávět o všem, co bylo skryto, o všem, co bylo odhaleno Tzacolem, Bitolem, Alohem a Quaholomem, kteří jsou nazýváni Hunahpú-Vuch a Hunahpú-Utiú, Zaqui-Nimá-Tziús, Tepeu Gugumatz, U Quuc Cho, U Quuc Paló, Axá Lah, Ah Raxá Tzel. Tak jim říkají.

A současně budeme vyprávět o společné Pramáti a o společném Praotci, jejichž jména jsou Ixpiyacoc a Ixmucané, ochránci a dobrodinci, dvojctihodná bába a dvojctihodný děd, jak jsou nazýváni ve vyprávěních Quiché, když se vypráví o všem, co učinili v počátcích života, v počátcích dějin.

A toto vše píšeme už po zákonu Božím, v čase křesťanském. Jen proto vyjevujeme toto vše na světlo světa, protože už není Popol Vuh, kde jsi jasně mohl vidět náš příchod z druhé strany moře, vyprávění o naší temnotě, kde jsi mohl jasně vidět i úsvit života. Byla taková původní kniha napsaná před dávnými časy, ale její tvář je skryta mudrcům i myslitelům. Vznesený a velký byl její obraz, její popis toho, jak začalo všechno vznikat, nebe, země, jak bylo učiněno a vyznačeno čtvero jejích stran, jak tyčemi bylo označeno a provazy vyměřeno. Čtvero koutů a čtvero úhlů na nebi i na zemi. – Tak to nazývali Původkyně a Stvořitel, Matka a Otec života a všeho živého. Ten, který dal dech a myšlenku, ta, která dala život dětem. Ten, který bdí nad štěstím národů, štěstím lidského rodu, mudrc, který s láskou medituje nad vším, co existuje na nebi i na zemi, v jezerech i v moři.

I.

Toto je zpráva o tom, jak bylo vše na vahách, všechno bylo klidné, nehybné, pokojné, mlčenlivé, pusté na nebi i na zemi. A toto je první zpráva, první výpověď. Nebylo žádného člověka, žádného zvířete, ptáka, ryby, kraba, stromu, kmene, jeskyně, sluje, trávy ani lesa. Jenom nebe bylo. Tvář země byla zahalena; jen tiché moře tu bylo a nebe nad ním. A to bylo vše. Nebylo nic, co by působilo hluk, nebyla žádná věc, která by se hýbala, zmítala, hlučela na nebi. Nebylo nic, co by stálo; jen tichá voda, klidné moře, samotné a tiché. Jinak nic. Žádné bytí. Jen pokoj vládl a ticho v temnotách noci.

Jen Stvořitel, původce, Tepeu, Gugumatz, Stvořitelé dleli tu ve vodě obklopeni jasnou září. Ukryti pod zelenými a modrými pery, a pro-

to nesou jméno Gugumatz, Opeřený had. Velcí mudrci, velcí myslitelé, to je jejich podstata. A také existovalo nebe a Srdce nebes, takové je jméno toho boha. Tak vyprávěli. A přišlo nyní slovo, přišli spolu Tepeu a Gugumatz v temnotě noci a rozmlouvali spolu. Hovořili a radili se, přemýšleli. Shodli se, spojili svá slova, spojili své myšlenky. A tehdy, jak přemýšleli, ukázalo se jasně, že bude-li úsvit, bude i člověk. A pak rozvažovali o stvoření a růstu stromů a lián, o zrození života a stvoření člověka. Tak přemýšleli v temnotách noci skrze Srdce nebes, které se nazývá Huracán.

První se jmenuje Caculhá Huracán. Druhý je Chipi-Caculhá. Třetí je Raxa-Caculhá a tito tři jsou Srdce nebes. Tito tři se spojili s Tepeu a Gugumatzem, rozvažovali o životě a o světle, o tom, jak učinit úsvit, o tom, kdo opatří potravu a obživu.

„Staň se tak, nechť se naplní prázdno!“

„Nechť voda ustoupí a uvolní místo, ať se uvolní a upevní země!“

Tak říkali.

„Nezáská slávu ani velikost toto naše dílo, tento náš výtvar, dokud nebude učiněn, dokud nebude stvořen člověk. Tak říkali a hned stvořili zemi. Takto to vpravdě bylo, takto byla stvořena ZEMĚ, řekli si a v okamžiku tu byla. Jako mlha, jako oblak, jako mračno prachu bylo toto stvoření, když se z vody vynořily hory. V okamžiku vyrostly velké hory. Jen zázrakem, jen kouzelným uměním se objevily hory a údolí a současně i cyprišovové a borové háje na jejich svazích. A tak naplněn radostí Gugumatz řekl:

„Požehnaný byl tvůj příchod, ó Srdce nebes! Ó Huracáne, ó Chipi Caculho, ó Raxá Caculho.“

„Naše dílo, naše stvoření, bude skončeno,“ odpověděli.

Nejprve se zrodila země, hory a údolí. Byly rozděleny vodní toky a potoky volně protékaly mezi pahorky a vody se rozdělily, když se vztyčily vysoké hory.

Tak bylo ukončeno stvoření země a stvořili ji Srdce nebes a Srdce země, jak zní jejich jména. Ti první ji oplodnili, když ještě nebe dlelo na vážkách a země se ukrývala pod hladinou vod. Tak bylo dokonáno dílo, když provedli, co vymysleli.

II.

Pak stvořili malá zvířátka hor, strážce všech hájů, ochránce hor, jeleny, ptáky, pumy, jaguáry,

hady, plazy a zmije, strážce lián.

A řekli Stvořitelé:

„Jen ticho a klid bude pod stromy a liánami? Bylo by dobré, kdyby je někdo hlídal.“ Tak říkali a o tom přemýšleli a rozmlouvali. A v tom okamžiku byli stvořeni jeleni a ptáci. A hned nato jim přidělili obydlí.

„Ty, jelene, spi na březích potoků a v roklinách. Zde budeš žít v houští a trávě, v lesích se rozmnož! Na čtyřech nohách stůj a na čtyřech nohách se pohybuji!“

A hned nato vykázali příbytky malým ptáčkům a velkým ptákům:

„Vy, ptáci, žijte ve stromech a liánách, tam si budujte svá hnízda, tam se množte, tam poskakujte ve větvích stromů, na stvolech lián.“ To řekli jelenům a ptákům, aby věděli, co mají dělat, a aby všichni našli svoje obydlí, svoje hnízdo.

Tak přidělili Stvořitelé každému zvířeti jeho příbytek. A když bylo skončeno stvoření všech čtvernožců i ptáků, obrátili se Stvořitelé ke všem čtvernožcům a ptákům:

„Mluvte, křičte, švitořte, volejte, každý podle svého, každý podle svého rodu.“ To řekli jelenům, ptákům, jaguárům, pumám a hadům.

„Vyslovujte naše jména, uctívejte nás svoji matku a svého otce. Vzávejte Huracána Chipi Caculhá, Raxa Caculhá, Srdce nebes, Srdce země, Stvořitele a Původce, Rodiče, volejte nás, vzývejte nás, modlete se k nám.“ To jim řekli.

Ale nebylo možné, aby mluvili jako lidé, vřeštěli jen, kdákali, štěbetali, jejich jazyk byl nesrozumitelný, každý vřeštěl jiným způsobem. Když Stvořitel a Původce viděli, že není možné, aby mluvili, řekli si:

„Nedokážu vyslovit naše jména, jména svých tvůrců a rodičů. To není dobré,“ řekli si.

(...)

A tak se znovu pokusili stvořit člověka, Stvořitel a Původce, Rodiče.

„Zkusme to znovu! Svítá, vychází Jitřenka, stvořme si ty, jež nás budou živit a krmit. Jak to udělat, abychom byli vzývání, aby nás vzpomínali na zemi? Už jsme to zkusili se svými prvními díly, se svými prvními tvory, ale nepodařilo se nám dosáhnout toho, aby nás vzývali, aby nás chválili. Zkusme tedy stvořit bytosti poslušné a uctivé, které by nám sloužily, které by nás živily.“ Tak řekli. A pak tvořili ze země, z bláta uděla-

li tělo (člověka). Ale viděli, že to nebylo dobré. To tělo bylo měkké, bez pohybu, nemělo sílu, klesalo, bylo vodnaté, nemohlo hýbat hlavou, tvář mělo obrácenu jen jedním směrem, zrak zastřený, nemohlo se otočit, nemohlo se ohlédnout. Rychle se rozpadalo ve vodě, nedrželo pohromadě.

IX.

Tak dosáhl počet pánů dvacet a čtyři a bylo i dvacet a čtyři velkých domů. A tak vrostla moc a síla národa Quiché. Tak vrostla a zavládla velikost plemene Quiché, když si postavili z kamene a vápna město mezi roklemi. Přicházely malé i velké kmeny před tvář vladaře. Mohutněli Quicheové, rostla jejich sláva a moc, zvláště poté, co zdvihli dům bohů a domy pánů. Oni sami je nepostavili, ani nepracovali, když se stavěl dům Boží a jejich domy. Postavili je jejich synové a poddaní, kteří se rozmnožili.

A nebyli ti poddaní obelstěni, nebyli uloupeni, ani násilím odvečeni, ale skutečně náleželi jeden každý svému pánu, a bylo mnoho jejich bratří a příbuzných, kteří žili společně a společně naslouchali rozkazům každého z pánů. Opravdu si jich vážili a velká byla vznešenost pánů. Jejich poddaní a synové měli ve velké úctě den, kdy se pánové narodili. Obyvatel venkova i města přibývalo.

A všechny kmeny přicházely a poddávaly se ne proto, že by vkročila válka do jejich území a měst, ale protože vzrůstaly kouzelnou mocí vladaře Gugumatz a panovníka Cotuhá.

Gugumatz byl opravdu zázračný vládce. Sedm dní vystupoval na nebesa a sedm dní sestupoval do Xibalby. Na sedm dní se měnil v hada a byl opravdu hadem, na sedm dní se měnil v orla a na sedm dní se měnil v jaguára; vypadal skutečně jako orel, jako jaguár. A konečně dalších sedm dní se měnil v sedlou krev a byl jen sražená krev. Opravdu byla úžasná bytost tohoto krále, všichni ostatní pánové byli naplňováni strachem, když předstupovali před jeho tvář.

Zpráva o zázračném králi se roznesla a všichni pánové jednotlivých kmenů ji slyšeli. A toto byl počátek velikosti Quicheů, když vládce Gugumatz podal důkazy své moci. Jeho obraz ne-

zmizel z paměti jeho synů a vnuků. A nečinil to všechno jen proto, aby byl zázračným králem; užíval toho jen jako prostředku k vládnutí všem národům, aby ukázal, že jen jeden je povolán vládnout všem kmenům. To bylo už čtvrté pokolení vladařů. Pokolení zázračného vládce zvaného Gugumatz, který byl také Ahpopem a Ahpopem-Camhá. Vladaři zanechali potomky a následovníky a ti vládli a panovali a zplodili syny a ti vykonali mnoho věcí. Tak se narodili Tepeul a Iztayul. Jejich vláda byla pátým pokolením vladařů a každé pokolení zplodilo další syny

Vrhel, František. – Kašpar, Oldřich, ed. (1978): *Texty native Iberoameriky I: Předkolumbovské literatury*. Ukázku přeložil Oldřich Kašpar. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, s. 97.

Anonym

Kniha zpěvů z Dzitbalché (po roce 1742)

Svým způsobem bylo proto překvapením nalezení mayského rukopisu *Kniha zpěvů z Dzitbalché* v roce 1942. Předpokládá se, že v dochované podobě byl rukopis sepsán po roce 1742 (jak prokázaly lingvistické analýzy), i když některé texty sahají minimálně do 15. století. Jeho základní hodnota tkví v tom, že je jím poprvé doložena existence lyrické poezie u starých Mayů.

Poprvé se tedy Mayové projeví nejen jako vynikající astronomové, matematici, obecně řečeno intelektuálové, ale dovolili nám nahlédnout rovněž do světa svého nejnvtřnějšího citění.

Dokladů není mnoho, ale i ty, jež se nám dochovaly, jsou více než výmluvné.

Polibek

Chci líbat tvé rty

uprostřed rákosí.

Ó krásná paní, zářivá

musíš, musíš procitnout.

Kašpar, Oldřich – Vrhel František (1992): *Kniha zpěvů z Dzitbalché*. Mayská lyrika. *Světová literatura*, 6, 1992, s. 141–145.

Aztécká literatura

Poetická slovesná tvořivost druhé z takzvaných *vrcholných kultur* předkolumbovské Ameriky, nahuaských Aztéků, jejíž počátky lze hledat (podle některých spolehlivých pramenů) kolem roku 1430, je z tematického hlediska klasifikovatelná do tří hlavních žánrů.

První z nich, a není to nikterak udivující, představuje poezie sakrální. Představuje obsáhlý soubor, jenž zahrnuje zejména mýty, oslavné básně na počest různých božstev a více či méně jasné reflexe teogonických událostí. Za druhý žánr bývá považována poezie hrdinská, připomínající slavné bitvy, staré legendární hrdiny a okolnosti hrdinských činů. Může mít však rozměr obecnější. V tomto typu poezie totiž někdy zaznívá vlastenecký tón, z našeho pohledu velmi dobře vnímatelný. S jistým zjednodušením můžeme tvrdit, jak upozorňuje František Vrhel, že v prvním žánru se mísí živel lyrický s živlem rituálním, v druhém žánru živel lyrický s živlem epickým, historicko-legendárním, kdežto v třetím, posledním žánru – vlastní nahuaské lyrice – přistupuje k živlu lyrickému nejednou prvek reflexivní, prvek jakési filozofické meditace. Právě zde dosáhla nahuaská poezie svého kulminačního bodu. V rámci tohoto žánru bývají rozlišovány různé typy – například takzvaná píseň květů (*xóchicuícatl*), píseň smutku (*icnocuícatl*), filozofické básně i básně o ženách a další.

Toto zanechal řečený Tochiuhuitzin
 Toto zanechal řečený Tochiuhuitzin,
 toto zanechal řečený Coyolchiuhqui:
 „Narodili jsme se proto,
 abychom zemřeli,
 narodili jsme se proto,
 abychom snili.
 To není pravda, ne to není pravda,
 že jsme přišli na zemi žít.
 Brzy se proměníme v zelenou trávu:
 naše srdce omládnou, otevrou své koruny,
 ach, naše tělo je květina a rozkvétá
 a vadne.“
 Toto zanechal řečený Tochiuhuitzin.

Vrhel, František – Kašpar, Oldřich, ed. (1978): *Texty native Iberoameriky I: Předkolumbovské literatury*. Ukázkou přeložil Oldřich Kašpar. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, s. 149.

Jak už bylo naznačeno, nacházíme v nahuaské lyrice (a to v souladu s celkovým zaměřením poezie vůbec) jen velmi málo milostných básní, a právě ony, jakkoli nečetné, se vyznačují vzácným půvabem:

Na nebi měsíc,
 na tvé tváři ústa.
 Na nebi množství hvězd:
 na tvé tváři jen dvě oči.

Vrhel, František – Kašpar, Oldřich, ed. (1978): *Texty native Iberoameriky I: Předkolumbovské literatury*. Ukázkou přeložil Oldřich Kašpar. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, s. 143.

Možná smysluplnější než výše uvedené, poněkud schematické hodnocení bude pokus o postžení tematického rejstříku třetího žánru. Nahuaská lyrika tohoto typu představuje dosti jednoduchý komplex. Určujícími a vcelku poněkud monotónními a stále se opakujícími tématy jsou neodvratnost smrti nebo nářky nad pomíjivostí života.

Někde tady je možno hledat kořeny tak častého elegického a rezignovaného tónu takovýchto básní. Jeho nutným protipólem se pak jeví bohohledačství, tak zřetelné u nejvýraznější postavy nahuaského písemnictví Nezahualcóyotla (1402–1472), ale také až epikurejský příděch na straně druhé.

V nahuaské lyrice nacházíme stále obrazy, které se periodicky vracejí a jež jsou takřikajíc všudypřítomné. Setkáváme se s nimi v difrasismech, paralelismech, ve výrazech jako *tlalticpac* (na-zemi) *ipalnemohuani* (ten-skrze-něhož-se-žije), toposu *ubi sunt* aneb „kde jsou ti, kteří před námi pobývali na této zemi“, ve stereotypně kladené otázce po konci života, po opravdovosti poezie, v metaforách kulturních hodnot, přirovnávaných k nefritu, obsidiánu nebo k perům quetzala. Je nesporné, že v tomto ohledu je nahuaská lyrika srovnatelná s evropskými literaturami středověku.

Na jiném místě jsme uvedli, že milostná tématu v aztécké *proze* prakticky nenajdeme. Existuje ovšem jedna výjimka, která – jak už to bývá – potvrzuje pravidlo. A sice ústní slovesnost. Za jednu z nejpůvabnějších ukázek milostných scén právě z této oblasti bývá považován text, který je ve většině souborů aztéckého *folkloru* konvenčně nazýván *Legenda o vulkánech Ixtlaccíhuatl a Popocatepétl*.

Anonym

Legenda o vulkánech Ixtlaccíhuatl a Popocatepétl

Jsou stále s námi, shlížejí na nás od nepaměti a neopouštějí nás. Znají naše starosti i radosti. Žijí s námi tak dlouho a známe je tak důvěrně, že jsme si zvykli je i důvěrně nazývat. Jsou to pro nás *Ixtla a Popo*. Dva vulkány, které vévodí našemu údolí, našemu Ánahuaku. A vyprávějí o nich starci, že *Ixtla a Popo* byli kdysi lidmi z masa a kostí, stejně jako my. Pojdte a poslechněte si jejich příběh. Příběh o lásce a smrti, o zradě a nenávisti.

Před dávnými a dávnými časy vládl v krajině Ánahuaku mocný a silný vládce. Mnohé národy na západě i na východě, na severu i na jihu ho uznávaly jako svého panovníka. A žilo se jim pod jeho vládou dobře. Rozlehlá pole žlutla kukuřicí a červenala se rajskými jablíčky, na jezezech se vznášely plovoucí zahrady plné květů, jejichž vůně osvěžovala vzduch. Lidé žili v klidu a míru a pokoji, protože nepřítel se nikdy neodvážil vtrhnout do země, jejíž vládce i jeho bojovníci vynikali statečností a neohrožeností. Žádné štěstí však netrvá věčně. Jak léta ubíhala, nejen postříbřila skráně panovníkovy, jako sníh vrcholky mexických velehor, ale ubrala mu i sílu a rozhodnost. Z velkého vládce se stal třesoucí se stařec, a protože neměl syna, nebylo nikoho, kdo by nastoupil na jeho místo. A v té chvíli se náhle na všech stranách objevili nepřátelé. Včerejší spojenci se přes noc změnilí v protivníky a mnohá vojska začala zle dotírat na celou zemi. A tehdy starý panovník vyhlásil, že dá za ženu svou dceru, krásnou *Ixtlaccíhuatl*, a k tomu i své panství tomu člověku, který zachrání zemi od hrozcí zkázy a záhuby. Mnoho mladých mužů ihned vytrhlo odhodlaně do války. Mezi nimi i urost-

lý a statečný *Popocatepétl*. Mladá panovnickova dcera a *Popocatepétl* se měli už dlouho rádi. A tak dívka s napětím očekávala zprávy z bojiště. Zpočátku šlo všechno dobře. *Popocatepétl* se významenal v mnoha bojích a zajal nebo zahnal na útěk četné nepřátele. Jeho milá se už radovala, že se její miláček vrátí a budou spolu šťastně a spokojeně žít až do smrti. Ale běda! Krásná *Ixtlaccíhuatl* se nelíbila jenom *Popocatepétlovi*, ale do jejich hlubokých, tmavých očí se zahleděla celá řada mladíků. A někteří z nich, když viděli, jak nastávající panovnice vyznamenává jejich druha, zlovolně rozšířili falešnou zprávu, že padl v krutém boji s nepřítelem.

Sotva tato novina dorazila do města Tenochtitlánu, *Ixtlaccíhuatl* klesla k zemi jako podřátá. Když se po chvíli probírala z mdloby, uzavřela se do svých komnat a už nikdy nevyšla ven. Tránila se svým žalem, chřadla a zanedlouho zemřela. A zrovna v ten den, kdy začaly pohřební obřady, ozval se před hradbami města jásot a zpěv. To se vítězný *Popocatepétl*, který porazil všechny nepřátele, vracel jako hrdina se slávou domů.

Nikdo nedokáže popsat jeho žal, když se dozvěděl o tom, co se stalo. Obyčejná lidská slova na to nestačí.

Nakonec *Popocatepétl* postavil nedaleko od města obrovskou a vysokou pyramidu a na jejím vrcholku uložil tělo své milované. Pak se sám, s planoucí pochodní v ruce, postavil na vrchol druhé pyramidy, kterou vystavěl poblíž té první, aby navždy osvětloval věčný spánek své milé. Přešla léta, prošla staletí. Sníh už dávno zasypal oba milence, jen ona *Popocatepétlova* pochodeň plane dodnes. Věčná a neuhasitelná, jako láska mladé vladařské dcery a statečného bojovníka.

Vrhel, František – Kašpar, Oldřich, ed. (1984): *Texty nativní Iberoameriky III: Folklor Mezoameriky*. Ukázkou přeložil Oldřich Kašpar. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 52–53.

Incko-kečuánská literatura

Jedinou předkolumbovskou literaturou, v níž má milostná poezie (v próze stejně jako u Aztéků stojí milostná témata na okraji a opět se víceméně váží

spíše k folkloru) vysoký podíl, je bezesporu literatura incko-kečuánská.

Zjednodušeně lze říci, že incká literatura je

chudší než například literatura aztécká (zahrnuje hlavně mýty a poezii), přesto v ní najdeme vynikající klenot. Jedno ze dvou dochovaných předkolumbovských dramát *Apu Ollantay* – drama o udatnosti, lásce a věrnosti. Svěží incká poezie se od aztécké liší jedním důležitým fenoménem. Nikdy neztratila svou historickou a literární kontinuitu, existuje nepřetržitě od předkolumbovského období až do současnosti, kdy někteří peruánští básníci píší své verše v jazyce kečua.

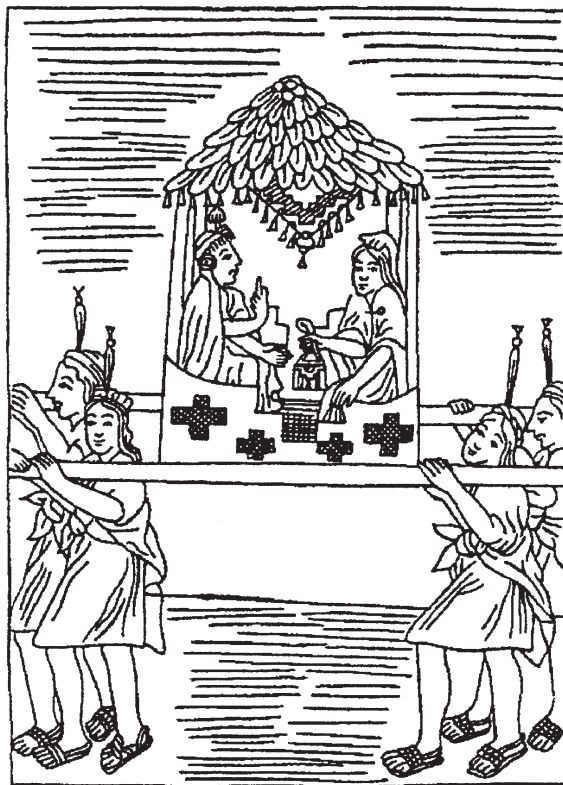
Také incká říše (stejně jako aztécká říše) byla sražena z vrcholu své velikosti evropskou expanzí; splynutím obou proudů se zrodila nová, v mnoha ohledech fascinující a zajímavá kultura.

Literatura v jazyce kečua je jediným z předkolumbovských literárních útvarů staré Ameriky, který se může prezentovat nepřerušenu kontinuitou od samých počátků incké civilizace až k současným dnům. Podstatnou součástí tvořila právě poezie. Její vývoj v jazyce kečua je možno rozdělit do tří základních období. První z nich, které zahrnuje předhispánskou poezii, sahá přibližně do 16. století: jejím jádrem jsou španělskou abecedou zapísané básnické projevy Inků. V uvedeném období existovala řada poetických žánrů – upozornit můžeme alespoň na *haylli*, vztahující se k válečným úspěchům, sklizni či náboženským kultům, nebo *harawi*, básně elegického ražení. Základním rysem incké milostné poezie je podle některých autorů „bukolický“ tón.

Poezie druhého období, koloniálního, nám dává poznat i prvního jménem známého básníka. Je jím Juan Wallparrimachi Mayta (zemřel v roce 1814), který psal sice španělsky, ale přizpůsobil starý incký žánr *harawi*, a stal se tak nejvěhlasnějším pěstitelům jeho moderní podoby – *yaraví*.

I epocha poslední, republikánská, našla výrazné zjevy v poezii kečua. Nejvýznačnějšími osobnostmi jsou Andrés Alencastre Gutierrez (narozen 1909), José María Arguedas (1911–1969), Eustakio R. Aweranka a další. Vrcholný zjev pak představuje Andrés Alencastre Gutierrez (Kilko Waika). Je autorem sbírek *Taki parwa* (*Květy poezie*, 1955) a *Taki ruru* (*Plody poezie*, 1964).

Poezie v jazyce kečua tak nezanikla, jako například její sestra poezie nahuaská, naopak se rozvíjí a kvete dál i v dnešní době, mnohdy tak „astronomicky“ vzdálené od světa našich předků.

39 Anonym, „Peruánský vladař Inka a jeho coya (manželka)“, kolem roku 1600, kresba na papíře v rukopisné kronice Felipe Huamana Pomy de Ayala (1526–1613) *El primer nueva coronica y buen gobierno* (První nová kronika a dobrá vláda), dokončené asi roku 1615, uloženo: Královská knihovna, Kodaň, Dánsko.

Tato kronika, jejímž autorem je indiánský míšenec, je obšáhlým rukopisem o 1179 stranách, který upadl v zapomnění a byl objeven až v roce 1908 v Královské knihovně v Kodani. Tiskem vyšla poprvé v roce 1936. Velké množství půvabných ilustrací dává názornou představu o životě ve staré incké říši – *Tahuantisuyu* (Země čtyř stran).

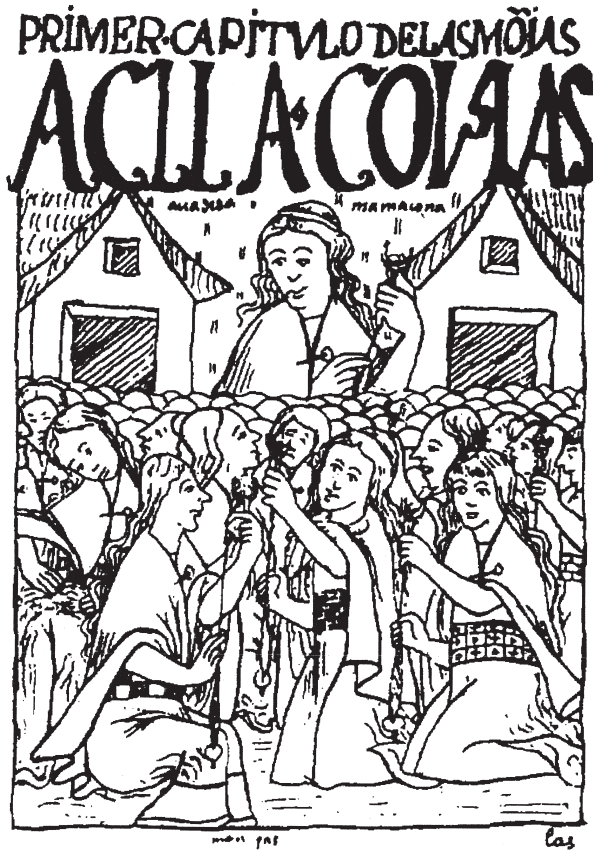
Proud řeky

(18. století)

I.

S písní

S písní
usneš,
o půlnoci
já přijdu.

40 Anonym, „Panny Slunce – Vybrané Panny pod dohledem správdají vlnu“, kolem roku 1600, kresba na papíře v rukopisné kronice Felipe Huamana Pomy de Ayala (1526 až 1613) El primer nueva coronica y buen gobierno (První nová kronika a dobrá vláda), dokončené asi roku 1615, uloženo: Královská knihovna, Kodaň, Dánsko.

Rok co rok navštěvoval vesnice incké veleříše státní úředník-odhadce, zvaný apopanaca, a prohlížel všechna místní děvčata. Jak název Panny Slunce naznačuje, musely být všechny dívky do příchodu apopanaky neposkvrněné. Proto byl výběr prováděn mezi děvčaty přibližně desetiletými. Státní odhadce rozdělil všechny dívky na dvě skupiny. Zvláště krásné a fyzicky dokonalé panny vybral – odtud také jejich kečuánské jméno Aclla cuna – Vybrané Panny. Ty dívky, které nebyly vybrány, zůstaly až do svatby ve svazku otcova ayllu (občiny). Vybrané Panny naopak okamžitě odcházely z vesnice a byly shromažďovány v kláštřích v hlavních městech čtyř provincií incké říše. Tam byly čtyři roky na státní náklady vyučovány domácími pracím – vaření, tkání, předání a podobně. Poté byly znovu hodnoceny. Některé byly dány státním úředníkům a zasloužilým důstojníkům za manželky nebo konkubíny, z ostatních se staly mama cuna (matky – služebnice boha slunce). Tyto incké vestálky přísahaly, že budou žít ve věčné čistotě. Vykonávaly různé svaté práce – například připravovaly jídlo a nápoje pro obětování. Absolutní nedotknutelnost Panen Slunce ovšem neplatila pro vládců Inku, ztělesnění boha na zemi, který si mezi nimi vybíral své vedlejší ženy.

Měsíční slzy

Krůpěje rosy
třpytící se v květech,
to jsou slzy luny,
jež po nocích pláče.

Rosa

Z tolika slz
vytryskl pramen.
Rosa mé bolesti,
jiným tiší žízeň.

II.

Vzpomeň si

Vzpomeň si, holubičko,
že bývali jsme spolu,
nezapomeň, holubičko,
že žili jsme spojeni láskou.

Teď jsem zůstal sám,
trpím,
křídla mám svázaná
a nemohu létat.
Přátelé moji!
Ke mně spěchejte,
pojďte a rozvažte
má pouta.

Pláč

Když jsem tě ztratil,
má jasná holubičko,
moje zraněné srdce
tě dlouho hledalo.
Možná, našeptávalo mi,
ji ještě někde potkáš.
Možná, že zahlédneš
alespoň lesk jejích očí.

Musel jsem opustit
svou matku i dům,
odešel jsem a hledám tě.
Možná, šeptalo mé srdce,
najdeš její hnízdečko
a ona se vrátí.

Proud řeky

Široká řeko,
nech mne jít!
Pusť mne
za mou holubicí,
chtějí ji zabít.
Pistolí ze zlata,
skleněnou koulí.

Wetat wetata
kouzelná weta
wetata.

Má holubička ulétla

Má holubička ulétla,
bez lítosti
nad mým utrpením.
Mé oči už nemají
ke komu vzhlížet.

Kdo znovu vytrhne
z mého nitra
tu skvoucí nit,
kterou mi ukradl
oheň ukrytý v tvých očích.

Dnes v noci jsem měl sen

Dnes v noci jsem měl sen,
ó ano, ó ano,
moje holubičko.
Zdálo se mi,
že spím v tvé postýlce,
moje holubičko.

Už nikdy si neodpočinu,
ach ne, ach ne,
má holubičko.
Ani na loži, ani ve snu,
má holubičko.

Ach, kéž bys byla ...

Krásná ženo s měsíční tváří,
jsi-li svobodná,
pojď se mnou.
Jsi-li vdaná,

běž dál svou cestou.
Jsi-li vdova ...
Ach, kéž bys byla ...

Loučení

Dnes musím odejít.
Ne, nepůjdu,
až zítra se na cestu vypravím.
Když mě ráno uvidíš odcházet,
na píšťalku z muší kosti
budu vyhrávat.
A místo praporu
pavoučí pozvednu síť
a jako bubínek
mravenčí vejce budu mít.

A na hlavu,
na hlavu si posadím
hnízdno kolibříka.

III.

V motýlka jsem se proměnil

V motýlka jsem se proměnil
a vlétl do tvých dveří
a tiše se usadil na tvůj stín.
Snad jsi mne nepoznala,
mé křídlo jsi pošlapala
a patou rozdrtila mou hrud.

Jak jen teď zpátky poletím?
Bez křídla
a s tělem zraněným?
Na věky na tvém stínu ulpěl jsem
a jen slzy v očích mi zůstaly
a v srdci bol.

Já v horách suchou trávu nasekal

Já v horách suchou trávu
nasekal.
A oheň na vrcholku skály
rozdělal.
Ach jaký oheň,
jaké plameny!

Pohled má milá,
ještě se vzpíná,
ještě plane.
Pojď má milá,
zaplač nad ním,
čistými slzami ho uhas!

A on se v popel promění.

Zlý sen

Dívka spí
na podušce svých vlasů.
Pláče,
krvavé slzy roní.
Ach, jaká bolest ji ve snu
pronásleduje.
Kdo jí ublížil?
Kdo poranil její srdce?

Zahvízdej, zavolej, zazpívej,
papoušku!
Ať se probudí.
Zahvízdej, zavolej, zazpívej,
papoušku!
Ať se probudí.

Nářek zamilovaného

Ze všech květin,
které jsem kdy držel v dlaních,
jsem si vybral tebe.
Nevím proč,
ale jen pro tebe
jsem vystavěl hnízdečko
ve svém srdci.

Kondore, ty, který létáš
snad všudy,
pověz mi, odkud přicházíš?
Možná, žes na své cestě
potkal i mou milovanou.

Děšť slz z mých očí
nepřestane prýštit,
dokud ji znovu nespátřím.

41 Anonym, „Věšení za vlasy“, kolem roku 1600, kresba na papíře v rukopisné kronice Felipe Huamana Pomy de Ayala (1526 až 1613) *El primer nueva coronica y buen gobierno* (*První nová kronika a dobrá vláda*), dokončené asi roku 1615, uloženo: Královská knihovna, Kodaň, Dánsko.

Věšení žen za vlasy bylo v incké říši trestem za „předmanželský“ styk zejména Panen Slunce, zatímco prosté ženy měly v sexuální oblasti poměrnou volnost. Kresba zachycuje provinilou Pannu Slunce (která měla zůstat neposkvrněná až do doby, než byla přidělena Inkovi nebo některému z jeho oddaných úředníků či vojáků) a jejího milence (vlevo), který se stal „svatokrádežníkem“.

Nářek princezny

Unesli mi mého miláčka,
chtějí, abych byla smutná,
v slzách.
Nešťastný ptáčku,
kam míří tvůj let?
V chuchvalcích oblaků
se mi ztrácíš.
Neplač,
nezoufej si příliš
v těch pustinách,
za zpěvu smutné romance
o své samotě.

Daleko do dálky
odnášíš obraz své tváře
a já trpím ozvěnou
tvého smíchu.

Ještěrka

Ach, ještěrko, ještěřičko,
ještěrko, ještěrko žlutá.
S jakým přáním přicházíš,
proč se kolem mne točíš?

Ach ještěrko,
jsi-li svobodná,
běhej a tancuj, ještěrko,
skákej a toč se, ještěrko,
ach ještěřičko, ještěrko.

Jsi-li sama, samotinká,
směj se a zpívej, ještěrko,
něžně mě laskej,
miluj mě velkou láskou,
ještěrko.

Pokrytecká

Říkáš, že jsi cudná,
tvrdíš, že jsi dobrá,
a lidé ti to věří.
Počkej, až zapadne slunce
a přijde noc.

Řeknu ti, jaká jsi.

Arias-Larreta, Abraham (1968): *Literaturas Aborígenas de América: Azteca. Incaica. Maya-Quiché*. Ukázky přeložil Oldřich Kašpar. Buenos Aires: Editorial Indoamérica, 1968, s. 347–ad.

Antonio Valdéz z Cuzka

(18. století)

Apu Ollantay

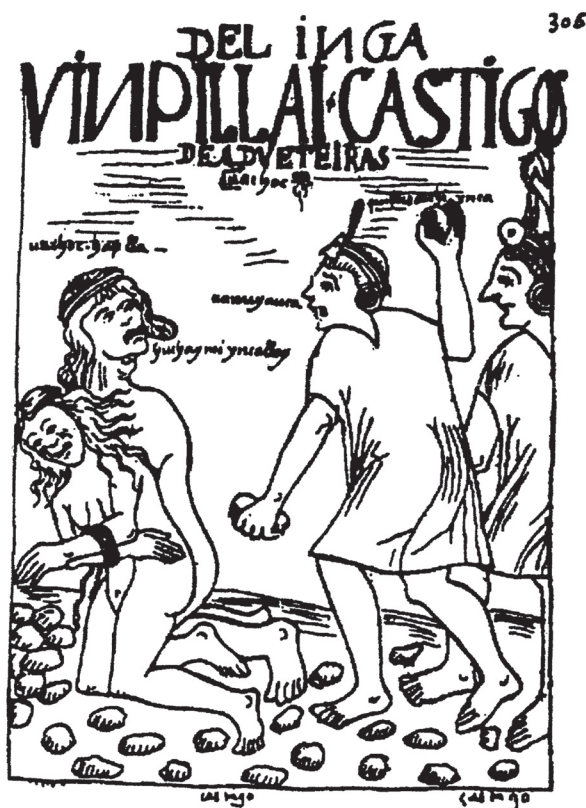
(*Apu Ollantay*, kolem roku 1770; drama, jehož námět se opírá o předhispánskou tradici)

S významem a dosahem poezie je snad srovnatelné drama *Apu Ollantay*, perla incké literatury. Jak text, tak autor představují problém. Často se tvrdí, že drama sepsal na podkladě starší tradice

mestic Antonio Valdéz z Cuzka někdy kolem roku 1770 (existují však minimálně ještě dva dochované rukopisy, oba anonymní). Jisté je jen to, že tento námět se opírá o starou tradici předhispánského původu: děj je totiž položen do 14. století.

I když drama *Apu Ollantay* vykazuje s největší pravděpodobností vliv dobové evropské manýry, zejména v postavě Ollantayova služebníka Piqui-Chaquiho, připomínajícího graciosa, jsou předkolumbovské kořeny nesporné a odkazují k jiným dramatickým projevům incké kultury. Na prvním místě je třeba uvést takzvanou *aranway*, humoristickou skladbu ve stylu naší zvířecí bajky, v níž však nenacházíme morální ponaučení. Důležité je, že *aranway* byla určena k deklamaci na divadle (*aranwa*). Příkladem původního *aranwaye* může být *Utha pauqar* (z oblasti bolivijské Cochabamby), příběh dvou bratrů zamilovaných do jedné dívky. *Aranway* bývá často směřována s dramatickým útvarem nazývaným *wanka*, což byla původně elegická poema s tragickým prvkem, určená podobně jako *aranway* k deklamaci na divadle. Zpravidla se jedná o historické drama věnované význačným postavám minulosti (vyloučena není ani milostná zápletky). Za těchto okolností někteří autoři soudí, že *Apu Ollantay* je možno chápat jako *wanku*, která vznikla a hrála se ještě před příchodem Španělů, a že je to jediná dochovaná předkolumbovská *wanka*, byť, jak už bylo naznačeno, poznamenána pozdějšími evropskými vlivy.

Základní děj je následující: Ollantay, jeden z vojevůdců Inky Pachacuteka a guvernér provincie Antisuyu, krátce předtím, než podnikne nové válečné tažení, požádá o ruku Inkovy dcery princezny Cusi Coyllur (Jitřenka). Panovník (Inka) odmítne jeho prosbu, neboť Ollantay není – podle inckých měřítek – dostatečně urozený. Zklamáný vojevůdce se uchyluje do hor, do pevnosti Ollantaytampu. Princezna, která se už předtím stala jeho milenkou, je uvězněna a za Ollantayem se z Inkova příkazu vydávají jeho válečníci v čele s nejvyšším vojevůdcem Rumiňavim (Kamené oko). Tomu se podaří vzbouřence porazit (ač při prvním pokusu byl neúspěšný) a odvádí Ollantaye jako zajatce do Cuzka. Krátce předtím však Inka umírá a na trůn nastupuje jeho syn Yupanqui, který vezme milence na milost, Ollantaye ustanoví svým zástupcem – regentem říše, a dovoluje oběma zamilovaným začít šťastný život.

42 Anonym, „Kamenování“, kolem roku 1600, kresba na papíře v rukopisné kronice Felipe Huamana Pomy de Ayala (1526–1613) *El primer nueva coronica y buen gobierno* (První nová kronika a dobrá vláda), dokončené asi roku 1615, uloženo: Královská knihovna, Kodaň, Dánsko.

Kamenování žen bylo v incké říši trestem za cizoložství, to znamená v případě, že se „spustila“ vdaná žena.

Apu Ollantay

Výstup VII.

(*Horský svah nedaleko od Cuzka, ozbrojený Ollantay.*)

Ollantay (*monolog*):

„Ach Ollantayi, ach nešťastný vládce celého kraje, neohrožený a věrný voják. Byl jsi nesmírně ponížen. Coyllur, holubičko zlatá. Navždy jsme se rozloučili, všechna bolest se do srdce vli-la. Kde jsi, hvězdo jasná?

Cuzco, skvoucí město, nyní jsi Ollantayovým nepřítelem. Vidíš? Meč pozvedám, rozetnu tě, dostanu tvé srdce a předhodím je horským or-lům. Zkázou přinesu tyranovi, pomstím se za svoje ponížení. Nejlepší vojska Anti vtrhnou nezadr-žitelně do Sacsahuamánu. Jasného Slunce hlav-ní město, město slávy a bohatství poznáš, jak se na loži krvavém incké štěstí zacloní. Cuzco, dým

z tvých spálenišť zahálí modré nebe. Do velkého utrpení upadne Inka. Už nebude říkat:

„S tebou se nechci rodem rovnat, Coyllur má být královnou a ne otrokyní.“

Už nikdy nebudu očekávat milost vkleče. V nových a velkých bitvách si slávu a trůn vybo-juji.“

(*Objevuje se Piqui-Chaqui.*)

Ollantay:

Piqui-Chaqui, neztrácej čas, běž a vyříd' Cusi Coyllur, aby mne dnes v noci čekala.

Piqui-Chaqui:

Byl jsem tam, byl jsem v paláci, živé duše tam není a pevně zavřená vrata. Možná, že se při-hodilo nějaké neštěstí. Nebylo však nikoho, kdo by mi o tom něco mohl říci, dokonce ani hlídky jsem nepotkal.

Ollantay:

A co služky?

Piqui-Chaqui:

Dokonce i myši opouštějí dům, kde už nejsou ani drobtý a na střeše místo koček jen sovy zpívají své písně.

Ollantay:

Je možné, že Inka dceru ukryl.

Piqui-Chaqui:

Ano a její osud je neveselý a matka zmizela také.

Ollantay:

A mne ve městě hledají?

Piqui-Chaqui:

U tvého domu se včera objevilo sto vojáků a hro-zili, že tě najdou, byť bys byl kdekoliv.

Ollantay:

S tou tlupou darebáků jsem ochoten se utkat sám.

Piqui-Chaqui:

S tím nápadem se rozluč. Se zbraní v ruce se ob-jevil i horský vůdce Urco Waranca a také tě hle-dal.

Ollantay:

Horala poslal Inka! Inka rozdmýchává můj hněv!

Piqui-Chaqui:

Proč Inka, když se na tebe ptal horal?

Ollantay:

Musíme odejít do hor!

Piqui-Chaqui:

A co tvoje hvězda, tu opustíme?

Ollantay:

Zatím nemůžeme nic jiného dělat. Hle poslouchej!

(Za scénou se ozývá melodie, neznámý hlas zpívá lyrickou píseň.)

... Sunquoyapa ňustan,
v tomto údolí jsem tě ztratil,
urpi urpilay.

Kdosi zahlédl odlesk
tvé záře.

A já se pořád ptám.

Hvězda se jmenuje,
šťastná hvězda
Cusi-Coyllur.

Z tvých očí tryská
křehká záře,
jako kvítky na sněhu
skví se tvé nožky.
Když se usměješ,
hned nad zemí svítá
Cusi-Coyllur.

Láskou jsem se celý rozechvěl
pod dotekem tvých urpis.

Sunquoyapa ňustan,
v tomto údolí jsem tě ztratil,
urpi urpilay.

Ollantay:

Ach, Cusi-Coyllur, jak může zpěvák zpívat yarawi, když tě nezná! Musím opustit Cuzco a ukrýt smutek. Přinesl jsem ti záhubu a sám čekám na smrt.

Piqui-Chaqui:

Co to? Nebe se zatáhlo, je vidět, že hvězdu stihla smrt!

Ollantay:

Opustím Inku, jen bolest mi dokázalo dát Cuzco. Na tyrana se vyzbrojí celý můj kraj, až se dozví proč.

Piqui-Chaqui:

Národ tě miluje, ty máš také všechny rád, všechny zahrnuješ svou přízní. Jen na mne stále, rok za rokem zapomínáš.

Ollantay:

A proč mne máš rád?

Piqui-Chaqui:

Jakto, proč? Aby Piqui-Chaqui ve vznešeném oděvu kráčel po cestách a naháněl strach těm, které potká.

Ollantay:

Rozhněvej se. Tebe se okamžitě všichni začnou bát.

Piqui-Chaqui:

Ne, moje oči a moje ústa přinášejí od dětství jen radost, není v nich zármutek ani zlo, mám rád jen úsměvy. Slyšíš ty hlasy?

Ollantay:

Hledají mne. Pojďme!

(*Odcházejí.*)

Vrhel, František – Kašpar, Oldřich, ed. (1978): *Texty native Iberoameriky I: Předkolumbovské literatury*. Ukázkou přeložil Oldřich Kašpar. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978, s. 197–201.

Anonym

Cuniraya a Cawillaka

(mýtus z období incké říše, kolem roku 1400)

Následující ukáзка představuje *klasický mýtus* s jistým *milostným nábojem* a s tematikou, kterou snadno najdeme nezřídka zastoupenou i v mytologických systémech Starého světa.

Cuniraya a Cawillaka

V dávných dobách žil na světě bůh jménem Cuniraya. Dnes už nevíme, zda žil před bohem Pariaqaqa, nebo po něm. Spíše se zdá, že bychom ho mohli spojovat s osobou Wirakochoy, protože se k němu lidé, když ho vzývali, často obraceli těmito slovy:

„Cunirayo Wirakocho, průvodce člověka, vládce světa. Tobě patří vše, tvá jsou pole, tvoji jsou i lidé.“

Když museli naši předkové vykonat nějakou zvláště nesnadnou práci, rozhazovali po zemi obětní koku a obraceli se k bohu takto:

„Cunirayo Wirakocho, dej ať si vzpomenu na tuto práci, ať o ní přemýšlím.“

Ať je tomu jakkoli, protože Wirakocho neznali, byl to Cuniraya, k němuž se naši předkové ob-

raceli a jehož uctívali. Zpočátku chodil Cuniraya po světě jako chudák. Jeho tunika a plášť byly samá záplata a lidé, kteří ho neznali, v něm viděli jen všivého žebráka a opovrhovali jím. Ale byl to vskutku on, kdo byl ochráncem všech těchto zemí a vesnic. K bohaté úrodě stačilo jedno jeho slovo a květem pupuny stavěl a otevíral vodní kanály. A tak nějaký čas prováděl takové velmi užitečné práce a jeho moudrost převyšovala schopnosti bohů jiných národů.

Ve stejné době žila v oblasti Anciqucha bohyně zvaná Cawillaka. Ačkoliv byla velmi krásná, bylo jí souzeno zůstat věčně pannou. Jestliže se pokusil nějaký zamilovaný bůh k ní přiblížit, byl vždycky odmítnut. Bohyně žila velmi dlouho sama a nedovolila žádnému muži, aby se k ní vůbec přiblížil. Obvykle trávila den tím, že seděla ve stínu lukumy a tkala.

Cuniraya, který se do ní zamiloval, využil všeho svého umu, proměnil se v ptáka a jednoho dne přiletěl a posadil se na větev lukumy, pod kterou seděla Cawillaka. Vzal zralý plod a vložil do něho své semě a pak ho shodil tak, aby dopadl nedaleko od bohyně. Ta neodolala barvě a vůni ovoce a snědla ho. Tak jen tímto způsobem, ač se jí žádný muž nedotkl, panna otěhotněla.

Tak, jak se to stává všem ženám, které se dostanou do jiného stavu, Cawillaka po devíti měsících porodila. Skoro rok dítě kojila a neustále si kladla otázku, s kým ho mohla počít.

Přešel rok, a když se dítě začalo batolit po čtyřech, svolala Cawillaka jednoho dne všechny bohy oné země, protože se domnívala, že jenom tak by mohla poznat otce svého syna. Bohové se seběhli k jejímu paláci, ozdobeni svými nejkrásnějšími šperky, neboť každý z nich snil o tom, že si Cawillaka vybere právě jeho. Jakmile se usadili, bohyně je vyzvala:

„Poslouchejte mne, vznešení samečkové, chci, abyste poznali toto dítě. Který z vás jen mne mohl mít? Ty?, ty?, nebo snad ty?“

Tak se obracela od jednoho k druhému, ale na všech rtech zněla záporná odpověď.

Cuniraya přišel mezi posledními. Když ho Cawillaka spatřila v rozedraných hadrech, úplně ho přehlédla. Pomyslela si:

„Cožpak ten žebrák by mohl být otcem mého syna?“

Protože se nikdo k otcovství dítěte nepřihlá-

43 Anonym, „Slavnosti Antisuyů“, kolem roku 1600, kresba na papíře v rukopisné kronice Felipe Huamana Pomy de Ayala (1526 až 1613) *El primer nueva coronica y buen gobierno* (První nová kronika a dobrá vláda), dokončené asi roku 1615, uloženo: Královská knihovna, Kodaň, Dánsko.

Antisuyové byli obyvateli oblasti Montaňa, nacházející se východně od hlavního města incké říše – Cuzka.

sil, rozhodla se bohyně, že ono samo označí toho, kdo je přivedl na svět. A proto přikázala:

„Nuže synku, běž a sám najdi svého otce.“

Pak se obrátila k bohům a prohlásila:

„Ten, komu se dítě vyšplhá na kolena, to je jeho otec.“

Chlapec však míjel jednoho boha po druhém, až se dostal ke Cunirayovi a tomu se radostně vrhl k nohám. Cawillaka pohoršeně vykřikla:

„Cožpak jsem přivedla na svět dítě s takovým ubohým žebrákem?“

Sebrala chlapce do náruče a prchala k moři. K úžasu všech ostatních bohů se Cuniraya náhle zjevil ve zlatoskvoucím obleku a zvolal:

„Bude mne mít ráda!“

Vrhl se za bohyni a volal ze všech sil:

„Sestro Cawillako, obrať se! Pohled, vypadám, jak se sluší a patří.“

Po těchto slovech se zastavil a celou zemi zalila záře, ale Cawillaka se neobrátila a prchala dál.

„Musím zmizet, stala jsem se matkou skrze muže tak strašného a opovrženého,“ šeptala si.

Doběhla na mořské pobřeží, až ke svatyni Pachacamy a vrhla se do vln i s dítětem. Oba se proměnili ve skály a ještě dnes jsou vidět na pobřeží dva žulové kameny, které ční z vody.

Ale bůh, hnán nadějí, že se uprchlice obrátí a spatří ho, ji pronásledoval a hlasitě na ni volal, nemohl ji však dostihnout. Jak běžel, potkal kondora.

„Bratře, kde jsi se setkal s mou ženou?“ ptal se hned.

„Nedaleko odtud, za chvíli ji dohoníš,“ odpověděl mu kondor.

Bůh na něho radostně zvolal:

„Budeš žít mnohem déle než ostatní živí tvorové. Živit se budeš masem huanaky a vikuni. Ten, kdo tě zabije, zemře také.“ Sotva to dořekl, už zase běžel dál. Za chvíli narazil na tchoře.

„Bratře, kde se nachází má žena?“

„Velmi daleko, nikdy ji nedoženeš!“ zněla odpověď.

„Za tuto odpověď už nikdy nebudeš chodit ve dne, ale pouze v noci, opovrhován člověkem budeš vydechovat morový zápach,“ rozzlobil se Cuniraya.

Pak se potkal s pumou a položil jí stejnou otázku, zvíře odpovědělo:

„Je velmi blízko, doženeš ji.“

„Tebe budou velmi ctít. Budeš trhat lamy ztracených lidí. Jestliže tě lidé zabijí, obléknou si tvoji kůži k tanci na velké svátky. Po léta tě takto budou vytahovat a tak, s velkými oběťmi lam, se budeš zúčastňovat slavností.“

Lišce, která mu dala nepříznivou odpověď, Cuniraya řekl:

„Budeš žít nenáviděná lidmi, a když tě zabijí, tvoji mrtvolu s opovržením daleko odhodí.“

Luňákovi, který mu tvrdil, že bohyně je ještě dost blízko na to, aby ji mohl dostihnout, pro-rokoval:

„Budeš šťastný, tvoji oblíbenou potravou bude kolibřík, ale budeš se živit i ostatními ptáky. Člověk, který tě zabije, bude muset obětovat lamu. Ti, kteří tančí na slavnostech, si tvým peřím budou zdobit hlavu.“

Když potkal hejno papoušků, z nichž jeden mu na jeho otázku odpověděl, že je bohyně příliš daleko a že už ji nenajde, rozhněval se a zvolal:

„Budete létat s velkým hlukem, nebude těžké vás překvapit a zabít při hledání potravy. Budete ubozí, hladoví a lidé vás budou nenávidět.“

A utíkal dál. Všem, kteří mu dali dobré zprávy, předpovídal to nejpříznivější a proklínal ty ostatní.

Přiběhl až do Pachacamy, kde bůh, jenž se také tak nazýval, měl dvě dcery, které hlídal obrovský had.

Několik okamžiků před jeho příchodem matka obou dívek Urpiwachay navštívila Cawillaku na dně moře.

Cuniraya uspal starší dívku, aby se sám mohl vyspat s tou mladší, ale dívčina se proměnila v holubici a uletěla.

V těch dobách ještě nebyly v moři ryby, jenom Urpiwachay jich chovala několik ve svém jezírku. Cuniraya, rozhořčený tím, že Urpiwachay navštívila nehodnou Cawillaku, vyhodil její ryby z jezírka do moře. A od toho okamžiku se ryby v moři rozmnožily. Cuniraya pak odešel z pobřeží, ale Urpiwachay, která se dozvěděla, že se bůh pokusil spát s její dcerou, se vrhla za ním a chtěla ho svrhnout ze skály do moře. Ale Cuniraya si dobře uvědomoval, že mu hrozí nebezpečí, a tak z té země odešel a uchýlil se do údolí Warachiri.

Kašpar, Oldřich, ed. (1982): *Texty nativní Iberoameriky II: Slovesnost Indiánů Jižní Ameriky*. Ukázkou přeložil Oldřich Kašpar. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982, s. 44–47.

Literatura

(citovaná, použitá, doporučená)

- Alva, Walter – Donnan, Christopher B. (1993): *Royal Tombs of Sipán*. Los Angeles.
- Anton, Ferdinand (1973): *Die Frau im alten Amerika*. Leipzig: Edition Leipzig.
- Arias-Larreta, Abraham (1968; první vydání 1951): *Literaturas Aborígenas de América: Azteca. Incaica. Maya-Quiché*. Buenos Aires: Editorial Indoamérica.
- Bailey, Flora L. (1950): *Some Sex Beliefs and Practices in a Navaho Community*. Cambridge (Massachusetts): The Museum.
- Balderston, Daniel – Guy, Donna Jay, ed. (1997): *Sex and Sexuality in Latin America*. New York: New York University Press.
- Baudot, Georges (1976): *Les Lettres Précolombiennes*. Toulouse: Editions Edouard Privat.
- Bishop, Clifford – Osthelder, Xenia, ed. (2001): *Sexualia: From Prehistory to Cyberspace*. Köln am Rhein: Köne-mann Verlagsgesellschaft mbH.
- Bishop, Clifford – Vitebsky, Piers (2001): Sexual Crucibles. In: Bishop, Clifford – Osthelder, Xenia, ed., *Sexualia: From Prehistory to Cyberspace*. Köln am Rhein: Köne-mann Verlagsgesellschaft mbH, s. 489–525.
- Benson, Elizabeth P. (1972): *The Mochica: A Culture of Peru*. New York – London.
- Bloch, Maurice – Parry, Jonathan, ed. (1988): *Death and the Regeneration of Life*. Cambridge.
- Bock, Edward K. de (1988): *Mensenoffers voor cosmische orde: Structure en betekenis in Moche Iconographie, Peru 100 v. Chr.–650 n. Chr.* Leiden.
- Bock, Edward K. de (1988): *Moche; Gods, Warriors and Priests: Peru 0–650 A. D.* Leiden.
- Burland, Cottie A. (1975): *Amerika před Kolumbem*. Praha: Mladá fronta.
- Bushnell, Geoffrey Hext Sutherland (1970): *Umění staré Ameriky*. Praha: Odeon.
- Cobo, Bernabé (1979): *History of the Inca Empire*. Austin: University of Texas Press.
- Coe, Michael D. (1994): *Mexico: From the Olmecs to the Aztecs*. London: Thames and Hudson.
- Denegri, Marco Aurelio (1977): La prostitución en el antiguo Perú. *Equis*, 1977, s. 85–86. Lima.
- Denegri, Marco Aurelio (1978): La prostitución en el antiguo Perú. *Equis*, 1978, s. 87. Lima.
- Donnan, Christopher B. – Mackey, Carol (1978): *Ancient Burial Patterns of the Moche Valley, Peru*. Austin – London.
- Fagan, Brian M. (1991): *Kingdoms of Gold, Kingdoms of Jade: The Americas before Columbus*. London.
- Feest, Christian F. – Kann, Peter, ed. (1992): *Das Altertum der Neuen Welt: Voreuropäische Kulturen Amerikas*. Wien.
- Gebhard, Paul H. (1970): Sexual Motifs in Prehistoric Peruvian Ceramics. In: Bowie, Theodore – Christenson, Cornelia V., ed., *Studies in Erotic Art*. New York – London: Basic Books, s. 109–169.
- Gregor, Thomas (1985): *Anxious Pleasures: The Sexual Lives of an Amazonian People*. Chicago – London: University of Chicago Press.
- Hagen, Victor Wolfgang von (1963): *Říše Inků*. Praha: Orbis.
- Hemming, John (1977): *Dobyetí říše Inků*. Praha: Odeon.
- Kann, Peter – van Bussel, Gerard W. (1996): *Erotische Kunst des alten Peru: Sinnlich-über-sinnlich*. Wien: Museum für Völkerkunde.
- Kašpar, Oldřich (2002): Předkolumbovská Amerika z antropologické perspektivy (Karibská oblast, Mezoamerika, Andský areál). In: Malina, Jaroslav, ed., *Panorama biologické a sociokulturní antropologie: Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů*, 8. svazek. Edice Scientia Nadace Universitas Masarykiana. Brno: Masarykova univerzita v Brně – Nakladatelství a vydavatelství NAUMA.
- Kašpar, Oldřich, ed. (1982): *Texty nativní Iberoameriky II: Slovesnost Indiánů Jižní Ameriky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Kašpar, Oldřich, ed. (1996): *Neuvadnou mé květy, neumlknou mé písně: Výbor z aztécké, kečuánské a mexické poezie*. Vybral, přeložil a uspořádal Oldřich Kašpar. Liberec: Dauphin.
- Kašpar, Oldřich – Mánková, Eva (1999): *Dějiny Mexika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Kašpar, Oldřich – Vrhel, František (1985): *Etnografie mimo-evropských civilizací: Amerika. I. Jižní Amerika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Kašpar, Oldřich – Vrhel, František (1986): *Etnografie mimo-evropských civilizací: Amerika. II. Mesoamerika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Kašpar, Oldřich – Vrhel, František (1992): Kniha zpěvů z Dzitbalché. *Světová literatura*, 6, 1992, s. 139–145.
- Katz, Friedrich (1989): *Staré americké civilizace*. Praha: Odeon.
- Kauffmann-Doig, Federico (1976): *Manual de Arqueología Peruana*. Lima.
- Kauffmann-Doig, Federico (1979): *Sexual Behavior in Ancient Peru*. Lima.
- Kauffmann-Doig, Federico (1981): *Sexual Verhalten im Alten Peru*. Lima.
- Klápšťová, Kateřina – Krátký, Čestmír J. (2001): *Encyklopedie bohů a mýtů předkolumbovské Ameriky: Mexiko a Střední Amerika*. Praha: Nakladatelství Libri.
- Kováč, Milan (2002), Slnko jaguára: Náboženský svět Olmekov, Mayov a Aztékov. Bratislava: Chronos.
- Kronhausen, Phyllis – Kronhausen, Eberhard (1978): *The Complete Book of Erotic Art. Erotic Art. Volumes 1 and 2. A Survey of Erotic Fact and Fancy in the Fine Arts*. New York: Bell Publishing Company.
- Kutscher, Gerdt (1983): *Nordperuanische Gefäßmalereien des Moche-Stils*. München.

- Larco Hoyle, Rafael (1965): *Checan: Studie über die erotischen Darstellungen in der peruanischen Kunst*. München – Genf – Paris.
- Lo Duca, Giuseppe Maria (1966): *Erotique de l'art*. Paris: La Jeune Parque.
- Lo Duca, Giuseppe Maria (1969): *Histoire de l'érotisme*. Paris: La Jeune Parque.
- Morley, Sylvanus G. (1977): *Mayové*. Praha: Orbis.
- Moseley, Michael E. (1992): *The Incas and Their Ancestors: The Archaeology of Peru*. London.
- Neumann, Stanislav Kostka (1925–1926): *Dějiny lásky. Populární obrazy z dějin snubnosti, manželství a prostitute od pravěku až po dobu nejnovější. Podle výsledků bádání moderního a z vědeckých děl nejspolehlivějších sest. a zprac. Hynek Záruba a Jiří Votoček*. 5 svazků – Díl 1. (Láska primitivní), 1925, 359 s., 17 obr. Díl 2. (Láska antická), 1925, 395 s., 18 obr. Díl 3. (Láska středověká), 1925, 509 s., 22 obr. Díl 4. (Láska východní), 1925, 491 s., 22 obr. Díl 5. (Láska novodobá), 1926, 602 s., 26 obr. Praha: Šotek.
- Neumann, Stanislav Kostka (1931–1932): *Dějiny ženy: Populární sociologické, etnologické a kulturně-historické kapitoly*. 4 svazky – Díl 1. (Žena přírodní), 1931, 542 s., 210 obr. Díl 2. (Žena starověká), 1932, 452 s., 172 obr. Díl 3. (Žena středověká a renesanční), 1932, 349 s., 140 obr. Díl 4. (Žena novodobá a moderní), 1932, 512 s., 196 obr. Praha: Melantrich.
- Neumann, Stanislav Kostka (1999): *Dějiny ženy: Populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*. (Reedice s doplňkem dr. Evženie Kloučkové.) Praha: Otakar II., Euromedia group k. s., Knižní Klub Praha.
- Nezahualcōyotl, Acolmiztli (1996): *Rozezní svůj atabal: Poezie starého Mexika*. Předmluva a doslov Oldřich Kašpar. Praha: Votobia.
- Novák, Ladislav (1978): *Zrození duhy: Parafráze indiánské poesie*. Praha: Odeon.
- Poesía, música y danza Inca* (1943). Buenos Aires: Editorial Indoamérica, 1943.
- Poesía y prosa Quechua* (1972). Prólogo, selección y notas Mario Razetto. La Habana: Casa de las Américas.
- Polišenský, Josef a kolektiv (1979): *Dějiny Latinské Ameriky*. Praha: Svoboda.
- Robicsek, Francis – Hales, Donald (1981): *The Maya Book of the Dead: The Ceramic Codex*. Charlottesville.
- Stone, Andrea J. (1995): *Images from the Underworld: Naj Tunich and the Tradition of Maya Cave Painting*. Austin.
- Stone-Miller, Rebecca (1965): *Art of the Andes: From Chavín to Inca*. London.
- Thompson, John Eric Sidney (1971): *Sláva a pád starých Mayů*. Praha: Mladá fronta.
- Townsend, Richard F., ed. (1992): *The Ancient Americas: Art from Sacred Landscapes*. Chicago – München.
- Urteaga-Ballón, Oscar (1968): *Interpretación de la sexualidad en la cerámica del antiguo Perú*. Lima: Museo de Paleo-Patología.
- Vaillant, Georges (1974): *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*. Praha: Orbis.
- Vergara Montero, Enrique (1990): La Conception de la Sexualité au Pérou Ancien. In: *Inca-Peru – 3 000 ans d'Histoire*. Gent.
- Villavivencio, Victor Lucio (1942): *La Vida sexual del Indígena Peruano*. Lima: Club del Libro Peruano.
- Vrhel, František – Kašpar, Oldřich, ed. (1978): *Texty nativní Iberoameriky I: Předkolumbovské literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Vrhel, František – Kašpar, Oldřich, ed. (1984): *Texty nativní Iberoameriky III: Folklor Mezoameriky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Wiley, Gordon R. (1971): *An Introduction to American Archaeology*. Vol. 1. North and Middle America; Vol. 2. South America. Englewood Cliffs (New Jersey): Prentice Hall.
- Williams, Walter L. (1992): *The Spirit and the Flesh: Sexual Diversity in American Indian Culture*. Boston: Beacon Press.

O vydání knihy Kruh prstenu 1 se zasloužily laskavou podporou:

Generální sponzor

HOŠEK MOTOR a. s.
Žarošická 17, 628 00 Brno

DOPRAVNÍ STAVBY BRNO, s. r. o.
Trnkova 150, 628 00 Brno-Líšeň

GRANTOVÁ AGENTURA ČESKÉ REPUBLIKY
(Lidská sexualita a kultura: Obecně antropologická a sexuologická analýza – 403/05/2552)

INAUDIT, s. r. o.
Březinova 10, 186 00 Praha 8

KALCŮ, s. r. o., látky*galanterie
Brno–Praha

LCS BUSINESS CENTRE a. s.
Václavská 55, 639 00 Brno

NOVATECH CZ, s. r. o.
Hrnčířská 7, 602 00 Brno

STYL 2000 spol. s r. o.
Koliště 33, 602 00 Brno

TISKÁRNA EXPODATA-DIDOT, spol. s r. o.
Výstaviště 1, 648 75 Brno

AUTOŘI TÉTO KNIHY

Filipský, Jan (23. 3. 1943, Moravské Budějovice), PhDr., CSc., indolog, sanskrtista a tamilista, historik a překladatel; vědecký pracovník Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze. V letech 1960–1965 vystudoval obory anglistika, tamilistika a indologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 1969 je vědeckým pracovníkem Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze. Odborně se zabývá staršími i novějšími dějinami jihoasijského subkontinentu, zvláště drávidské oblasti, staroindickou filozofií a kulturou, tamilskou lidovou poezií, hinduistickou mytologií a mezietnickými vztahy na Šrí Lance. Vydal politický životopis *M. K. Gándhího* (1989), dvě geograficko-historické příručky o Šrí Lance (1972, 1984), *Encyklopedii indické mytologie* (1998) a řadu vědeckých i vědecko-popularizačních časopiseckých statí. Je spoluautorem historické monografie o prvním sjednotiteli Indie císaři Ašókoví (1970), prvního českého překladu *Bhagavadgity* (1976, 2000) ze sanskrtského originálu, vysokoškolské učebnice *Dějiny pravěku a starověku* (1979), zeměpisného a historického přehledu *Indický subkontinent* (1980), sborníků *Bohové s lotosovými očima* (1986, 1997) a *Prameny života* (1982, 1997). Autorsky se rovněž spolupodílel na přípravě rozsáhlé syntézy *Dějiny Indie* (2003) a souborné studie *Dějiny Bangladěše, Bhútánu, Malediv, Nepálu, Pákistánu a Šrí Lanky* (2003). Sestavil a redakčně zpracoval biograficko-bibliografický slovník *Kdo byl kdo – čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté* (1999). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie připravil studii *Indie z perspektivy antropologie sexuality a erotiky* (2007).

Kontakt: PhDr. Jan Filipický, CSc., Orientální ústav Akademie věd České republiky, oddělení Jižní Asie, Pod vodárenskou věží 4, 182 08 Praha 8, e-mail: filipsky@orient.cas.cz.

Honcoopová, Helena (1. 11. 1948, Praha), PhDr., japonoložka a historička umění. V letech 1967–1972 absolvovala studia anglistiky a japanistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, 1974–1977 mimořádná studia historie umění, 1972–1983 a od roku 1994 dosud zaměstnána jako kurátorka japonských sbírek ve Sběrce orientálního umění Národní galerie v Praze, od roku 2003 je ředitelkou této Sběrky. Devětkrát navštívila Japonsko. Od roku 2004 působí jako členka výboru European Network of Japanese Art Collections (ENJAC). Publikace: *Japanese Graphic Art from the Collection of the National Gallery in Prague* (Tokyo: Óta Memorial Museum of Ukiyoe, 1994), *Sto básní (Hjakuin Inšu)* (antologie japonské poezie z roku 1236, překlad z japonštiny, Praha: Národní galerie v Praze, 1997), *Knihy řezané do dřeva* (Praha: Národní galerie v Praze, 1997), *Japanese Illustrated Books and Manuscripts from the National Gallery in Prague* (spoluautoři M. Koike – A. P. Reznér, Praha: Národní galerie v Praze, 1998), *Japan v knihách Joe Hlouchy* (Revolver Revue, 1999), *O horách v srdci japonských literátů (Kameda Bósai)*, doslov In: Macuo Bašó: *Úzká stezka do vnitrozemí* (Praha: DharmaGaia, 2001), Lubor Hájek: *Bambusy* (kniha in memoriam

Lubora Hájka – úvod a redakce, Praha: DharmaGaia, 2002), *Japanese Woodcuts from the Collection of the National Gallery in Prague* (Kjóto: Kyoto National Museum, 2002), *Zlatý věk ukiyoe* (Praha: Národní galerie v Praze, 2004), *Kunisada – mistr pozdního japonského dřevorezu* (Praha: Národní galerie v Praze, 2005), *Krajiny, ptáci a květiny* (Praha: Národní galerie v Praze, 2006), *Černá na bílé – moderní japonská kaligrafie* (Praha: Národní galerie v Praze a Galerie výtvarných umění v Chebu, 2007).

Kontakt: PhDr. Helena Honcoopová, Národní galerie v Praze, Sběrka orientálního umění, Zbraslav zámek, 156 00 Praha 5, e-mail: honcoopova@ngprague.cz.

Hruška, Blahoslav (5. 5. 1945, Český Brod), profesor PhDr., DrSc., asyriolog, historik a religionista; profesor a zakladatel Katedry religionistiky a teorie náboženství Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, vědecký pracovník Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze. V letech 1962–1967 absolvoval obory klínopisné bádání a archeologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V současné době je profesorem na Katedře religionistiky Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, vědeckým pracovníkem Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze, hostujícím profesorem na Svobodné univerzitě a v Ústavu Maxe Plancka pro dějiny vědy v Berlíně. V letech 1973–1989 byl výkonným redaktorem a 1989–1997 šéfredaktorem mezinárodního vědeckého časopisu *Archiv orientální* (více než 40 vlastních příspěvků). Překládá vědecko-naučnou literaturu (například kapitoly věnované dějinám starověku v knihách a sbornících: *Kronika lidstva* (1993); *Kronika techniky* (1993); *Kronika medicíny* (1994); *Sfinga 2* (1996); *Sfinga 3* (1997); *Svět Mezopotámie* (1998); *Nebe, peklo a nirvána* (1999) a významně se podílí na tvorbě encyklopedií (*Diderot*, 1998–, *Bertelsmannova všeobecná encyklopedie*, 1999–); dále spolupracuje s Českým rozhlasem (pořady *Me-teor a Mikrofórum*) a s Českou televizí (historický seriál *Sfinga, Století válek*). V pedagogické a vědecké práci se zabývá především hospodářskými dějinami a náboženstvím starověkého Předního východu, sumerskými klínopisnými texty, mytologií a mytickým myšlením. Publikoval u nás i v zahraničí řadu vědeckých studií, encyklopedických hesel a knih: *Der Mythenadler Anzu in Literatur und Vorstellung des alten Mesopotamien* (1975); *Mýty staré Mezopotámie (část Sumer)* (1977); *Prameny života* (1982); *Pod babylónskou věží* (1987); *Tradiční obilnářství staré Mezopotámie* (1992); *Kulturní život starého Sumeru* (1995); *Sumerian Agriculture: New Findings* (1995); *Duchovní prameny života (část Sumer)* (1997) aj. Zejména v člancích časopisu *Nový Orient* přiblížil českým čtenářům historické a kulturní dědictví sumerské civilizace v dávné Mezopotámii. Je stálým spolupracovníkem výboru Mezinárodní asociace asyriologů (Amsterdam, Paříž) a členem mezioborového týmu Sumerian Agriculture Group se sídlem v Cambridgi, v červenci 1996 byl jedním z hlavních organizátorů 43. Mezinárodního kongresu asyriologů v Pra-

ze, v letech 1994–1997 řídil rozsáhlý grantový projekt *Encyklopedie starého Předního východu*, který se stal základem stejnojmenné knižní publikace (Praha: Libri, 1999). Její publikace získala v roce 2000 Cenu Akademie věd České republiky. Od roku 1996 pracuje na samostatném projektu *Poznání bez soustavy pojmů* v prestižním Ústavu Maxe Plancka pro dějiny vědy v Berlíně, kde také pořádá semináře. V Německém archeologickém ústavu (DAI) v Berlíně se podílí na projektu *Forschungsarchiv* (staré ruské výzkumy v Příkaspí a Kavkazsku). Na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze akreditoval magisterské studium religionistiky, byl členem Akademického senátu a přednáší studentům dějiny Izraele ve starověku, přehled světových náboženství, kulturní dějiny starého Předního východu a Úvod do klínového písma a sumerštiny spojený s četbou textů. Na Západočeské univerzitě v Plzni se podílí na výuce sociální a kulturní antropologie (*Duchovní svět starověkého Předního východu, Vliv náboženských systémů Předního východu na křesťanství*). Působí též jako školitel v postgraduálním studiu, a to i na jiných fakultách Univerzity Karlovy v Praze a na univerzitách v Brně, Olomouci a Plzni.

Kontakt: Prof. PhDr. Blahoslav Hruška, DrSc., Orientální ústav Akademie věd České republiky, Pod vodárenskou věží 4, 182 08 Praha 8, e-mail: hruska@orient.cas.cz; Katedra religionistiky a teorie náboženství Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Pacovská 350/4, 140 00 Praha 4.

Kandert Josef (22. 7. 1943, Praha), profesor PhDr., CSc., etnolog a sociokulturní antropolog; vedoucí Katedry sociologie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1966 absolvoval obory etnografie, folkloristika a afrikanistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Od roku 1969 byl vědeckým pracovníkem Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur v Praze, od roku 1998 je vedoucím Katedry sociologie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Výzkumy prováděl v Nigérii, na Pobřeží Slonoviny, v Etiopii, v Zimbabwe a také na Slovensku. Od roku 1992 přednáší sociální a kulturní antropologii na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Je autorem knihy *Afrika* (1984) a dalších monografií a článků věnovaných africkým kulturám a problematice společenských vztahů „přírodních“ národů. Absolvoval četné badatelské a přednáškové pobyty v Nigérii, Portugalsku, USA, ve Velké Británii a v dalších zemích. Je členem Národopisné společnosti, European Association of Social Anthropologists a Slovenské národopisné společnosti.

Kontakt: Prof. PhDr. Josef Kandert, CSc., Katedra sociologie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, U Kříže 8, 159 00 Praha 5-Jinonice, e-mail: kandert@mbox.fsv.cuni.cz.

Kašpar, Oldřich (6. 1. 1952, Jestřebí), docent PhDr., CSc., amerikanista, etnolog, historik, překladatel a spisovatel; docent Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a člen korespondent Mexické akademie historie. V roce 1974 absolvoval obory historii a bohemistiku na Univerzitě Palackého v Olomouci. V současné době působí jako docent na Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Je členem České národopisné společnosti, ediční rady Encyklopedie českých dějin, Asociación Española de los Nahuatlats, redakční rady odborného časopisu *Kámen*, redakční rady časopisu *Western World*, Komise pro

sbírkotvornou činnost Náprstkova muzea. V odborné práci se zabývá zvláště dějinami a kulturou předkolumbovské Ameriky, dějinami česko-španělsko-hispanoamerických vztahů, působením českých jezuitů 17. a 18. století v Novém světě, zvláště v Mexiku. V letech 1984–2004 působil jako hostující profesor na Kubě (Universidad de la Habana), ve Španělsku (Universidad Complutense de Madrid), v Mexiku (Universidad Ibero-Americana, Ciudad de México; Universidad Autónoma Nacional de Querétaro, Universidad San Nicolás de Hidalgo, Morelia; Universidad Nacional Autónoma de Baja California, Tijuana) a ve Slovinsku (Univerzita v Ljubljani). Zúčastnil se řady mezinárodních kongresů a sympozií v Anglii, Francii, Itálii, Mexiku, Rakousku, ve Španělsku a na Kubě. V roce 2004 byl koordinátorem jedné ze sekcí Mezinárodního kongresu evropských amerikanistů v Bratislavě. Publikoval několik desítek knih, učebních textů a stovky studií u nás i v zahraničí. Z odborných publikací a edicí: *Nový svět v české a evropské literatuře 16.–19. století* (Praha 1983); *Tam za mořem je Amerika: Dopisy a vzpomínky českých vystěhovalců do Ameriky v 19. století* (Praha 1986); *Zlato v rouše smrti: Antologie z evropských a amerických kronik o dobývání Tenochtitlánu a Tahuantinsuyu* (Praha 1990); *Los Jesuitas Checos en la Nueva España (1678–1767)* (México 1991); *Zámořské objevy 15. a 16. století a jejich ohlas v českých zemích* (Praha 1992); *Légendes et contes des Aztèques* (Paris 1995); *Märchen der Azteken* (Hanau 1995); *Neuvadnou mé květy, neumlknou mé písně: Výbor z aztécké, kečuánské a mexické poezie* (Praha 1996); *Děti Opeřeného hada: Mýty, legendy a pohádky mexických Indiánů* (Praha 1996); *Ninigo a stvoření světa: Mýty, legendy a pohádky Indiánů Jižní Ameriky* (Praha 1996); *El Nuevo Mundo y el Corazón de Europa* (Praha 1997); *Dějiny Mexika* (Praha 1999); *Kouzelný strom: Mýty, legendy, pohádky a humorky Latinské Ameriky a Karibské oblasti* (s Evou Mánkovou, Praha 2001). Autorsky se také podílel na publikaci *Slovník spisovatelů Latinské Ameriky* (Praha 1996) a to hesly hispanoamerických autorů období conquisty a kolonie. Z beletrie: *Tajemství vlčí rokle* (Praha 1998); *Svatyně smrti aneb Stříbrný Tezcatlipoca* (Praha 1991, druhé vydání 1994); *Koruna a srdce Evropy: Na cestu do Španělska* (Olomouc 1992); *Smrtí život nekončí: Příběh českého misionáře na Amazonce* (Praha 1993); *Toulky magickým světem Mexika* (Praha 2000). Z překladů: José López Portillo y Pacheco, *Příchod Opeřeného hada: Quetzalcóatl* (Praha 1989); Nejkrásnější pohádky z celého světa (se Šárkou Belisovou, Praha 1997); Kolektiv autorů, *Velký atlas zaniklých civilizací* (Bratislava 2000); Hernán Cortés, *Dopisy: Druhý a třetí dopis o dobytí Tenochtitlánu* (s Evou Mánkovou, Praha 2000). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 8. svazek *Předkolumbovská Amerika z antropologické perspektivy (Karibská oblast, Mezoamerika, Andský areál)* (2002). Byl autorem výstav *Zámořské objevy a jejich ohlas v českých zemích* (Vojenské historické muzeum, Praha, 1992) a *Tadeáš Haenke – český účastník Malaspiny výpravy* (Vojenské historické muzeum, Praha, 1994).

Kontakt: Doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc., Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: oldrich.kaspar@ff.cuni.cz.

Kolmaš, Josef (6. 8. 1933, Těmice u Hodonína), profesor

PhDr., DrSc., sinolog a tibetolog, sociokulturní antropolog, překladatel; emeritní ředitel Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze (1994–2002) a emeritní profesor Masarykovy univerzity v Brně. Po gymnazijních studiích na Velehradě a v Kyjově (1945–1952) absolvoval v letech 1952 až 1957 obory čínština a dějiny Dálného východu na Filologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a v letech 1957 až 1959 tibetský jazyk a literaturu na Ústředním národnostním ústavu v Pekingu. Od roku 1959 do roku 2003 působil v Orientálním ústavu, kde v letech 1961–1964 absolvoval interní vědeckou aspiranturu v oboru tibetanistiky. Působil jako Visiting Lecturer na Australian National University v Canberrě (1966), byl profesorem tibetštiny na Státní jazykové škole v Praze (1975–1994); v roce 1997 se habilitoval v oboru antropologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně (*Antropologické struktury zemí východní a vnitřní Asie a jejich místo v současném světě: Fenomén sociokulturního přenosu*), v roce 2003 byl jmenován profesorem antropologie na Masarykově univerzitě v Brně. V letech 1994–2003 byl členem redakčních rad *Archivu orientálního* a *Nového Orientu*. Je členem International Association for Tibetan Studies (1979), European Association of Chinese Studies (1990). V letech 1993–2001 byl členem Vědecké rady Akademie věd České republiky v Praze. Od roku 1998 je členem ediční rady Edice Scientia Nadace Universitas Masarykiana v Brně, od roku 2003 členem Vědecké rady Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, v letech 2004–2005 byl členem redakční rady časopisu *Univerzitní noviny* (Brno). V odborné práci se zabývá sociokulturní antropologií a politickými a kulturními dějinami Číny a Tibetu, tibetskou historiografií, klasickou tibetskou a čínskou literaturou, tibetským buddhismem a bibliografií tibetského a tibetologického písemnictví. Překládá z čínštiny, tibetštiny a některých evropských jazyků. Publikoval u nás i v zahraničí řadu vědeckých knih, překladů a odborných statí, mimo jiné *Bibliography of Sino-Tibetan Languages*, sv. 2 (Wiesbaden 1963, spoluvydavatel); *Tibet and Imperial China: A Survey of Sino-Tibetan Relations up to the End of the Manchu Dynasty in 1912* (Canberra 1967); *A Genealogy of the Kings of Derge (Sde-dge'i rgyal-rabs)* (Prague 1968); *Tibetan Manuscripts and Blockprints in the Library of the Oriental Institute Prague* (Prague 1969); *Prague Collection of Tibetan Prints from Derge, I–III* (Wiesbaden – Prague 1971–1996); *Mezinárodní konference o otázkách statusu a hranic Tibetu (Simla, 1913–1914)* (Praha 1975); *Tibetan Books and Newspapers (Chinese Collection) with Bibliographical Notes* (Wiesbaden – Prague 1978); *The Iconography of the Derge Kanjur and Tanjur* (New Delhi 1978, 2002); *ABC cestovatelů, mořeplavců, objevitelů* (Praha 1979, ve spolupráci s Ivanem Hrbkem); *Ferdinand Stoliczka (1838–1874): The Life and Work of the Czech Explorer in India and High Asia* (Wien 1982); *Chinese Studies on Tibetan Culture* (New Delhi 1983); *The Ambans and Assistant Ambans of Tibet (A Chronological Study)* (Prague 1994); *Buddhistická svatá písma. Šestnáct arhatů* (Praha 1995); *Svět tibetského buddhismu* (Praha 1996, spoluautor); *Vzpomínka na Tibet / Recalling Tibet* (Oslo – Praha 1997, spoluautor); *Tibet: dějiny a duchovní kultura* (Praha 2004); *Suma tibetského písemnictví* (Praha 2004). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 11. svazek *Tibet z antropologické perspektivy* (2002), 12.

svazek *Smrt a pohřbívání u Tibetanů* (2003), 16. svazek *První Evropané ve Lhase (1661) (Kircherovo resumé Grueberovy cestovní zprávy. Latinský text a český překlad)* (2003) a 21. svazek (s Jaroslavem Malinou) *Čína z antropologické perspektivy* (2005). Překlady z čínštiny: Po Tü-i, *Drak z černé tůně* (Praha 1958, 1964, v básnické spolupráci s J. Štroblovou); Fa-sien, *Zápisky o buddhistických zemích* (Praha 1972, 1995); Po Tü-i, *Dallovník v meruňkovém sadu* (Praha 1996, v básnické spolupráci s J. Štroblovou); Süan-cang, *Zápisky o západních krajinách za Velkých Tchangů* (Praha 2002). Překlady z tibetštiny: *Bajka o ptácích a opicích* (Praha 1965); *Černý mrak v bílém. Tibetská lidová poezie* (Praha 1976, Ostrava 2000, Praha 2005, v básnické spolupráci s J. Štroblovou); *Tibet, v knize Prameny života. Obraz člověka a světa ve starých kulturách* (Praha 1982, s novým názvem *Duchovní prameny života. Stvoření světa ve starých mýtech a náboženstvích*, Praha 1997); Sakjapandita, *Pokladnice moudrých rčení* (Praha 1984, 1988, Praha – Litomyšl 2006, v básnické spolupráci s J. Štroblovou); *Tibetská kniha mrtvých. Bardo thödol. Vysvobození v bardu skrze naslouchání* (Praha 1991, 1995, 1998, 2001, 2004, 2007; též ve slovenském překladu, *Tibetská kniha mrtvých*, Praha 1998); *Jádro transcendentální moudrosti* (Praha 1992); *Nangsa Öbum. Mysterium o životě a zmrtvýchvstání krásné paní Nangsy* (Praha 1993); Sönam Gjalčchän, *Zrcadlo králů. Tibetská kronika 14. století* (Praha 1998). Překlady z ruštiny: Čína. *Čínský jazyk* (Praha 1957, spolupřekladatel); G. C. Cybikov, *Cesta k posvátným místům Tibetu* (Praha 1987, 2001). Překlady z angličtiny: XIV. dalajlama, *O Tibetu a tibetském buddhismu* (Praha 1992, spolupřekladatel); *Svoboda v exilu. Autobiografie 14. dalajlamy* (Praha 1992); Roy Willis, *Mytologie světa. Ilustrovaný průvodce* (Praha 1997, spolupřekladatel); W. D. Žagabpa, *Dějiny Tibetu* (Praha 2000); Tarthang Tulku, *Starověký Tibet* (Praha 2006). Překlady z latiny a francouzštiny: Karel Slavíček, *Listy z Číny do vlasti a jiná korespondence z evropskými hvězdáři (1716–1735)*, Praha 1995 (překlad do čínštiny, Čung-kuo laj-sin [Listy z Číny], Čeng-čou 2002). Překlad z němčiny: *Lexikon východní moudrosti. Buddhismus, hinduismus, taoismus, zen* (Praha – Olomouc 1996, spolupřekladatel). Odborný editor cestopisných a jiných knih o Tibetu, autor odborných úprav, předmluv, doslovů, poznámek apod.: Arnošt Černík, *Trůny bohů. K nebytčným štítům Himálaje* (Praha 1964, 1972); Láma Yongden [Lama Jongdän] a Alexandra David-Néelová, *Mipam, lama s Paterou moudrostí* (Praha 1969, 1990, Kutná Hora 2000); Evariste-Régis Huc, *Cesta do Lhasy* (Praha 1971, s novým názvem *Putování Tibetem L. P. 1845–1846*, Praha 2002); Heinrich Harrer, *Sedm let v Tibetu. Můj život na dvoře dalajlamy* (Praha 1972, 1998); Ippolito Desideri, *Cesta do Tibetu* (Praha 1976, 2001); W. Y. Evans-Wentz, *Milaräpa. Velký tibetský jógin* (Praha 1996); Helmut Uhlig, *Tibet. Tajemná země na střeše světa* (Praha 2002); Patrick French, *Tibet, Tibet. Historie ztracené země* (Praha 2004); Fosco Maraini, *Skrytý Tibet* (Praha – Litomyšl 2004). Josef Kolmaš je držitelem medaile Kőrösi Csoma Sándora (Budapest, 1984), Zlaté plakety Františka Palackého (Akademie věd ČR, 1993), několika nakladatelských cen ad. K 70. narozeninám mu byl věnován sborník *Studia Sinica et Tibetica* (Dedicated to Josef Kolmaš to His 70th Birthday). *Archiv orientální*, roč. 71, 2003, č. 3, s. 245–489. A dále Martin Slobodník (2003): Vědecká dráha na pomezí sinica a tibe-

tica – k životnému jubileu profesora Josefa Kolmaša. *Studia Orientalia Slovaca*, 2, s. 23–27 (Bratislava).

Kontakt: Prof. PhDr. Josef Kolmaš, DrSc., Čihákova 30, 190 00 Praha 9, telefon: 284 823 782, e-mail: kolmas@post.cz. **Králík**, Miroslav (28. 1. 1973, Brno), RNDr., Ph.D., antropolog; odborný asistent Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity a statutární zástupce vedoucího ústavu. Absolvent magisterského a doktorského studijního programu a rigorózního řízení v oboru antropologie na Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Diplomová práce: *Otisky prstů a dlaní na keramickém materiálu* (2000), vedoucí práce: Doc. MUDr. Vladimír Novotný, CSc.; rigorózní práce: *Otisky prstů na Věstonické venuši* (2003); disertační práce: *Paleodermatoglyfika. Analýza otisků prstů na pravěké keramice: teoretická východiska, metodologické problémy a praktická doporučení* (2004), školitel: Doc. MUDr. Vladimír Novotný, CSc. Zabývá se zejména rozvíjením metod analýzy otisků prstů na pravěkých a historických keramických artefaktech, antropologií sexuality a metodologií vědy. V roce 2000 získal Cenu Biologické sekce, v roce 2004 Cenu rektora Masarykovy univerzity v Brně pro nejlepší studenty doktorského studijního programu. Kontakt: RNDr. Miroslav Králík, Ph.D., Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Vinařská 5, 603 00 Brno, e-mail: kralik@sci.muni.cz.

Křikavová Adéla (9. 8. 1938, Praha – 3. 8. 2002, Samopše), PhDr., CSc., íránistka, islamistka; vědecká pracovnice Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze. V roce 1962 absolvovala oborovou kombinaci ruština a gruzínština, v letech 1968–1973 obory perština, arabština, dějiny a kultura islámských zemí na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Zabývala se perštinou a dějinami Íránu, dějinami Kurdů, dále islámským uměním a otázkou vztahu islámu a přírody, islámskou historickou ekologií, vzhledem k Íránu rovněž šíťským islámem. Je autorkou nebo spoluautorkou publikací *Kurdové, Čerkesové* (1984), *Islám – ideál a skutečnost* (1990); *Judaismus, křesťanství a islám* (1994); *Islám a jeho svět* (1995); *Krajina jako domov* (1996); a řady statí v odborném i populárním tisku. Pedagogicky působila na vysokých školách, často přednášela na veřejnosti. Byla předsedkyní České orientalistické společnosti, členkou redakce časopisu *Nový Orient*.

Lomová, Olga (31. 5. 1957, Podbořany), docentka PhDr., CSc., sinoložka; docentka Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1981 absolvovala sinologii a orientalistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V současné době v Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze přednáší dějiny čínské literatury, klasickou (a příležitostně i moderní) čínskou poezii, klasickou čínštinu a ideologii ve vztahu k literatuře a umění v Čínské lidové republice. Čínskou literaturou obecně a klasickou poezií zejména se zabývá i v odborné práci. Publikovala *Čítanku tchangské poezie* (1995); *Poselství krajiny: Obraz přírody v díle tchangského básníka Wang Weje* (1999); *Ach běda, přeběda: Oplakávání mrtvých ve středověké Číně* (s Yeh Kuo-liangem, 2005); připravila k vydání přednášky profesorky Lin Wen-yüeh (*Devět zastavení s čínskou básní*, 1999); je editorkou sborníků odborných studií o kultuře Dálného východu: *Acta Universitatis Caroli-*

nae – Orientalia Pragensia XIV (2002), *Recarving the Dragon – Understanding Chinese Poetics* (2003). Usiluje o zpřístupnění prací českých sinologů starší generace českému i mezinárodnímu publiku. K vydání editorsky připravila anglický překlad kulturního cestopisu Jaroslava Průška *Sestra moje Čína (My Sister China)*, 2002) a dále nové vydání překladu Berty Krebsové knihy – Lao-c': *Tao te ťing* (1997) a překlad Jaroslava Průška Pchu Sung-lingových povídek *Zkazky o šesteru cest osudu* (2004). Překládá z čínštiny staré kriminální příběhy (1989, 1996), poezii i prózu moderních autorů (1989, 1997), podílela se na překladu básní tchangského excentrika a čchanového světce Chan-šana (1996), je autorkou úplného překladu Lu Jüho *Knihy o čaji* (2002). Publikovala a publikuje ve sbornících česko-čínské společnosti a v časopisech *Revolver revue*, *Literární noviny*, *Pěší zóna*, *Nový Orient* a další.

Kontakt: Doc. PhDr. Olga Lomová, CSc., Ústav Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 116 38 Praha 1, e-mail: olga.lomova@ff.cuni.cz.

Löwensteinová, Miriam (25. 5. 1958, Praha), docentka, PhDr., Ph.D., koreanistka; docentka Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1982 absolvovala koreanistiku a rusistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, roce 2002 obhájila doktorskou práci na téma *Kim Man-džungŭv Kuunmong – Sen devíti z oblaků v kontextu tzv. staré prózy kodá sosöl*, v roce 2006 se habilitovala na základě práce *Historická vyprávění z doby Tří království a Sjdnocené Silly*. Zabývá se starší i novodobou korejskou literaturou, etnografií, kulturou i starší historií. Publikuje články a stati u nás i v zahraničí, překládá. Z knižních překladů: Kim Man-džung, *Sen devíti z oblaků* (1992); *Hvězda blesku* (1992); *Vyprávění z dlouhé chvíle* (1997); *Písň z druhého břehu*, (1997), *Květy okamžiku* (2005). Dále je autorkou prvních přehledných dějin moderní korejské literatury mimo Koreu – *Dějiny moderní korejské literatury* (1998), spoluautorkou *Studii z dějin starší korejské literatury* (2006) a *Encyklopedie mytologie Japonska a Koreje* (2006). Podílela se i na překladu *Dějin Koreje* (2000). V současné době je v tisku další překlad korejského románu 20. století a *Slovník korejských spisovatelů*. Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsala 30. svazek *Korea: Historická vyprávění z doby Tří království a Sjdnocené Silly* (2006).

Kontakt: Doc. PhDr. Miriam Löwensteinová, Ph.D., Ústav Dálného východu Filozofické fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 116 38 Praha 1, telefon: 224 491 424, fax: 224 491 423, e-mail: mlowensteinova@yahoo.com.

Macúchová, Klára (28. 10. 1959, Praha), Mgr., japanoložka a překladatelka. V roce 1990 absolvovala orientalistiku a japanologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a působila jako odborná asistentka v Orientálním ústavu Československé akademie věd (nyní Akademie věd České republiky) v Praze. V současné době je odbornou asistentkou v Kabinetu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Zabývá se zejména moderní japonskou literaturou. Publikuje recenze, časopisecky překlady moderní japonské beletrie, knižně vyšel román *Sansirō* Nacume Sosekiho (Praha: Argo – Brody, 1996) a *Zlatý pavilón* Jukia Mišimy (Praha: Brody, 1998).

Kontakt: Mgr. Klára Macúchová, Doudova 20, 147 00 Praha 4, e-mail: macuki@mbox.vol.cz.

Maiello, Giuseppe (10. 6. 1962, Neapol), Dr., Ph.D., italský sociokulturní antropolog, historik a politolog; odborný asistent Katedry sociálních věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice. V Neapoli, kde se narodil, vystudoval politologii, specializoval se na historii střední a východní Evropy a napsal doktorskou práci *Počátky Českého státu*. V České republice žije trvale od roku 1992. Zabývá se antropologií smrti, sexuality a náboženství. V akademickém roce 1997–1998 na Katedře slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy vedl seminář *Náboženské myšlení starých Slovanů*. Od roku 1998 do roku 2006 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze přednášel *Úvod do dějin slovanských národů*. V roce 1999–2000 vedl při Kabinetu společenských věd, kultury a umění Filmové fakulty Akademie múzických umění v Praze seminář o *Upírech*, zde také do roku 2004 přednášel *Úvod do dějin náboženství*. Problematika původu upírství se stala tématem jeho disertační práce a monografie *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy* (2004). V současnosti spolupracuje s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy (Katedra kulturologie), s Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy, kde vede kurz *Antropologie smrti*, s Filozofickou fakultou Západočeské univerzity (Katedra politologie a mezinárodních vztahů) a s Filozofickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně (Ústav slavistiky). Přispívá k propagaci české vědecké literatury o raném středověku, například několika překlady a recenzemi publikovanými v italském slavistickém časopisu *Europa Orientalis*, aj. Na české půdě usiloval o to, aby se antropologické kulturní studie staly součástí výuky kateder slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Kromě toho publikoval v češtině rozsáhlou prezentaci o *Základních směrech italské slavistiky v posledních padesáti letech*. Je členem celostátního výboru *Spolku česko-lužického* a zakladatelem spolku *Rodná víra*.

Kontakt: Dr. Giuseppe Maiello, Ph.D., Katedra sociálních věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice, Studentská 84, 532 10 Pardubice, e-mail: giuseppe.maiello@upce.cz.

Malina, Jaroslav (11. 4. 1945, Dolní Bučice u Čáslavi), profesor PhDr., DrSc., socio-kulturní antropolog, archeolog a spisovatel; profesor antropologie a vedoucí Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity (od roku 1999). Vystudoval Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně (1967), PhDr. (1968), docent pro obor antropologie (1993, *Experimentální metody a jejich aplikace v antropologii a příbuzných disciplínách*), DrSc. (1994), profesor antropologie (1995). Člen oborové rady Biologie, předseda oborové komise Antropologie, předseda komise pro státní závěrečné zkoušky v bakalářském, magisterském a doktorském studijním programu v oboru Antropologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně, předseda habilitačních a profesorských komisí v oboru Antropologie aj. Je rovněž členem našich a zahraničních grémií a institucí (Vědecká rada Národní galerie v Praze, Vědecká rada Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Komise pro udělení Ceny města Brna, Společnost pro podporu univerzitních aktivit v Brně a Praze aj.). Počátkem devadesátých let minulého století spolu s profesorem Janem Benešem a docentem Vladimírem Novotným založil Katedru antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně jako vědecko-pedagogické pracoviště moderní integrální biolo-

gicko-socio-kulturní antropologie, která navázala na věhlasný Sukův Antropologický ústav, jehož činnost byla v letech 1948–1989 z ideologických důvodů redukována. V roce 1993 spoluzaložil Nadaci Universitas Masarykiana (od roku 2004 Nadace Universitas), stal se jejím předsedou, dále předsedou Výboru Ceny Karla Engliše a předsedou Výboru Ceny Nadace Universitas Masarykiana. Zakladatel a šéfredaktor časopisu *Univerzitní noviny – List Masarykovy univerzity a Nadace Universitas Masarykiana* (od roku 2003 *Univerzitní noviny – List Nadace Universitas [Masarykiana] a Společnosti pro podporu univerzitních aktivit*), který vycházel v letech 1993–2005, zakladatel a editor šesti nadačních knižnic – Beletrie, Heureka, Miscellanea, Osobnosti, Scientia, Scintilla, kde bylo dosud publikováno více než sto svazků. V roce 2006 založil odborný časopis *Anthropologia Brunensis: Mezinárodní časopis pro obecnou (biologicko-socio-kulturní) antropologii a příbuzné obory*. Byl řešitelem nebo spoluřešitelem řady projektů podpořených Grantovou agenturou České republiky (GA ČR) a Fondem rozvoje vysokých škol (FRVŠ); v současné době (2007) je řešitelem dvou projektů GA ČR (*Lidská sexualita a kultura: obecně antropologická a sexuologická analýza; Antropologie smrti: komparační sociokulturní analýza umírání, smrti, pohřebních ritů a rituálů*) a jednoho projektu FRVŠ (*Zavedení nového předmětu Antropologie občanské společnosti*). Přednáší Úvod k antropologii, Antropologii starověku, Antropologii sexuality a další témata, vede Antropologický seminář. V letech 2001–2005 absolvovalo pod jeho vedením devět studentů doktorského studijního programu, v současné době je školitelem třinácti doktorských studentů. V odborné práci se zabývá tématy z oblasti experimentální, socio-kulturní a filozofické antropologie a archeologie, petroarcheologie a filozofie vědy. Kromě více než dvou set studií, článků a esejů v odborných časopisech publikoval u nás i v zahraničí na tři desítky knih: *Anwendung der Petrographie in der Archäologie*, 1970 (s Jindřichem Štelclem), *Archeologie: Jak a proč?*, 1975, *Základy petroarcheologie*, 1975 (s Jindřichem Štelclem), *System of Analytical Archaeography*, 1977, *Metody experimentu v archeologii*, 1980, *Archaeology Yesterday and Today: The Development of Archaeology in the Sciences and Humanities*, 1990 (se Zdeňkem Vašíčkem), *Kámen a hlína jako ekofakt a artefakt ve vývoji životního prostředí*, 1991, *O tvořivosti ve vědě, politice a umění*, I–III, 1993 (s kolektivem autorů), *První císař*, 1994, *Čína z antropologické perspektivy*, 2005 (s Josefem Kolmašem), *Slovník antropologie občanské společnosti*, 2006 (s Marií Dohnalovou), *Antropologický slovník aneb co by mohl o člověku vědět každý člověk*, 2007 (s kolektivem autorů) aj. V roce 1993 inicioval rozsáhlý vědecko-umělecký projekt několikavazkové knihy a výstavy *Kruh prstenu: Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy* (po preprintech čtyř svazků publikovaných v letech 1999–2003 začalo dílo v definitivní podobě vycházet od roku 2007). V roce 2000 zahájil dlouholetý vědecko-pedagogický projekt *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů*, v jehož rámci pod jeho editorským vedením a za autorského přispění řady významných odborníků bylo dosud publikováno třicet svazků; v roce 2006 bylo zahájeno publikování

čtvrté desítky. Vydal také vědecko-naučné a umělecko-naučné knihy obracející se k záhadám dávné minulosti a lidské tvořivosti: *Vzpomínky na minulost aneb Experimenty odhalují tajemství pravěku*, 1982, 1992, *Zasáhli mimozemšťané a katastrofy do vývoje lidstva?*, 1988, *Obdivuhodný člověk: Úvahy o lidské tvořivosti*, 1991, *Dvacet nejvýznamnějších archeologických objevů dvacátého století*, 1991, *Jak vznikly největší monumenty dávnověku*, 1994 (s Pavlem Pavlem), *Adolf Born*, 1995 (s kolektivem autorů), *Olbram Zoubek*, 1996 (s kolektivem autorů), *Alois Mikulka*, 2001, *Vincenc Makovský*, 2002 (s Jiřím Hlušíčkou a Jiřím Šebkem), *Vladimír Preclík*, 2002 (s kolektivem autorů), *První císař: Tvůrce Číny a osmého divu světa*, 2004, *Zdeněk Macháček*, 2005 (s Ninou Dvořákovou), *Nadace Universitas Masarykiana: 1993–2004*, 2005, *Bohumír Matal*, 2006 (s Ludvíkem Kunderou a Kateřinou Svobodovou) aj. Zahrnuje i za hranice vědecké a vědecko-naučné činnosti a projevuje se na poli beletrie: *Amor: Počítačový systém k automatickému generování milostných scén*, 1993, *První pozemšťan: Zpráva o archeologickém podvrhu století*, 1995, *Světová katastrofa a jiné povídky s neblahým koncem*, 1996, *Smrt profesora a jiné příběhy z univerzitního prostředí*, 1997 aj. Malinovy vědecké a vědecko-naučné knižní publikace vyšly u nás a v cizině v angličtině, bulharštině, francouzštině, italštině, němčině, rumunštině, ruštině a slovenštině (Academia, Cambridge University Press, Editura Artemis, Electa, Mysl, Obzor, Progress aj.) v celkovém nákladu více než půl milionu výtisků. Obdržel dvakrát Cenu rektora Masarykovy univerzity v Brně za významný tvůrčí čin (1995, 1997), Cenu města Brna (1997) v oblasti společenských věd, 3. cenu a Čestné uznání na 18. knižním veletrhu Libri v Olomouci za knihy *Vladimír Preclík a Vincenc Makovský* (2003), Cenu Akademického nakladatelství CERM za nejlepší knihu roku (*První císař: Tvůrce Číny a osmého divu světa*) (2005).

Kontakt: Prof. PhDr. Jaroslav Malina, DrSc., Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Viničská 5, 603 00 Brno, e-mail: jmalina@sci.muni.cz.

Maršálek, Jakub (22. 12. 1972, Praha), Mgr., Ph.D., sinolog a archeolog; odborný asistent Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V letech 1991 až 1997 absolvoval obor sinologie na Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a obor pravěká a raně středověká archeologie na Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou téže fakulty. Roku 2003 získal doktorát v oboru Dějiny a kultury zemí Asie a Afriky. Od roku 1999 působí jako asistent na Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V rámci studia i odborné práce absolvoval několik pobytů v Číně: v letech 1994 až 1995 roční studijní stáž na Pekingské univerzitě, kde studoval čínštinu a archeologii, v červnu 2002 se zúčastnil mezinárodního projektu (vedeného Archeologickým ústavem Čínské akademie věd) povrchového archeologického průzkumu v provincii Henan v centrální Číně. Účastní se rovněž mezinárodního projektu počítačové databáze starověkých čínských textů *Thesaurus Linguae Sericae*, kde má na starosti části týkající se hmotné kultury čínského starověku, starověkých čínských dějin a historické geografie starověké Číny. Hlavními oblastmi jeho zájmu jsou dějiny a archeologie pravěké a starověké Číny, především problematika formování prvních čínských států. Mimoto se věnuje i otázce vztahů Číny se stepními kul-

turami v pravěku a starověku. Magisterské studium ukončil diplomovou prací *Odras společenské struktury kultury Erlitou v jejím pohřebním ritu* (1997), postgraduální studium disertační prací *Sociální analýza pohřebišť pozdního neolitu (cca 3000–2000 př. n. l.) na území provincie Shandong* (2003). Problematice pravěké a starověké Číny, stejně jako stepních kultur, věnoval několik článků v odborných periodikách a sbornících: *Katakombní kulturní komplex na Ukrajině a v přilehlých oblastech* (in: *Præhistorica*, XXIV, Praha 1999), *The Views of History in the Western Zhou Period* (in: *Acta Universitatis Carolinae – Philologica* 1, *Orientalia Pragensia* XIV, Praha 2001), *Vývoj v povodí Dlouhé řeky od počátku neolitu po sjednocení Číny* (in: *Plynutí času na Dlouhé řece*, Praha 2002), *Duchovní představy v rané Číně* (in: *Z myšlenek a představ Žluté země*, CDrom, Brno 2002), *Obřady, politika, hmotná kultura* (in: *Posvátno v životě člověka, I a II*, Praha 2003), *Šamani a šamanismus v rané Číně* (in: *Posvátno v životě člověka, I a II*, Praha 2003).

Kontakt: Mgr. Jakub Maršálek, Ph.D., Ústav Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: marsalekj@yahoo.com.

Oliverius Jaroslav (8. 5. 1933, Praha), profesor PhDr., CSc., orientalista (arabistika, hebraistika); profesor Ústavu Blízkého východu a Afriky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1956 absolvoval obory arabistika a hebraistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V současné době je profesorem Ústavu Blízkého východu a Afriky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kde je jako orientalista odborně zaměřen na dějiny arabské literatury a moderní spisovnou arabštinu. Publikoval mnoho studií a článků vztahujících se k moderní arabské, zejména egyptské literatuře, k egyptské literární kritice a k středověké arabské lidové literatuře. Pravidelně recenzuje vědecké práce z oboru arabistiky a hebraistiky pro naše a zahraniční časopisy. Je autorem nebo spoluautorem řady skript a studijních textů a učebnice *Egyptská hovorová arabština* (s Rudolfem Veselým, 1. vydání 1965, 4. vydání 1982); *Kapitoly ze syntaxe moderní spisovné arabštiny* (1998); *Kapitoly z frazeologie a idiomatiky moderní spisovné arabštiny* (Praha: Set Out 2004). Vydal *Moderní literatury arabského Východu* (Praha: Karolinum, 1995) a v brněnském nakladatelství Atlantis knihu *Svět klasické arabské literatury* (1995). Má také rozmanité práce populárně vědecké. Přeložil z arabštiny román *Skandál v Káhiře* od egyptského spisovatele Nagíba Mahfúze (Praha: Odeon, 1968) a bajky *Kalíla a Dimna. Bidpájovy bajky* (Praha: Gema Art – Dar Ibn Rushd 2004). K 650. výročí jubilea Univerzity Karlovy mu byla udělena Pamětní medaile Univerzity Karlovy.

Kontakt: Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSc., Ústav Blízkého východu a Afriky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1, telefon: 221 619 691.

Olivová, Lucie (27. 3. 1956, Praha), docentka, Ph.D., sinoložka. Vystudovala dějepis, čínštinu a italštinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, později absolvovala postgraduální studium na Kalifornské univerzitě v Berkeley, USA, kde se specializovala na čínskou literaturu pozdního císařství a na dějiny čínského umění. Několik let strávených v Číně a na Taiwanu využila především k dalšímu studiu a cestování. Pracovala v Čínském oddělení Britské knihovny v Londýně, v Národní galerii v Praze, v Ústavu Dálného východu Filozofic-

- ké fakulty Univerzity Karlovy v Praze a na Katedře asijských studií Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Zabývá se kulturními dějinami Číny v 18. století. Je autorkou prací z literatury a dějin Číny (do roku 1998 pod jménem Borotová): *A Confucian Story of the Prodigal Son: Li Lüyuan's Novel „Lantern at the Crossroads“*. Bochum: Brockmeyer, 1991; Seznam vlastních pečeti Čchi Paj-š' ve Sbírkách Národní galerie. In: *O čínském umění a vzdělanosti*. Praha: Česko-čínská společnost, 1994, s. 36–38; Protestantské misie v Číně, *Religio*, roč. 3, 1995, č. 2, s. 155–168; *Čínská figuralistika v 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 1995; O zbloudivším čaji a zpochybných originálech. In: *O kultuře čaje v Číně: Čajová zastavení*. Praha: Česko-čínská společnost, 1997, s. 43–49; Vývoj žánrového malířství v Kuang-tungu v 19. století. In: *O čínské filosofii, literatuře a umění*. Praha: Česko-čínská společnost, 1995, s. 43–50; Chinese Paintings at the Lee Kong Chien Art Museum, Singapore. *Oriental Art*, roč. 63, Winter 1997/1998, č. 4, s. 40–48; Tygr v čínském povědomí. *Informační zpravodaj Česko-čínské společnosti*, roč. 4, 1998, č. 1, s. 1–2; Storytelling in Yangzhou in the Eighteenth Century: Yangzhou huafang lu. In: Børdahl, Vibeke, ed., *The Eternal Storyteller*. Richmond: Curzon Press, 1998, s. 197–209; The Album of Paupers. In: Børdahl, Vibeke, ed., *The Eternal Storyteller*. Richmond: Curzon Press, 1998, s. 45–52; Bulage de dangdai Zhongguohua shouchang [Sbírky moderního čínského malířství v Praze]. *Yishujia*, 280, 1998, č. 9, s. 338–345; *Vývoj správního systému v Číně* (spoluautor Xu Shu'an). Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2000; Čínské komnaty v zámku Trója. *Ateliér*, 2000, č. 20, s. 9; *Současná čínská tušová malba – tradice a experiment*. Praha: Národní galerie v Praze, 2001; Li Dou and Theatre: The Case of an Eighteenth Century Yangzhou Playwright. In: Hansson, Anders – McDougall, Bonnie S. – Weightman, Frances, ed., *Chinese at Play: Festivals, Games and Leisure*. London: Kegan Paul, 2001, s. 109–136; Reminiscences from the Pleasure Boats of Yangzhou: A Book about City. *Acta Universitatis Carolinae – Philologica 1, Orientalia Pragensia*, roč. 14, 2001, s. 127–149; Zlatý věk města Jang-čou (Obrázek literární společnosti). In: *Plynutí času na Dlouhé řece. Sborník statí*. Praha: Česko-čínská společnost, 2002, s. 99–115; Příběh amerických Čiňanů, 1848 až 1906. *Fénix*, roč. 3, 2002, č. 1, s. 10–18; Koncepce města ve staré Číně. In: Syrová, Iljuše, ed., *Z myšlenek a představ Žluté země*. (CD-Rom). Brno: Moravské zemské muzeum v Brně, 2002, s. 109–118; Sakrální stavby v Zakázaném městě v Pekingu. In: *Posvátno*. Praha: Portál, 2003, s. 121–131; Tibetan Temples in the Forbidden City (An Architectural Introduction). *Archiv orientální*, roč. 71, 2003, č. 3, s. 409–432); *Čínská architektura*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, 2003; Forgotten Bridges in Southern Hebei: Dulin qiao and Shan qiao. *Bulletin of Museum of Far Eastern Antiquities*, roč. 75, 2003, s. 220–242; O čchanové malbě. In: Tung-šan, *Paradoxy čchanového mistra*. DharmaGaia, Praha 2004, s. 102 / 115–132; Zlatý obraz posvátného stromu Šála. *Nový Orient*, roč. 60, 2005, č. 2, s. 39–42; *Tabák v čínské společnosti (1600–1900)*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2005; Ignác Sichelbarth, S. I., malíř čínského císaře. *Nový Orient*, roč. 61, 2006, č. 1, s. 53–56; Šňupací lahvičky a šňupání v Číně. *Piktorial keramiky a skla*, 2006, s. 4–7; Tobacco Smoking in Qing China. *Asia Major*, Third series vol. 18, Part One, 2006, s. 225–260; Images of Collectors in Eighteenth Century China. In: Michèle Pirazzoli-t'Serstevens, Anne Kerlan, eds. *Autour des collections d'art en Chine, XVIIIe siècle*. Paris: EPHE, 2007; a jiných. Podílela se na publikacích: *Mistrovská díla asijského umění ze sbírek Národní galerie v Praze*. Praha: Národní galerie v Praze, 1998; *Zkouškový systém na Dálném východě*. Praha: Česká orientalistická společnost, 2003; *Routledge Encyclopedia of Contemporary Chinese Culture*. London: Routledge, 2004; Josef Kolmaš a Jaroslav Malina. *Čína z antropologické perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2005 a dalších. Redigovala výbory čínské literatury: *Ranní jasmín, moderní tchajwanské povídky*. Praha: DharmaGaia, 2001; *Nejkrásnější díla literatury staré Číny*. Praha: Velvyslanectví Čínské lidové republiky v České republice, 2004; *Klenoty čínské literatury*. Praha: Portál, 2006; *Chuť jablek. Moderní tchajwanské povídky*. Praha: Brody a The Museum of Taiwan Literature, 2006; *7x čínská avantgarda*. Olomouc: Česko-čínská společnost, 2006. Z čínské literatury také překládá, kromě příspěvků ve výše uvedených výběrech například: Wang Ceng-čchi, Máslové koláčky. *Nový Orient*, 1993, č. 5, s. 149–152; Wang Ceng-čchi, Svěcení. *Nový Orient*, 1993, č. 6, 7, 8, s. 179–183, 221–222, 253–254; Čchi Paj-š' vypravuje o svém mládí. In: *O čínském umění a vzdělanosti*. Praha: Česko-čínská společnost, 1994, s. 7–17; Buddhův výklad o zkáze dharmy. *Nový Orient*, 1995, č. 1, s. 30–32; Pchu Sung-ling, O geomancii. *Nový Orient*, 2002, č. 10, s. 356–357; Bei Dao, *Noční hlídka*. Praha: Nakladatelství Vlasty Brtníkové a Festival spisovatelů, 2003; Jüan Mej, *O čem Konfucius nehovořil*. Praha: Brody, 2003; Tung-šan, *Paradoxy čchanového mistra*. Praha: DharmaGaia, 2004. Kontakt: Doc. Lucie Olivová, M.A., Ph.D., Lounských 10, 140 00 Praha 4, e-mail: lucieolivová@quick.cz. **Skupnik**, Jaroslav (19. 3. 1962, Karviná), PhDr., Ph.D., kulturní a sociální antropolog; odborný asistent Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1992 absolvoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v oboru etnologie (Mgr.), v roce 1998 ukončil tamtéž postgraduální studium (Dr., roku 1999 PhDr. a Ph.D.). Od roku 1996 je odborným asistentem Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kde přednáší kulturní a sociální antropologii, antropologii příbuzenství, problematiku terénního výzkumu a etnografie. Pravidelně přednášel rovněž na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze a na Fakultě humanitních studií Západočeské univerzity v Plzni. Je členem Pracovní skupiny pro otázky spojené s vytvářením Koncepce romské integrace Rady vlády České republiky pro záležitosti romské komunity. Absolvoval studijní a badatelské pobyty v USA (1992–1993 University of Massachusetts, Mount Holyoke College; 1994–1995 Kansas State University) a opakovaně v Polsku a na Slovensku. V letech 1998–1999 prováděl antropologický terénní výzkum v romských osadách na Slovensku. Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 7. svazek *Manželství a sexualita z antropologické perspektivy* (2002) a 33. svazek *Kulturní sexuality: Západ a ženská obrázka. Kulturně antropologická perspektiva* (2007). Věnoval se kritice biologizujících modelů lidského chování, zvláště pak v souvislosti s kulturními determinantami příbuzenství, manželství a sexuality (články Geny a metafory. Sexuální role v Západní společnosti – výsledek genetické determinace či metaforického uchopení

reality? *Český lid*, roč. 82, 1995, č. 2, s.145–160; Příbuzenský výběr a etnografická data. *Český lid*, roč. 85, 1998, č. 3, s. 223–239, Sociobiologie: antropologická perspektiva. *Cargo*, 1999, č. 1, s. 67–69; Bezpředmětné průrvy a kulturní prosakování. *Cargo*, 1999, č. 3–4, s. 232–242; Je nesnadné vysvětlit je jinak: Iracionalita a nepochopení kulturně konstituovaných významů. *Český lid*, roč. 86, 1999, č. 4, s. 303–309), publikuje studie zpracovávající jeho terénní výzkumy v romských osadách (Pohled z druhé strany potoka: Sociopsychologická dynamika marginalizovanosti. In: Scheffel, David – Mušinka, Alexander, ed., *Romská marginalita*. Prešov: Centrum antropologických výzkumov, 2004). Je autorem textů v obrazové publikaci dokumentující život Romů – *Hermanovce* (New York: Trolley, 2003), stál u zrodu časopisu *Cargo* (*Časopis pro kulturní / sociální antropologii*), věnuje se popularizaci kulturní a sociální antropologie (Česká televize, Rádio Svobodná Evropa).

Kontakt: PhDr. Jaroslav Skupnik, Ph.D., Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: jaroslav.skupnik@ff.cuni.cz.

Svoboda, Jiří A. (2. 9. 1953, Praha), profesor PhDr., DrSc., profesor Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, archeolog a paleoetnolog, vedoucí vědecký pracovník Archeologického ústavu Akademie věd České republiky v Brně, vedoucí Střediska pro paleolit a paleoetnologii při Archeologickém ústavu Akademie věd ČR Brno v Dolních Věstonicích, kde pokračuje v práci vynikajících badatelů – Karla Absolona a Bohuslava Klímy. Z uvedeného střediska učinil badatelské pracoviště vyhledávané našimi i zahraničními odborníky. Je učitelem Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty a Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Zabývá se problematikou paleolitu v celé šíři, zejména moravským paleolitem. Navázal na terénní výzkumy svých předchůdců v Dolních Věstonicích, v Předmostí u Přerova, v Petřkovicích u Ostravy a v jeskyních Moravského krasu a Malých Karpat, nové výzkumy otevřel na Stránské skále v Brně a v pískovcových převiscích severních Čech. Zúčastnil se paleoantropologických, archeologických a etnoarcheologických expedic a studijních cest v zahraničí, směřovaných především na Přední východ, do severní Asie a severní Afriky. Výsledky těchto výzkumů se promítly ve více než 300 státech, publikovaných u nás i v zahraničí, v několika vědeckých monografiích (Svoboda, Jiří a kolektiv, *Paleolit Moravy a Slezska*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 1994; Svoboda, Jiří – Ložek, Vojen – Vlček, Emanuel, *Hunters between East and West: The Paleolithic of Moravia*. New York – London: Plenum, 1996; Svoboda, Jiří, ed., *Paleolithic in the Middle Danube Region*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 1996; Svoboda, Jiří, ed., *Prehistorické jeskyně*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 2002; Svoboda, Jiří, ed., *Mezolit severních Čech*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 2003; Svoboda, Jiří – Bar-Yosef, Ofer, ed., *Stránská skála: Origins of the Upper Paleolithic in the Brno Basin, Moravia, Czech Republic*. Cambridge: Harvard University Press, 2003; Svoboda, Jiří – Sedláčková, Lenka, ed., *Gravettian Along the Danube*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 2004; Trinkaus, Erik – Svoboda, Jiří, ed., *Early Modern Human Evolution in Central Europe: The People of Dolní Věstonice and Pavlov*. Oxford: Oxford University Press, 2006; monografie lokalit Ondratice, Strán-

ská skála, Dolní Věstonice II, Pavlov I, Předmostí aj.) a vědecko-naučných knihách (*Mistři kamenného dláta*. Praha: Panorama, 1986; Svoboda, Jiří – Dvorský, Pavel, *Archeologové na loveckých stezkách*. Praha: Albatros, 1994; Svoboda, Jiří, *Čas lovců: Dějiny paleolitu, zvláště na Moravě*. Brno: Archeologický ústav Akademie věd České republiky, 1999). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 1. svazek *Paleolit a mezolit: Lovecko-sběračská společnost a její proměny* (2000), 6. svazek *Paleolit a mezolit: Myšlení, symbolismus a umění* (2002), 19. svazek *Paleolit a mezolit: Pohřební rítus* (2003) a 32. svazek *Čas lovců: Aktualizované dějiny paleolitu*.

Kontakt: Prof. PhDr. Jiří A. Svoboda, DrSc., Archeologický ústav AV ČR, Královopolská 147, 612 00 Brno, telefon: 541 514 118; Archeologický ústav AV ČR, Dolní Věstonice 25, 692 01 Mikulov, telefon: 519 517 637, e-mail: svoboda@i-abrno.cz.

Třísková, Hana (4. 6. 1958, Turnov), PhDr., sinoložka; vědecká pracovníce Orientálního ústavu Akademie věd České republiky v Praze. V roce 1981 absolvovala obor vědecké informace a knihovnictví a v roce 1983 obor sinologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, v letech 1983–1985 postgraduálně studovala na Katedře čínského jazyka a literatury Pekingské univerzity. Od roku 1983 působí v Orientálním ústavu Akademie věd České republiky v Praze, od roku 1998 jako vědecká pracovníce. Zabývá se lingvistikou, zvláště pak fonetikou moderní čínštiny a metodami její výuky; čínskou fonetiku též od roku 1997 vyučuje na Ústavu Dálného východu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Hlavní publikace: *Česko-čínská konverze*. Praha: Academia, 1990; Třísková, Hana, ed. (1999): *Transkripcie čínštiny*. I. *Sborník statí*; II. *Tabulky a návody*. Praha: Česko-čínská společnost, 1999; Třísková, Hana, ed. (2001): *Tone, Stress and Rhythm in Spoken Chinese*. Journal of Chinese Linguistics, monograph series No. 17. Berkeley: University of California, 2001, 208 s.

Kontakt: PhDr. Hana Třísková, Orientální ústav Akademie věd České republiky, Pod vodárenskou věží 4, 182 08 Praha 8, telefon: 266 052 412, e-mail: triskova@orient.cas.cz.

Vachala, Břetislav (27. 7. 1952, Jaroměř), profesor PhDr., CSc., egyptolog; profesor Českého egyptologického ústavu Univerzity Karlovy v Praze a Káhiře. V letech 1970 až 1975 absolvoval egyptologii a arabštinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Poté v rámci postgraduálního studia pobýval v letech 1975 až 1976 na Fakultě archeologie Káhirské univerzity. V letech 1979 až 1981 studoval arabštinu na Burgibově ústavu živých jazyků v Tunisu. V roce 1978 získal na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy titul PhDr. (rigorózní práce *Sociální postavení ženy v Egyptě za Staré říše*) a v roce 1988 mu byla na téže fakultě udělena vědecká hodnost kandidáta věd o umění (disertační práce *Fragmenty reliéfů z Ptahšepesovy mastaby v Abúsíru*). V letech 1976 až 1992 působil a od roku 1998 dosud je opět činný v Českém (dříve Československém) egyptologickém ústavu Univerzity Karlovy v Praze a Káhiře (v letech 2000–2005 byl jeho ředitelem). Pravidelně se účastní archeologických a epigrafických výprav do Abúsíru, pyramidového pohřebiště 5. dynastie, podílí se na výuce oboru egyptologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a rozsáhle se věnuje odborné i popularizační

publikační činnosti. V letech 1993 až 1997 působil jako první velvyslanec České republiky v Egyptské arabské republice a Súdánské republice. V odborné činnosti se zaměřuje především na egyptské dějiny, filologii a literaturu. Publikuje vybrané epigrafické a ikonografické materiály z 3. tisíciletí př. n. l. objevené při českých archeologických výzkumech v Abúsíru. Zpracovává staroegyptské památky z českých sbírek a muzeí. Zvláštní pozornost věnuje překládání a vydávání staroegyptských literárních děl. Je autorem monografií, vědeckých studií v zahraničních egyptologických periodikách, encyklopedických hesel, učebních textů a vědecko-naučných článků. Rozsáhle recenzuje odbornou literaturu v českých a zahraničních časopisech (*Archiv orientální, Bibliotheca Orientalis*). Výsledky egyptologického bádání ze svých četných cest po Egyptě a Předním východě popularizuje formou rozhlasových a televizních pořadů, přednášek pro veřejnost a rozhovorů pro české i egyptské listy a časopisy. Je dopisujícím členem Německého archeologického ústavu (Berlín) a členem České orientalistické společnosti a mezinárodních organizací International Association of Egyptologists (Oxford, Berlín), International Society for Nubian Studies (Den Haag) a National Geographic Society (Washington). Od roku 1999 je předsedou Sdružení přátel Egypta v České republice. Jeho zásluhy o rozvoj egyptologického bádání byly oceněny v roce 1995 udělením medaile Alexandrijské archeologické společnosti. Vydané monografie: *Dávné písně lásky: Milostná lyrika starého Egypta* (1982, společně s Michalem Černíkem), *77 zajímavostí ze starého Egypta* (1989), *Moudrost starého Egypta* (1992), *Pověsti a legendy faraónského Egypta* (1994), *Mír na Nilu: První mírová smlouva a její pozadí* (1997), *Ilustrovaná encyklopedie starého Egypta* (1997, společně s Miroslavem Vernerem a Ladislavem Barešem); *Nejstarší literární texty v nekrálovských hrobkách egyptské Staré říše* (2000) *Starí Egypťané* (2001), *Mastaba: Objevování a rekonstrukce staroegyptské hrobky* (2002, společně s Michaelem Balíkem a Karlem Mackem), *Guide des sites d'Abousir* (2002), *Egypt* (2003), *Milostné písně starého Egypta* (2003), *Die Relieffragmente aus der Mastaba des Ptahschepses in Abusir* (2004). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 27. svazek *Abúsír: Staroegyptské královské pohřebiště* (2006).

Kontakt: Prof. PhDr. Břetislav Vachala, CSc., Český egyptologický ústav Univerzity Karlovy v Praze a Káhiře, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: bretislav.vachala@ff.cuni.cz.

Vančata, Václav (22. 6. 1952, Praha), docent RNDr. CSc., evoluční antropolog, paleoantropolog a primatolog; vedoucí Oddělení antropologie Katedry biologie a ekologické výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1975 absolvoval obor fyzická antropologie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1982 se stal kandidátem věd v oboru evoluční biologie v Laboratoři evoluční biologie Československé akademie věd, kde pak pracoval až do roku 1993 jako samostatný vědecký pracovník a vedoucí Oddělení evoluční antropologie. Po dvouletém studijním pobytu v primatologickém centru Ústavu pro farmacii a biochemii, kde se jako koordinátor grantového projektu zabýval ontogenetickým vývojem a růstem makaků rhesus, se v roce 1995 stal odborným asistentem a vedoucím Oddělení antropologie Katedry biologie a ekologické výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a v roce 1998 pak docen-

tem antropologie. Ve své badatelské práci se zabýval vznikem a evolucí bipedie, evolucí postkranialního skeletu hominidů, fylogenezí vyšších primátů, hominizáčním procesem a ontogenezí lokomoce a chování vyšších primátů, zvláště makaků, pavianů a lidoopů. V poslední době se věnuje zejména otázkám evoluce člověka v mladém paleolitu a v době přechodu od paleolitu do neolitu, otázkám velikosti a tvaru těla v evoluci hominidů a v neposlední řadě také problematice ontogenetických a růstových procesů makaků, šimpanzů a orangutanů. Publikoval přes 120 původních vědeckých prací (z větší části v mezinárodních vědeckých časopisech a zahraničních sbornících) a více než 100 abstraktů, recenzí, prací popularizačních a zpráv. Je autorem dvou monografií (*Primatologie*, díl 1. – *Evoluce, ekologie a chování primátů – Prosimii a Platyrrhina*, *Primatologie*, díl 2. – *Catarrhina – opice a lidoopi*) a dále jedné učebnice v elektronické podobě (*Evoluční antropologie a paleoantropologie*). Je také spolueditorem čtyř sborníků a členem redakční rady časopisů *Anthropologie a Variability and Evolution*. Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal (s Marinou Vančatovou) 10. svazek *Sexualita primátů* (2002) a 13. svazek *Paleoantropologie – přehled fylogeneze člověka a jeho předků* (2003). Pravidelně spolupracuje s redakcí *Věda Lidových novin*, kde se vyjadřuje k různým otázkám z oborů evoluční antropologie, paleoantropologie a primatologie. Navštívil řadu badatelských zahraničních pracovišť ve Francii, v Itálii, Izraeli, Jižní Africe, Německu, Polsku, Rusku, Řecku, USA a ve Velké Británii. Rozsáhlá je i jeho činnost pedagogická: vedle Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze působí také jako externí pedagog na katedrách antropologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Jako hostující profesor přednášel na Univerzitě v Durhamu ve Velké Británii, Univerzitě ve Florencii a Univerzitě v Bari v Itálii, Demokritově univerzitě v Komotini v Řecku a na Univerzitě Adama Mickiewicze v Poznani. Absolvoval řadu zvaných přednášek, zejména v Německu, Polsku a ve Velké Británii.

Kontakt: Doc. RNDr. Václav Vančata, CSc., Oddělení antropologie Katedry biologie a ekologické výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, M. D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1, e-mail: Vaclav.Vancata@pedf.cuni.cz; Vaclav.Vancata@seznam.cz.

Vančatová, Marina (15. 8. 1958, Perm, Rusko), Mgr., primatoložka a etoložka; odborná asistentka Katedry obecné antropologie Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, vedoucí certifikovaného programu Humánní etologie FHS UK a vedoucí Laboratoře mezidruhové komunikace FHS UK. V roce 1980 absolvovala obor zoologie – etologie na Permské státní univerzitě v Permu. Dva roky pracovala jako odborná pracovníce v primatologickém centru Ústavu pro experimentální medicínu a terapii Ruské akademie lékařských věd v Suchumi. V roce 1982 se přestěhovala do České republiky a pracovala jako vědecká pracovníce nejprve v Laboratoři evoluční biologie a posléze ve Fyziologickém ústavu Československé akademie věd. Po šestiletém studijním pobytu v primatologickém centru Ústavu pro farmacii a biochemii, kde se zabývala chováním, reprodukcí a ontogenetickým vývojem a růstem makaků rhesus, působila jako vědecká pracovníce Katedry biologie Pedagogické fakulty Univerzi-

ty Karlovy v Praze. V roce 2001 se stala odbornou asistentkou a vedoucí certifikovaného programu humánní etologie na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. V badatelské práci se zabývala nástrojovým chováním vyšších primátů, zejména pak lidoopů, chováním a reprodukci primátů, ontogenetickým vývojem chování vyšších primátů, zvláště šimpanzů, goril, orangutanů, makaků, kočkodanů a paviánů. V současnosti se zaměřuje zvláště na problematiku ontogeneze chování šimpanzů, orangutanů a makaků, ontogeneze a růstu šimpanzů a orangutanů a kresebných aktivit lidoopů. Publikovala více než 60 původních vědeckých prací (z větší části v mezinárodních vědeckých časopisech a zahraničních sbornících) a desítky abstraktů, recenzí, prací popularizačních a zpráv. Je také spolueditorkou jednoho sborníku a několik let byla členkou ediční rady časopisu *Folia Primatologica*. Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsala (s Václavem Vančatou) 10. svazek *Sexualita primátů* (2002). Od roku 1993 je členkou výboru Evropské primatologické federace při Evropské unii, kde také pracuje jako expertka na chov primátů v zajetí. Pravidelně spolupracuje s médii, například s oddělením Věda *Lidových novin* a s Českou televizí. Soustavně popularizuje například výzkum kresebných aktivit lidoopů. Absolvovala četné badatelské stáže na zahraničních pracovištích ve Francii, v Indii, Indonésii, Itálii, Japonsku, Německu, Polsku, Rusku, USA, na Madagaskaru a ve Velké Británii a řadu zvaných přednášek zejména v Německu, Rusku a USA.

Kontakt: Mgr. Marina Vančatová, Katedra obecné antropologie Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, U Kříže 8, 158 00 Praha 5, e-mail: Marina.Vancatova@seznam.cz.

Vrhel, František (28. 5. 1943, Klatovy), docent PhDr., CSc., etnolog, překladatel; ředitel Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1967 absolvoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze obor románská filologie. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy pracuje od roku 1968 jako odborný asistent (1968–1978), vědecký pracovník (1978–1987) a docent (od roku 1987). V roce 1989 se stal ředitelem Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a proděkanem pro zahraniční styky na této fakultě. V roce 1994 byl zvolen děkanem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a v roce 1997 opakovaně na druhé funkční období. Odborně se zabývá iberó-americkou literaturou, světovou literární teorií, hermeneutikou a postmoderní antropologií. O těchto tématech publikoval mnoho studií v našich a zahraničních odborných periodikách: *Archivum Orientale*, *Český lid*, *Ibero-Americana Pragensia* aj. Vydal několik skript a učebních textů: *Texty nativní Iberoameriky I: Předkolumbovské literatury* (1978, s Oldřichem Kašparem), *Texty nativní Iberoameriky III: Folklor Mezoameriky* (1984,

s Oldřichem Kašparem) aj. Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal 4. svazek *Antropologie sexuality: Sociokulturní hledisko* (2002) a 14. svazek *Předkolumbovské literatury: Témata, problémy, dějiny* (2003). Absolvoval četné badatelské a přednáškové pobyty ve Francii, na Kubě, v Izraeli, Mexiku, Peru, Španělsku, USA aj. Věnuje se též překladatelské a editorské činnosti: Jorge Luis Borges, Adolfo Bioy Casares, Friedrich Katz.

Kontakt: Doc. PhDr. František Vrhel, CSc., Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: vrhel@ff.cuni.cz.

Zvěřina, Jaroslav (18. 12. 1942, Třebíč), docent MUDr., CSc., sexuolog a politik; docent a přednosta Sexuologického ústavu 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. V roce 1965 absolvoval Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Hradci Králové. V letech 1965–1969 působil jako sekundární lékař v Psychiatrické léčebně v Havlíčkově Brodě, v letech 1969–1977 jako odborný lékař-psychiater v Táboře. V roce 1977 se stal vědeckým pracovníkem Sexuologického ústavu 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. Od roku 1989 je docentem sexuologie a přednostou Sexuologického ústavu 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Publikoval více než 120 odborných prací, řadu z nich v zahraničí, přispěl do několika monografií, skript a sborníků. Je autorem učebních textů a monografií: *Lékařská sexuologie* (Praha: H+H, 1992), *Lékařská sexuologie* (Praha: Schering AG, 1994), *O politice a sexualitě* (Praha: Medea, 1996), *Sexuologie (nejen) pro lékaře* (Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2003). Pro edici Panoráma biologické a sociokulturní antropologie napsal (spolu s Jaroslavem Malinou) 5. svazek *Sexuologie pro antropology* (2002). Je předsedou Sexuologické společnosti ČLS (od 1990) a prezidentem Společnosti pro plánování rodiny a sexuální výchovu, členem mezinárodní International Academy of Sex Research, Deutsche Gesellschaft für Sexualwissenschaft, čestným členem Polské sexuologické společnosti a držitelem Pamětní medaile Univerzity Karlovy v Praze. Od listopadu 1989 se angažuje politicky. Za Občanskou demokratickou stranu byl v roce 1992 zvolen do Sněmovny národů Federálního shromáždění ČSFR, v letech 1996–2004 byl poslancem Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, ve volebním období od roku 1998 zastával funkci předsedy Výboru pro evropskou integraci Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, od roku 2004 je poslancem Evropského parlamentu.

Kontakt: Doc. MUDr. Jaroslav Zvěřina, CSc., Sexuologický ústav 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice, Apolinářská 4, 128 08 Praha 2, e-mail: jzverina@europarl.eu.int; internet: www.zverina.cz.

PRAMENY A AUTOŘI FOTOGRAFIÍ A ILUSTRACÍ

(Číslo před lomítkem je číslem kapitoly, číslo za lomítkem je číslem ilustrace v dané kapitole, s. značí stranu.)

- Archiv Nadace Universitas (Brno), 3/1–13, 11/1–5, 16/18–19, 16/23–26, 16/28, 16/32.
Armutidisová, Irena (fotografie), s. 4, s. 1077, s. 1095.
Baňka, Pavel (fotografie), s. 1148.
Bartoš, Michal (fotografie), s. 1084.
British Library (Londýn, Anglie), 16/31.
Filipský, Jan (archiv), 12/1–60, 12/62–65.
Havlová, Jitka (fotografie), s. 1072.
Hruška, Blahoslav (archiv), 8/1–28.
Kandert, Josef (archiv), 7/1–23.
Kašpar, Oldřich (archiv), 17/1–43.
Kolmaš, Josef (archiv), 14/1–24.
Králík, Miroslav (archiv), 2/1–20.
Krásenská, Eva, 12/61.
Křikavová, Adéla (archiv), 10/1–27.
Kyoto National Museum (Kjóto, Japonsko), 16/1–2.
Lomová, Olga (archiv), 13/12, 13/98–120.
Löwensteinová, Miriam (archiv), 15/1–38.
Malina, Jaroslav (archiv), 6/4, 6/41–63, 13/1–11, 13/13–21, 13/32, 13/38–61, 13/63, 13/66–71.
Maršálek, Jakub, 13/22–31, 13/33.
Mita Arts Gallery (Tokio, Japonsko), 16/8.
Mořkovský, Tomáš (fotografie), 4/7, s. 1089, s. 1102–1103, s. 1107–1108, s. 1114, s. 1117, s. 1120, s. 1124, s. 1128, s. 1146, s. 1169.
Museum of Fine Arts (Boston, USA), 16/7.
Národní galerie v Praze, 13/62, 13/64–65, 13/72–91, 16/3–6, 16/9–17, 16/20–22, 16/27, 16/29–30, 16/33–36.
Neubert, Karel (fotografie), s. 1152.
Oliverius, Jaroslav (archiv), 11/6–23.
Olivová, Lucie (archiv), 13/34–37, 13/92–97.
Plíhal, Radek, s. 1087–1088.
Skupnik, Jaroslav (archiv), 5/1–11.
Svoboda, Jiří, 6/1–3, 6/5–40.
Vachala, Břetislav, 9/1–2, 9/6, 9/12, 9/17–18, 9/21, 9/32, 9/34, 9/36, 9/44–45, 9/51–53.
Vančata, Václav (archiv), 1/1–44.
Voděra, Kamil (fotografie), 9/3–4, 9/43.
Vrhel, František (archiv), 4/1–6.
Zemina, Milan (fotografie), 9/5, 9/7–11, 9/13–16, 9/19–20, 9/22–31, 9/33, 9/35, 9/37–42, 9/46–50, 9/54–61.

PODĚKOVÁNÍ

První svazek trilogie *Kruh prstenu*:

Světové dějiny sexuality, erotiky a lásky od počátků do současnosti v reálném životě, krásné literatuře, výtvarném umění a dílech českých malířů a sochařů inspirovaných obsahem této knihy

je výsledkem spolupráce s mnoha odborníky z akademických institucí,
s malíři a sochaři, grafiky, typografy a fotografy.

Jejich jména jsou uvedena v tiráži a na příslušných místech knihy.

Rád však zde doplním jméno Josefa Zemana, kolegy z Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, jenž byl u vzniku projektu Kruhu prstenu a významně se podílel na několika „preprintech“,

Jaroslav Malina

SUMMARY

The Circle of the Ring: The World History of Sexuality, Eroticism and Love from the Beginnings up to the Present Day in Real Life, Belle-Lettres, Visual Art and in the Works of Czech Painters and Sculptors Inspired by the Content of this Book

Jaroslav Malina and co-authors

The Project *The Circle of the Ring: The World History of Sexuality, Eroticism and Love from the Beginnings up to the Present Day in Real Life, Belle-Lettres, Visual Art and in the Works of Czech Painters and Sculptors Inspired by the Content of this Book* arose at the beginning of the 1990s. It presents the formation of the representative publication in three volumes and a collection of erotica of Czech painters and sculptors.

The publication consists of the following three volumes:

The Circle of the Ring, 1: "The Whole World" except the Euro-American Civilisation;

The Circle of the Ring, 2: The Euro-American Civilisation;

The Circle of the Ring, 3: The Czech World.

The mentioned publication in three volumes presents the treatise of the development of human sexuality, eroticism, love and marriage in biological, general anthropological and cultural and historical contexts together with the presentation of the most interesting works of literature and fine art of the past and the reproductions of the pictures and sculptures made by about seventy Czech painters and sculptors inspired by the content of the single volumes at the end of the 20th and at the beginning of the 21st centuries.

The Czech originals may become the basis for the Gallery and Museum of Sexuality, Eroticism and Love in Brno; they will, however, together with the book "travel" from one museum, gallery and exhibition hall to another.

The author of the subject matter and of the whole project is Jaroslav Malina, co-authors of the whole publication in three volumes are Marie Dohnalová, Jan Filipický, Helena Honcoopová, Blahoslav Hruška, Josef Kandert, Oldřich Kašpar, Josef Kolmaš, Miroslav Králík, Adéla Křikavová, Olga Lomová, Miriam Löwensteinová, Klára Macúchová, Giuseppe Maiello, Jakub Maršálek, Jaroslav Oliverius, Lucie Olivová, Alena Opletalová, Marie Pardyová, Jiří Pavelka, Lydia Petráňová, Ivo Pospíšil, Jaroslav Skupnik, Jiří A. Svoboda, Miloš Štědroň, Hana Třísková, Břetislav Vachala, Václav Vančata, Marina Vančatová, František Vrhel and Jaroslav Zvěřina, i. e. specialists in American studies, anthropologists, arabists, archaeologists, egyptologists, ethnologists, historians, experts in Indian, Japanese and Korean studies, literary historians, sexologists, sinologists, specialists in Sumerian and Tibetan studies and other experts who – thanks to their erudition – show the reader round history, culture and ethics of the relations between man and woman of "their world" and select literary and visual illustrations so that – regardless of the necessary limited number and range – the specific features of single cultural and historical areas of our planet in their evolution from primeval age and antiquity up to the modern times became most apparent.

The book appears in the framework of the "Edition Scientia" initiated by the Universitas Foundation in Brno.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Kreis des Fingerringes: Weltgeschichte der Sexualität, Erotik und Liebe von den Anfängen bis zur Gegenwart – dargestellt im realen Leben, in der Belletristik, der Bildenden Kunst und in Kunstwerken vom Inhalt des vorliegenden Buches inspirierter tschechischer Maler und Bildhauer

Jaroslav Malina und Kollektiv

Mit dem Projekt *Der Kreis des Fingerringes: Weltgeschichte der Sexualität, Erotik und Liebe von den Anfängen bis zur Gegenwart – dargestellt im realen Leben, in der Belletristik, der Bildenden Kunst und in Kunstwerken vom Inhalt des vorliegenden Buches inspirierter tschechischer Maler und Bildhauer*, das Anfang der neunziger Jahre des vorigen Jahrhunderts entstand, wurde eine repräsentative dreibändige Publikation samt einer Sammlung von Erotika tschechischer Maler und Bildhauer gestaltet.

Die genannte Trilogie besteht aus folgenden Bänden:

Der Kreis des Fingerringes, 1: „Die ganze Welt“ außer der euroamerikanischen Zivilisation;

Der Kreis des Fingerringes, 2: Euroamerikanische Zivilisation;

Der Kreis des Fingerringes, 3: Tschechische Welt.

In der Trilogie wird die Entwicklung der menschlichen Sexualität, Erotik, Liebe und der Ehe im Rahmen biologischer, allgemein anthropologischer und kulturell-historischer Zusammenhänge behandelt und gemeinsam mit interessantesten literarischen und künstlerischen Werken der Vergangenheit sowie Reproduktionen von zeitgenössischen Gemälden, Zeichnungen und Plastiken präsentiert, die gegen Ende des 20. und Anfang des 21. Jahrhunderts von rund sieben Dutzenden vom Inhalt einzelner Bände inspirierter tschechischer Maler und Bildhauer geschaffen wurden. Die Originale der tschechischen Kunstwerke dürften den Grundstock einer zukünftigen Galerie des Museums für Sexualität, Erotik und Liebe bilden, die in Brünn errichtet werden soll, mit dem Buch gemeinsam werden sie jedoch als Wanderausstellung durch Museen, Galerien und Ausstellungsräume „ziehen“.

Der Autor der Konzeption und des gesamten Projekts ist Jaroslav Malina, die Mitverfasser sind Marie Dohnalová, Jan Filipický, Helena Honcoopová, Blahoslav Hruška, Josef Kandert, Oldřich Kašpar, Josef Kolmaš, Miroslav Králík, Adéla Křikavová, Olga Lomová, Miriam Löwensteinová, Klára Macúchová, Giuseppe Maiello, Jakub Maršálek, Jaroslav Oliverius, Lucie Olivová, Alena Opletalová, Marie Pardyová, Jiří Pavelka, Lydia Petráňová, Ivo Pospíšil, Jaroslav Skupnik, Jiří A. Svoboda, Miloš Štědroň, Hana Tříšková, Břetislav Vachala, Václav Vančata, Marina Vančatová, František Vrhel und Jaroslav Zvěřina, das heißt Amerikanisten, Anthropologen, Arabisten, Archäologen, Ägyptologen, Ethnologen, Historiker, Indologen, Japanologen, Koreanisten, Literaturhistoriker, Sexuologen, Sinologen, Sumerologen, Tibetologen und weitere Spezialisten, die dank ihrer Erudition den Leser durch Geschichte, Kultur und Ethik der Beziehungen zwischen Mann und Frau innerhalb „ihrer“ Welt führend begleiten, wobei sie die literarischen und künstlerischen Beispiele so geeignet wählen, dass die Spezifika einzelner kulturhistorischer Gebiete unseres Planeten in ihrer Entwicklung seit den Urzeiten bis in die moderne Zeit trotz einer notwendigen Limitierung in Anzahl und Umfang der vorgestellten Werke deutlich werden.

Hiermit ist ein einheitliches und allem Anschein nach auch einzigartiges Werk entstanden.

Die dreibändige Publikation erscheint in der Reihe „Edice Scientia“, die von der Stiftung Universitas in Brünn gegründet wurde.

RÉSUMÉ

L'anneau d'une bague: L'histoire mondiale de la sexualité, de l'érotisme et de l'amour dès le début jusqu'à nos jours dans la vie réelle, dans les belles lettres, les arts plastiques des artistes tchèques inspirés par le contenu de ce livre

Jaroslav Malina et collaborateurs

Le projet *L'anneau d'une bague: L'histoire mondiale de la sexualité, de l'érotisme et de l'amour dès le début jusqu'à nos jours dans la vie réelle, dans les belles lettres, les arts plastiques des artistes tchèques inspirés par le contenu de ce livre* est né au début des années 90 du siècle dernier. Il contient un livre représentatif en trois volumes et une collection d'œuvres érotiques de peintres et sculpteurs tchèques.

Les volumes s'intitulent ainsi:

L'anneau d'une bague 1: „Le monde entier“ excepté la civilisation euraméricaine;

L'anneau d'une bague 2: La civilisation euraméricaine;

L'anneau d'une bague 3: Le monde tchèque.

Le projet présenté apporte un traité sur l'évolution de la sexualité, de l'érotisme de l'homme, sur l'amour et le mariage dans le contexte biologique, anthropologique, culturel et historique, accompagné de présentation des œuvres littéraires et plastiques les plus intéressantes du passé. Les 20e et 21e siècles sont représentés par les travaux de 70 peintres et sculpteurs tchèques qui se sont inspirés par le contenu de 3 volumes. Ces œuvres deviendront peut-être les fondements du Musée et de la galerie de la sexualité, de l'érotisme et de l'amour à Brno. Au départ elles vont „voyager“, accompagnées de livre, dans des musées et des galeries.

C'est Jaroslav Malina qui est l'auteur du projet et parmi ses collaborateurs il faut nommer Marie Dohnalová, Jan Filipický, Helena Honcoopová, Blahoslav Hruška, Josef Kandert, Oldřich Kašpar, Josef Kolmaš, Miroslav Králík, Adéla Křikavová, Olga Lomová, Miriam Löwensteinová, Klára Macúchová, Giuseppe Maiello, Jakub Maršálek, Jaroslav Oliverius, Lucie Olivová, Alena Opletalová, Marie Pardyová, Jiří Pavelka, Lydia Petráňová, Ivo Pospíšil, Jaroslav Skupnik, Jiří A. Svoboda, Miloš Štědroň, Hana Třísková, Břetislav Vachala, Václav Vančata, Marina Vančatová, František Vrhel et Jaroslav Zvěřina, donc des américanistes, anthropologues, arabistes, archéologues, égyptologues, ethnologues, historiens, indologues, japonisants, spécialistes en civilisation coréenne, historiens littéraires, sexologues, sinologues, sumerologues, tibétologues et d'autres spécialistes qui grâce à leur érudition accompagnent le lecteur à travers l'histoire, la culture et l'éthique des relations de l'homme et de la femme de „leur partie du monde“. Les extraits littéraires et les ouvrages plastiques sont choisis de la manière pour que les spécificités historiques et culturelles de chaque aire apparaissent dans leur évolution dès la préhistoire jusqu'à l'âge moderne.

L'œuvre ainsi née est intégrale, et apparemment unique.

La publication est éditée dans le cadre de la collection „Edice Scientia“ créée par la Fondation Universitas à Brno.